

SZMRECSÁNYI GÉZA:

DOBRÝ LUFT SÁROSI APRÓSÁGOK

1932

A T H E N A E U M K O Š I C E

B 9235

SZMRECSÁNYI GÉZA:

DOBRÝ LUFT

SÁROSI APRÓSÁGOK

1932

A T H E N A E U M K O Š I C E

81-73 Smrcecsényi G.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000438797

B 9235

NYOMATOTT

AZ „ATHENAEUM” KASSAI KÖNYVNYOMDA R.-T. MŰNYOMÓ GÉPEIN 1932-4769

ülönös szép kék színű ege van Sárosnak. Nagynevű festőnk, Szinyei Merse Pál, értékelte azt Isten igazában, amikor szájában örökös cigarettájával kiült jernyei kúriájának verandájára, kezébe vette ecsetjét s megfestette pipacsos képeit, virágos rét s mosolygó kék eget. Ezen éveken át el nem ösmert, mellőzött nagy plainairista, aki évtizedekkel megelőzte korát, csalódottan tette le palettáját, bezárta műtermét, mert a kritikusok nem tudták elhinni, hogy az, amit fest, az az igazságnak megfelel s csak a bezárt műterembe néha lopva betévedt sárosi tudott ezekért a sarokba vágott képekért lelkesedni, mert tudta, hogy ezeknek a képeknek tarka-barka színpompája visszatükrözi a valót.

Az árván maradt Staffeleion ott heverték a szebb-nél-szebb vásznak s a porlepte polc fölött ott lógott a híres „Majális“, melyen háttal fordulva a kritikusok-

nak, saját magát is odafestette a művész, hogy ne is lássa őket, nem úgy, mint „Pacsirta“ képén fekvő ruhátlan tündérjét, aki tarka virágok színpompája közt élvezzi a természet derűjét s a horizonton felbukkanó bárányszerű felhők kacagva lesik erőtől duzzadó bájait. Az igaz, hogy az akkor még everlastingos cipőkben tipegő öreg kávé-s-nénikék megbotránkozva fordultak el a képtől s felháborodva kritizálták a művész meztelen alkotását, de ezt bizonyára irigységből tették, mert ők már aligha voltak tauglichok ilyen képhez modellt ülni.

Ott hevert a műteremben a jernyei erdőcske egyik kies zugának megfestett részlete, ahol a tavaszi est csendes homályában szalonkát les a vadász — Józsinnak, a művész fivérének hasonmása —, de ez a kép sehogyse akart keretjéből kiemelkedni s mikor egy ízben hiába löprengett a művész: mi lehet az oka, hogy a kép laposra van festve, belép a műterembe a majdnem öles Szinyei Kálmán s anélkül, hogy kritikára felkérték volna, él szólásszabadságával, leadja kritikáját, hogy a képnek nincs perspektívája, mert az előtérbe egy rekettye bokrot kell festeni. A művész a laikus kritikus véleményét magáévá teszi, nagy hirtelen az előtérbe festi a tényleg odakivánczó rekettyebokrot s megelégedetten mondja:

— Úgy kell a fákat festeni, hogy gallyai közt az élő madár is átröpüljön.

Szinyei Kálmán is meg van elégedve, s megjövendőli:

— Meglátod Palikám, ezt a képet a király fogja megvásárolni.

Szinyei Pál csendesen rádörmögi — no-no, s mo-

solyog a lelkes kritikus kitörésén, de mikor az „Oculi“ a fárlatra felkerül, figyelmeztetés nélkül maga a király választja ki s megveszi s a királyi várpalota ama termébe akasztatja fel, ahol kedvenc képei vannak elhelyezve.

Bevált tehát Szinyei Kálmán jóslata, hanem soká kellett várnia Szinyei Pálnak, míg festményeinek magas becsét értékelték, mert ha a sárosi kritikusoknak tetszettek is ezek a sárosi motívumok, a sárosi, mint kritikus, mégse emelhetette fel szavát, hiszen fővárosi szakemberek, tudós kritikusok végezték ki a Szinyei-képeket s a műértő közönség csak hosszú évek múltán jött annak tudatára, hogy virágos rétjei, piros pipacsjai élnek, fű, rét, amelyet fest, az az igazi zöld, s ege, az a szép derüs ég, amelyen ezernyi bárányszerű gomolyognak, igazi kék.

A fővárosi kritikusoknak előbb Sárosba kellett volna jönniök, hogy meggyőződhesse nek róla, hogy Szinyei festményeinek ege is olyan, mint aminőnek azt a jó Isten igaz jó kedvében megteremtette.

Ennek a sárosi égboltnak, ennek a derüs kék égnek nincsen sehol párja s ez a derüs kék ég hirtelen és már akkor bukkan fel, amikor a téhányi alagúton belépünk Sárosba, ahol minden táj, minden erdő egy Szinyei-kép, az áldott természetnek egy oly részlete, amelyet az amerikai milliomosok vetélkedve és szívesen vesznek meg, hogy műkincsekben gazdag palotájukat még díszesebbé tegyék. S amikor Aboson túl a lemeszi állomáson körülnézünk, szemünkbe ötlük a lemeszi völgy egész terjedelmében; a messze távolban a ködlepte szalánci hegyekig látunk, míg észak felé Eperjes körül ott áll a két Sztrázs hegybe végződő

kúp alakú csúcsja, s mindenütt kies rétek, zöld erdők s felettük a kék ég egymást kergető ezernyi báránypelhőjével, bujócskát játszva a nap fényes sugárral, melyek bearanyozzák a buzavirágos földeket: — mindenikét egy-egy Szinyei képet.

S mi volt a Szinyei-képek különös varázsa, mi volt, hogy magányos jegenyetörzsét a csipkebokorral a sárosi mindenkor megértette? Szeretet azok iránt, akikkel együtt nőtt fel, akik vele együtt szerették az itteni rögöt, az itteni kék eget, mert az itt született sárosi szívből szerette és mindig büszke volt szűkebb hazájára. Büszkén vallotta magát sárosinak s gondolatban, érzésben egy volt itt mindenki; s ha Sárosvármegye népe nem is volt egyenlő, úr és nem úr mégis egynek érezte magát, mert érzésben és szülőföldjének szeretetében összeforr a lelkük. Résztvettek egymás örömeiben, résztvettek egymás bánatában s a pórfiu nem felejtette el, hogy gyermekkorában együtt barangolta be a kúria fiával a sötétzöld erdőket, a tarkabarka virágos mezőket, s együtt mászták meg a rombadőlt várak csonka tornyait s együtt szedték ki a vijjogó vércsék fészkeit. Kapi, Sívár, Zboró, a sárosi vár, Palocsa, Tarkó és Hönig-vár omladékai kedvenc kiránduló helyük volt s ezeknek rombadőlt falai, mint a múlt megmaradt emlékei, komoran hirdették a régi dicsőséget, amikor egyes hatalmas kényurak egymás ellen harcoltak, sőt Tarkó büszke urai évszázadokkal ezelőtt még a hatalmas Habsburg Ferdinánddal is szembe mertek szállani, vesztükre ugyan, mert nagy dominiumjaik szétforgácsolódva, a győztes hű vezérei kezére kerültek. Várurak, hatalmas nemzetségek sarjai népesítették be a megyét, s ha a régmúlt idők Rohan-

család büszke hercege csak annyival jelezte magas származását:

— Je suis Rohan

nem tette ezt nagyobb grandezzával, mint az a sárosi, aki, ha urnak született, könnyedén vágta oda:

— Sárosi vagyok,

de ez se vágta ki büszkébben származását, mint az a sárosi parobek, akinek fejbúbján alig áll tarka szalagos kalapja s aki felcsapott fejfel odaböki:

— Som šariščan.

Már a régi sárosi nőtá is azzal kezdődik:

Ja parobek z Kapušan

Nemam ženu, lem som sam.

S énekelték ezt a nőtá a vármegye szélében-hosszában, korcsmákban a Hanyicskákknak, úri bálokon a hajporozott dámáknak, mintha mindenki legalább is Kapušánban született volna. De ha nem is volt mindenki Kapusánba való, máris messziről megismerni a sárosit, aki egy általában elismert specialitás volt, aki mindenütt megállotta helyét. Született úrkocsis, jó lovas, kitűnő vadász, mulatni, danolni szerető jó cim-bora, elsőrendű táncos és udvarló, aki nem veti meg a kártyát, uri szalonokban előtáncos, de falusi kis korcsmákban, harmonika meg duda hangja mellett is eltáncolja a krucanyát.* De ha a városi cigányozás, avagy kártyacsaták hevében kapott sebeit kiheverni

* Sárosi tánc.

falusi kúriájába visszavonul, heteken-hónapokon át ki se mozdul otthonából, nyesegeti kedves gyümölcsfáit, a falusiak gondozója s jó gazda, mert tudja, hogy tehenét jól kell tartani, tudja, hogy száján át tejel a tehén:

— Krava na pysk še doji.

S mellette felesége, vallásos, templomba járó, aki gyermekeit szeretettel gondozza, disznóölés, kenyérsütésnél maga ügyel fel a hentes és a szakácsné kezére, sok közülök „tyraňská gazdiňa”*, de ha reprezentálni kell: kedvességével, eleganciájával kiemelkedik száz közül is.

* * *

A gondos szülők, már gyermekük születése előtt különös figyelemmel vannak arra, hogy a jövővénynek megfelelő tejtestvére legyen s megyehosszat megbízást adnak, hogy megfelelő dada kerüljön a házhoz. Ide is, oda is küldözget, hogy kedvére valót találjon s ha a megyében nem talál ilyet, még Lublón is kereset. Ott mindég akadt félrelépő hajadon, aki szívesen beáll dadának. S ha a megfelelő dadára reátalált, s az a kuriára megérkezik s gondjaiba vette a megszületett apróságot, hűséges szeretettel ápolja sajátjaként s bőségesen ontja a jó sárosi anyatejet, melytől a kisfiu gyarapszik s dadája „moj synko”*** névvel becézgeti s bölcsője felett órák hosszat dalolgatta:

* Kiváló.

** Fiacskám.

Hore rybky, hore rybky
Hore bistru vodu
Češke budze rozlučeňe
Moja mila s tebu
Moja mila s tebu!

S a monoton dallamu, altató ének hangja mellett édesdeden aludta át a csecsemőkorát, s mikor következtek az idők, ahogy előbb négykézláb, utóbb embermódra két lábon jár, s beköszöntött a bujósdi-játszás ideje, amikor is a szülők és egy-egy otthon ülő nagybácsi örömmel rejtőztek el, hogy az alig járó pöttömnyi apróság a különféle fintáival kikeresett rejtékhelyeken kacagva megtalálja őket, ámde nagy volt a riadalom, ha viszont a kis csöppség úgy bújt el, hogy sehol se találták s a hosszas eredménytelen keresés aggodalomra adott okot; míg végre mégis előkerül, mert lázas keresés közben felborul a sarokba állított csizma s annak hatalmas szárából kigurul a jól elbújt Félix gyerek. Elrejtőzött nagybátyjának, Szinyei Pepinek csizmaszárában, akinek testéhez mért oly hatalmas csizmái voltak, hogy azok szárában egy kis gyerek nyomtalanul eltűnhetett.

* * *

S amilyen a sárosi, ugyanolyan az őslakos Šariščan, aki részt vesz földesurának örömeiben-bánatában, s az a Šariščan, aki ha egyszer beszegődött földesurához, évtizedeken át az ő kenyerét eszi, hűséges szolgájává válik. Igénytelen, tisztességtudó, gye-

rekei, ura gyerekeinek pajtásai lesznek, együtt szánkázna a parkok lejtős útjain, együtt birkóznak, verekszenek s ha egy titokban tett kirándulás után tépett ruhával, össze-vissza karmolva, maszatosan hazatérnek, csak az a különbség köztük, hogy míg a kúria fiát meleg szobában nadrágolják el, addig a falusi pajtás hideg szobában nyeli le a meleg nyakleveseket.

A sárosi úr sose kifogásolta, ha fia a parasztgyerekekkel együtt csatangolt, de titokban örült is annak, ha fia egy-egy erősebb ellenfelét jól a földhöz vágta, s ilyenkor büszkén konstataálta, hogy fiában ott van a „žilka”*. Némelyik fiu egész testőrséget rekrutált a falusi vadócokból, akiket tarka színű zászlókkal, papircsákókkal és fakardokkal látott el s nyakrafőre játszották a háborúsdit.. Előbb kuruc-labanc háborúra voltak berendezve, majd a nagy forradalom idejében, a muszkák inváziójakor, a labancok helyét a muszka elnevezés foglalta el; hanem egy ízben egy ilyen muszkaellenes háborusdi játék alkalmával báró Berzeviczy Vincéné sz. Szinyei Merse Anna megrémülve veszi észre, hogy az igazi muszkák már a daróci parkban vannak s hosszú pikájuk hegyes végén ott lengenek az igazi harci zászlók. Sietve, egy-kettőre unokáitól és a gyerekhadseregtől elszedegeti azok hasonló harci jelvényét és sikerül is azokat azon módon hirtelenében megsemmisíteni. Épen jókor, mert az első előőrs apró kis lován máris beugrat az udvarra s leszállva lováról, felvont kakasú mordályát reászegezve Berzeviczynére, követeli tőle, hogy a kastély

* Jó vér, temperamentum.

összes szobáin végigkalauzolja, nincs-e ott elrejtve valamely lesekedő ellenség? S mikor aztán meggyőződik arról, hogy egy szál férfi sincs a házban, nyugodtabb lesz s szóba ereszkedik Berzeviczynével s kérdi, hol van a ház ura? A bátor nő közli vele, hogy veje valamerre Tályán jár a nemzetőrökkel, amire a muszka ismét rászégezi pisztolyát s zord hangon megfenyegeti, hogy emiatt agyonlőhetné, mert hiszen veje ő ellenük harcol. A bátor urnő farkasszemét nézve a haláltosztó pisztoly csövével, szemrebbenés nélkül mondja:

— Nem félek, mert ha ellenség törne a te hazadra, te is az ellenség ellen küldenéd fiadat.

A muszka csodálattal figyel fel a bátor szavakra, leereszti lövésre kész pisztolyát s felsóhajt:

— Igazad van!

Nem is lett bántódása a ház és lakóinak s az orosz tiszték különös figyelemben részesítik a házbelieket; lovaik oda vannak pányvázva a tágas udvar akácfájához s az egyik ábrándos kék szemű tiszt, a kúria urának kis leányát ölébe veszi, cirogatja, göndör kis fejét megsimítja s bánatosan emlegeti, hogy odahaza neki is van ilyen kis leánya, ilyen kis Zsofkája*.

Vajjon viszontlátta-e?

* * *

A gyermekévek háborusdi ideje is lejárt s a kúria fiának is ott kellett hagyni úri és nem úri pajtásait,

* Későbbi Kelcz Gyuláné.

akiktől drága nevelők nélkül eltanulta a po šarišsky nyelvet s mikor iskolaköteles lett, úgy povedált po šarišsky, mintha szalmafedeles béres kunyhóban született volna.

Ez a „po šarišsky“ tette az úr és nem úr közti viszonyt fesztelenné, barátságossá s ez volt alapja annak a szoros kapcsolatnak, mely a falu népét a kúria urához fűzte, aki az ő nyelvén beszélt s akihez ügyes-bajos dolgaiban bizalommal fordulhatott s tanácsadás végett felkereshette. Egyes kúriák valóságos processziójárásnak voltak kitéve s különösen vasárnap jelentkeztek a falusiak, amikor is tiszta inget váltva, felhúzták ünneplőjüket. Vastag darócból készült hunjájuk* alatt ott díszelgett a hatalmas nagy bőrtüsző s nagy karimájú fejfedőjüket, kapeluchjukat illedelmesen kezükbe véve beküldték a köztük kinevezett legokosobbat, s míg ez odabenn a tornácon, avagy az előszobában hangos pochvaleny Ježiš-sel üdvözölte urát s bejelentette a deputációt, a főbbiek azalatt odakünn az udvaron a kút előtt tisztességtudóan elhelyezkedtek, fürelmesen várva, míg a kúria ura közibük jön, aki nem is késik s akkor szép sorjában előadták, miben járnak, mire van szükségük s lesték: milyen tanácsot, milyen ígéretet kapnak? Mire azután misére beharangoznak, jó tanáccsal ellátva betértek a templomba s a földesúr is elfoglalta fenntartott padját. Gyermekei a tisztelendő úrnak ministráltak s fehér inges vörös ministráns ruhába bújva, boldogan lóbázták a parázzsal teli tömjéntar-

* Felső kabát.

tót, melynek füstje az elhangzó ének hangjával magasba szállt, fel-fel az Egek urához, békét, boldogságot kérve az itt lakókra s a hazulról elkerülő gyermekekre.

S mikor a gyermekévek s azok apró örömei idővel eltűntek, bekövetkezett a komoly tanulás ideje.

Az eddig otthon nevelt fiut ki kellett adni a házból, mert nem elég, hogy csak a szülei otthonban szedje magába a tudományt, hanem gondoskodni kellett arról is, hogy az otthoni nevelés ki legyen egészítve.

Odahaza az udvariasság elemi szabályait megtanulta s Máriássy Gusztáv járt ebben példával akkor, midőn egyik unokaöccsét kitanítja, hogy idősebb uri embernek nem azt kell mondani, hogy „Köszönöm szépen“, hanem „Köszönöm alássan“. Köszönöm szépen mondunk a pincérnek, ha kiszolgál minket, de köszönöm alássan dukál az idősebb urak részére. S mert a sárosi különös gondot fordított arra, hogy gyermeke mindenkor udvarias legyen, nem felejtkezik meg arról sem, hogy gyermekei már otthon megtanuljanak németül, franciául s ha a kevésbé módosabbaknak nem felt franczia nevelőnőket tartani, idegen nyelvtudásukat szüleiktől tanulták el, s így azután mire kikerültek a szülei házból, máris három nyelven is tudtak beszélni.

Ha — mint mondják — a műveltség fokmérője a mennél több nyelv ösmereite, a sárosi e téren is vezet. A franciák franciául, az angolok angolul, a német németül beszél, s nagyon kevés franczia van, aki megtanul németül avagy angolul. A német sem ambicionálja, hogy angolul vagy franciául beszélni

tudjon s az angol teljesen meg van elégedve angol nyelvtudásával s mindenikük azt mondja, hogy saját anyanyelvük ösmerete teljesen elegendő. Hiányos nyelvösmeretük dacára úgy szerepelnek, mint Európa művelt államai. Hát akkor hová kerül a sárosi, aki tud magyarul, németül, franciául s némelyike angolul is, s tetézi nyelvtudását azzal, hogy tud „po šarišsky“ is, melyet drága nevelők nélkül meztlábás pajtásaitól tanult el.

Ilyen nyelvtudással úgy, ahogy a mód engedte, a gondosan kistafirozott gyermeket elvitték a szülők messzi idegenbe. Ki Szebenbe, ki Lőcsére, Eperjesre, a módosabbja Pestre, Bécsbe került.

De hol voltak azok a mai gyorsvonatok, melyek nyolcvan kilométeres gyorsasággal röpitik az utast a városba? Nagy nehéz családi csészákat, Brunduziumokat kentek meg kulimázzal, s külön podgyászszekérre rakták fel a sok mindenféle batyut, cók-mókot, pincetokat, s befogták az egy hélig is jól felzabolt és pihentetett lovakat s nagy sirás-rivással bucsuzott el az anya fiától s a jó nagymama kedves unokájától.

Szebenbe, Eperjesre, de még Kassára is nehezen jutott el az utas, hátha még Lőcsére, Pestre avagy Bécsbe kellett utazni. Még csak eljutott a Brányiszkón át avagy a mindszeinti hágón a szepességi lándzsás falukon keresztül Lőcsére, de már egy bécsi út Galicán át volt legkönnyebben megközelíthető, ahová a régi lublói úton a Jageren át Palocsát érintve Szandecen kell menni. A fafedeles palocsai fahid, nyögve-ropogva engedte át utasát s Szandecen harminc bennlakó tolakodva fogadja az odaérkezőt, akit a nagy

buzgalomban kocsijáról majd lehúztak, hogy becipeljék bűzös helyiségükbe. Éktelen zshivajjal veszekedtek egymás közt, hogy hová kerüljön az utas s egymást tullicitálva kínálták bűzös Fremdenzimmerjüket, ahol úgy-ahogy meg lehetett pihenni. Másnap Bochna volt a végcél, ott volt az egyedül így, könnyebben megközelíthető vasúti állomás. De még innen is milyen messze kell döcögő vonaton utazni, míg Bécsbe ért a fáradt utas s beletelt nyolc-tíz nap, mire a ház ura gyerek nélkül, üres pincetokkal haza ért. S volt azután nagy kérdezősködés, hogy telt az út, mi történt a gyerekekkel, jól van-e elhelyezve, nem-e tört el útközben a kocsi kereke, nem-e sántult meg a ló? S mikor a sok kérdés szózáporára a hazatért családfő megadta a kielégítő válaszokat, kirukkolt vele, hogy de bizony akkor, amikor azon az átkozott Jáger hegyen szerencsésen átvágódott, Plavnica felől egy csomó jakubjáni suhanc, ellenséges szándékkal feltartóztatta őket, s majdnem baj is lett belőle, csak a Stefan inas lélekjelenlétének lehet köszönni, hogy ezek a vad hegylakók valami galibát nem csináltak. Talán ki is rabolták volna őket, hanem a Stefan inas a fenyegető veszély láttára, leugrott a bakról, lecsapta kalapját s a lehangosabb handabandázó jakubjáni legény felé tolta kopasz fejét s erélyes hangon reákiáltott:

– Előbb üss az én fejemre s csak azután az, uraméram!

Még biztatta is:

– Ta l'em uder, l'em uder, ked más kuraži*

* Csak üss; csak üss, ha van kurázsid.

S bizony a jakubjáni legény elvesztette a kurázsit s az útonállók nagy bocsánatkérés közt vonultak vissza.

S nem is voltak olyan ritkák az ilyen utazási kalamitások. Csendőrnek, rendőrnek se hire, se hama s az utast gondviselte az ég, amely mégis épkézláb haza hozta a kúria urát, aki azután nyomban oda lépett pipatoriumához s nagyhasu pipáját jól megtömte jófajta muskotályival, boldogan eregette a füstfelhőket s meglegedetten nyögte ki, hogy mégis csak jobb otthon.

A pesti út az már könnyebben ment. A múlt század közepén a megye galíciai határán lakók már megelőzően Szebenig üresen küldték hintójukat, ahol a lovakat beállították valamely ösmerősnél, hogy azok az első fáradtságon túl legyenek, s majd utánuk jövő gazdájukat pihenten tovább vigyék. Szükség is volt ily gondosságra, mert a kocsi megrakodtan, teherrel nem igen bírta volna ki az utat. S mikor a kocsi már körülbelül Szebennél lehetett, a kúria ura is beült nagykerékű drabinyákjába*, s ökrökkel vontatta magát keresztül zúgó hegyi patakokon, vizmosásokon, másutt meg egész kavicsstenger gátolta a gyors haladást s az ökrös fogat csigalassusággal tudott csak előrehaladni, míg végre nagynehezen elérte Szebent, s egykedvűen pipázó utasa beülhetett reá várakozó pihent lovu kocsijába s az eperjesi úton a „Chyala Bohán” keresztül Kassára, majd Szikszót érintve Miskolcra jutott,

* Létrás szekér.

ahonnét már Pestre gőzmozdony is vitte utasát. Ily módon azután végcélhoz ért s el lett helyezve a csemeté. Akinek jobb módja volt, beadta fiát egy jobb nevű magánintézetbe, convictusba, akadt olyan is, akit a Terezianum fogadott magába, mások elhelyezkedtek egy-egy szegényebb rokonnál, ki egy jobb nevű, ösmert koszházban. Volt aki katonai intézetbe került s a csendesebbje mögött becsapódott a papnövelde kapuja. Egyiknek-másiknak jól-rosszul ment a sora, s megtörtént, hogy olyan helyre került, ahol reggelre a mosdótálban megfagyott a víz, avagy mint sarlachos beteg káposztával lakott jól, de akár jól, akár rosszul ment is sora, mindegyiknek egyaránt fájt a jó pájtások, szülei háznak hiánya, melytől hónapokra, de volt olyan is, aki évekre elszakadt attól.

Mig a többiek legalább a nyári hónapokra haza hozták fiaikat, egyet ott hagytak s négy éven át a Bécs melletti Löwenburg intézetben lett feledve. Szinte érthetetlen, hogyan hagyhatták eminens fiukat ott feledve. Igaz, hogy volt gyerek elég a szülei háznál, mert szaporán egymásután tizenhat gyerek látott Darócon napvilágot, de mire a négy évig ott feledett gyerek* végre mégis csak haza került, nem csoda, hogy testvéreit sem ösmerte meg, hiszen ezalatt a négy év alatt nővére is férjhez ment — sőt gyermeke is született, de anyját is ezen négy évi időközben négyszer kereste fél a gólya. A hazatért fiu nem is tudta egykönnyen elviselni a beállott változásokat s a hosszú út fáradalmait és a megváltozott viszonyok lelki

* Szmrecsányi Jenő.

hatása alatt, kimerülten ágynak dől s aludt három nap és három éjszaka egyfolytában.

A vakációra hazakerült fiatalok felkeresték egymást s egy-egy kúria központja lett az összesereglett diákoknak, akik kocsikáztak, vadásztak s akiknek nem volt módja Zeuglira, az megelégedett a számárfogat-tal s ló hiányában számaron tanult meg nyargalni.

A tudományokra továbbra is éhesek szünidejüket nemcsak kocsikázással, lovaglással töltik el, hanem összeülnek, komoly olvasmányokat vesznek kezükbe, verselgetnek, elbeszéléseket irnak s otthon készült irodalmi lapokkal kedveskednek szüleiknek. Némelyik könnyebben, más nehezebben szedte magába a tudományt s akadt, akin semmit se fogott a tanítás. Ezt azonban hamarosan haza hozták, mert a sárosi a gyermeknevelésben is óvatos volt, hiszen számarból nem lesz hátszló s hiábavaló költséget nem pazarolt gyerekére. Aki nem tanult, azt befogta maga mellé, hadd tanuljon meg földet túrni. Lehet azonban mondani, a sárosiak nagyrésze könnyen szította magába a gimnáziumi s a későbbi tudományokat, mert ha meg is volt a „zilka”* a mulatozáshoz, megvolt a „spiritus” is a tanuláshoz.

Némelyik szülő példátlan szigorúsággal gyakorolta a nevelést. Az 1700-as években élő báró Berzeviczy Ferenc, hajdúival lefogatta tulajdon fiát, Vincét s huszonötöt veret rá, mire ez, a kegyetlen fenyték hatása alatt a szülei háztól megszökik, becsavarogja a külföldet, kalandos ifjúsága alatt beáll katonának,

* Jó vér, temperamentum.

a franciák foglya lesz s ott billiárd művészetével tartja fenn nemcsak magát, hanem Bukovszky nevű sógorát is. Később, mire mégis haza kerül daróci kúriájába, jeles tagja lesz a megyének, utóbb beköltözik Kassára a mágánások emporiumába, itt a művészek mecenása, majd a kassai színház intendánsa lesz s mint a tudományos akadémia tagja hal meg.

Nagyon elkeseredett világnézetei lehettek — talán fiatalságának szomorú emlékei hatottak reá, mert azt mondta:

— Aki harminc éves koráig embergyüölölővé nem lesz, annak nincs szíve.

A nevelésbe kiadott gyermekek közt olyan is akadt, aki inkább szeretett csatangolni s a városba bevonuló cirkuszi teve hátán nyargal.

Nagy dzsinadratta, dobszóval vonul be Kassára egy vándorcirkusz társaság s a cirkusz élelmes igazgatója az összesereglett utcagyerekeket s a köztük elvegyült néhány diákot felbiztatja, hogy üljenek fel a számárra, a tarka lóra vagy a kétpúpu teve hátára. Persze nagy volt az öröm s akadt bőven vállalkozó, aki él ezzel az engedéllyel s ki fel a ponnyra, ki fel a számárra mászik, s a tarka bohóc társaság, ujjongó gyerekhad fülsiketítő, lármás zenéje mellett vonul végig a fő utcán, ahol a korzózó közönség nevetve nézi a cifra menetet, s a közönség soraiban álló Kassán jogászkodó gróf Csáky Albin meglöki jogásztársát:

— Nézd csak Lacikám, Pali fivéred ül ott a teve hátán.

Ez megrémülve ösmeri fel fivérét, aki egy mezítlábás utcagyerekkel összekapaszkodva ül a Szahara

hajójának hátán. Letagadja fivére személyazonosságát, nagyon restellte, hogy őt, a komoly jogászt ilyen blamage éri s mert már amugyis igen sok volt a rováson a hogyis nevezzük — no igen, a „tevekezőnek“, szülei megtiltják, hogy haza jöjjön, ámde ez ezt a parancsot is megszegi, vonzza őt az otthon s mint fiatal gyerek, pénz nélkül, gyalog vág neki a hosszú, sok mérföldes útnak. Hogy a szembejövő úri hintókban ülők valahogy fel ne ösmerjék, a közeledők elől elbujik a hidak alá, bokrok közé s holtfáradtan, kiéhezve ér haza, ahol nagyanyja védőszárnyai alá kerül s őszkor már ott van az egri papnöveldeben. Itt Máriássy kanonok saját felelősségére felvételi a noviciusok közé, s már az első semesterben első eminens, s nagy jövőt jósolnak neki, ami be is teljesedik. Megfutja fényesen ivelő pályáját, melynek útja előbb a szepesi, majd a nagyvárad püspöki székhez vezet. Sokszor, de nagyon sokszor, még püspök korában is tréfásan incselkedik öreg fivérével, hogyan is volt az, amikor őt megtagadta, s a két fivér ilyenkor szeretettel ölelte át egymást, de nem is volt még olyan püspök, aki teve hátán nyargal be a püspöki palotába.

S multak, egyre multak a napok, serdülő ifjakká lettek a madárfészket kutató vadócok s mire az egyetemre kerültek, máris hangadó tényezői lettek a házi mulatságoknak, báloknak. Megnyitlak előttük a nagyúri salonok ajtóit, ahol szívesen látták a jó táncost, ügyes csevegőt s ha az egyetemi évek után ki-ki megkapta diplomáját, el is helyezkedhetett. Némelyike egyenesen beleült a reá maradt dominiumba, más része visszatért a szülei házba avagy világot járni külföldön él s beleveti magát a nagy világ mulatozó

árjába, élvezettel habzsolja annak gyönyöreit s követte
a mitologia csavargó istenének útjait, mert:

Jupiter bár mennylakó volt
Aszfaltbetyárként barangolt,
Össze-vissza cselelt, vedlett,
Hol bika volt, esőcsepp lett.
Sutba dobta a jogarát,
S vigécelt mint házi barát,
Mindég másutt akart hálni,
S nyugtot nem tudott találni.

SPECTATOR*.

Van köztük, aki mint lóismerő érvényesül, verseny-
istállót tart, mágnások, pénzfejedelmek barátja, s reá
veszi Rotschildot, hogy nagyurak módja szerint hason-
lóan versenyistállót tartson, s mert maga is szakértője
a lovaknak, turftényező lesz, aki egy-egy versenyen
többet nyer vagy veszít, mint amennyi kikapott sárosi
örökrésze volt**.

Hanem aki otthon maradt, az hamarosan meg-
házasodott s ha kedve volt hozzá, hivatalt is vállal-
hatott.

Ott volt a megye, amely örömmel fogadta a dip-
lomás fiatalságot, s hivatal volt elég, nem volt akkor
még olyan sok eszkimó. Ezenkívül elhelyezkedett mint

* Mattyasovszky Tamás.

** Péchy Andor.

orvos, mérnök s ha magasabb ambíciói voltak s kedvelt egyéniséggé vedlett, megválasztották képviselőnek, ahonnet már csak egy ugrás s benne ült a bársonyszékben.*

A közéleti szereplés különös ambíciója volt a sárosinak. Ha nem volt elég tere szűkebb hazájában érvényesülni, ott voltak a minisztériumok, ahol a ranglétra legalacsonyabb fokán kezdte, de ambíciója sarkalta, munkabírása, tudása és nyelvösmeretével feljebb és feljebb lépett, s még csak meg se deresedett a feje, máris magas állásban ült.

Aki katonának ment, az az előkelőbb bransba vágyott s ha még a jó mód is meg volt hozzá, huszár lett belőle, nem mintha a gyalogos szolgálatot megvetette volna, hanem mert huszárnak lenni rangosabb, s volt szülő, aki szívesen áldozta fel vagyonának utolsó romjait azzal a titkos gondolattal, hátha fia szerencsét csinál s a huszár atilla fényes zsinórzata magához vonz valamely Goldfischlit? S különben is, a sárosit vonzotta a ló, mert a ló a sárosi kiegészítő része, s lovat hajtani jobban még Sennyey Pista báró se tudott, s lovagolni már gyermekkorában tanult meg olyannyira, hogy még ott is árkot ugratott, ahol árok sem volt, mint az a huszárkapitány, aki egy vigan töltött nap után Lemesről Kassára lovagolt.

Tisztfárseival jól beborozva késő éjszaka hazatérteben felbukkan a hold s a vágatató társaság élén haladó Máriássy Béla kapitány, aki rövidlátó is volt, azt hiszi, hogy az útszéli jegenyefa árnyéka árok,

* Báró Ghyllány Imre, Berzeviczy Albert

sarkantyuba kapja lovát s átugrat azon. Persze a jókedvű tiszti társaság észreveszi a tévedést s a legközelebbi árnyéknál, az idegenből, valahonnan Bihar országból idetévedt, csalafintaságra mindég kapható Fráter Jenő rákiált:

— Zbela árok!

S így árnyékok árnyék után ugrálva robog végig a jegenyefáktól sűrűn környékezett lemeszi úton, csodára, hogy lovasnak és lovának baja nem történt, s birta az iramot.

Ha nem lett huszár, került a sárosiból „Princpreus baka”, hatvanhetes is s hogy jó katona volt, azt már a napoleoni háborúban is megmutatta. Ott harcolt Szinyei Ferenc, akit sárosi fiukból toborzott katonái a csodálatig szerettek, tűzbe-vizbe követték. „Naš Francko”* névvel becézték, s vele együtt egy alkalommal belekerültek valami csunya csetepatéba s annak is a kellő közepébe. Az ütközet már-már veszendőnek látszott, mert az osztrák Beaulieu ezred csúfosan megfutamodott s az ellenség kegyetlenül szorongatta őket, mire Szinyei Franc a jó sárosi fiuk élére ugrott s elkiáltja magát:

— Chlapci zamnu!**

A jó sárosi fiuk bátorságra kapnak, hiszen előtük van a „naš Francko”, vad erővel neki rohannak a már majdnem diadalmaskodó franciáknak, s eldöntik a veszendőnek hitt csatát, urai maradnak a csataternek. Volt öröm az ezredben, Szinyeit, aki bátor

* A mi Ferenckénk.

** Fiuk, utánam!

šarišcanjaival eldöntötte a csatát, ünneplik, s vig poharazással ülik meg a véres nap diadalát s késő éjjel fáklyafény mellett, zeneszóval szélednek el. A menet élén Szinyei Franc danolva, táncolva lobogtatja fáklyáját, de hirtelen a vig ének hangjaiba bele-dördül két puskalövés s Szinyei Ferenc élettelenül, holtan összeroskad.

A gyáva orgyilkosokat a tisztársak és sárosi legényeik elfogják, s ott azon nyomban darabokra vagdadják s utóbb csak azt lehetett megállapítani, hogy a két orgyilkos a Beaullieu ezredből való volt, s hihetőleg a csatában megfutamodott ez az ezred bérelte fel őket, nyilvánvalóan azért, mert Szinyei Ferenc vig mulatozás közben nyomatékosan hangoztatta, hogy ez az ezred a csataterén megfutamodott s csak az ő ezrede a šarišcanokkal szerezte meg a nap dicsőségét.

A katonai pályán lévők közül az 1848-iki forradalom Sárosból is kiszedi a maga katonai áldozatát. Dessewffy Aristid vértanuja lesz a szabadságharcnak, de már a későbbi olasz háborúban, Fejérváry Géza fiatalon megkapja a Mária Terézia rendet s a bárói rangot, míg békebeli altábornagy korában Mattyasovszky Mátyás hasonlóképp bárói koronával cseréli fel eddigi őt pontos koronáját.

S ha vannak, akik a harctéren küzdik ki a dicsőséget, van olyan szülő is, aki fiát nem akarja katonának, szüksége van reá odahaza, a gazdaságban, mely fia nélkül elpusztul, romlásnak indul. Szalad fűhöz-fához s végre a sok kedvező ígéret dacára még a királyhoz is felmegy, hogy még inkább biztosítva legyen.

Mindenkivel szemben bizalmasan,* s mikor a király a bőbeszédű anya kívánságát meghallgatja s méltányolva indokolt kérelmét, megígéri, hogy kívánságát teljesíteni fogja s ezzel vége az audienciának, a gondos anya hálásan megköszöni a nagy kegyet s már távozóban van. Ámde az ajtóban hirtelen megfordul s újra a király elé lép s bizalmasanul kérdi:

— Und kann ich mich darauf verlassen?

A király e szokatlan kérdésre meghökken, de azután félig tréfásan, félig bosszusan int, hogy csak menjen már, de újra megnyugtálja s megerősíti ígéretét:

— Umbedingt, nur gehen Sie weiter!

* * *

Sokan a sárosiak közül diplomáciai pályára lépnek,** avagy idegen megyék élére kerülnek s az újabb generáció tagjaiból ketten is Amerikában¹ örködtek a sárosiak érdeke felett s a hatvanas években főispáni helytartónak valót, innét választanak Zágrábba,² hogy ezt a szép horvát várost a bécsi udvar kedvelt színeivel: sárgafeketével még jobban befesse.

Ámde mikor már ez a szín kissé elhalványodott s kétféjű sasos bizonyítványra nem volt már szükség, Piller Gedeon a kisszebeni kerület képviselői székéből Ungmegye főispániává lesz, Péchy Zsigmond Abaujt veszi uralma alá, hanem ezeken Szinyei-Merse István

* Bornemissza Veronika.

** Tahy László, Nuber Sándor, Parcher Félix

¹ Dessewffy Tamás, Hedry István. ² Péchy Imré.

tullicitált, mert egyszerre három vármegye főispánságát* öleli magához, mintha mindannyia szép szőke menyecske lett volna.

A papi pályán törekvők közül, rövid időn belül, hárman is nyernek püspöki stallumot, Csanád³, Nagyvárad⁴, Nyitra⁵ Sárosban született püspököt kap s az egri érseki székhely⁶ is sárosi ül bele, pedig ezeket a magas s nagy javadalmazásu papi stallumokat nem osztogatják ingyen s nem kapják azt arra érdemtelének. Egy-egy zsirosabb püspökségbe nem a sógor-ság, komaság segíti bele a vidéki nemesség tagját, mert különben is a sárosi családok nem tülekedtek a püspöki stallumok után, ellentétben a főnemességgel, akik mindenáron azon voltak, hogy papi sarjukat benyomják valamely nagy javadalmazásu püspökségbe, hogy annak kincseivel megtöltsék kiürült kincstárukat.

A sárosiak egyes tagjai, tudásuk és egyéniségük kiválósága révén lesznek főpapokká s szegényen halnak meg, mert már életükben szétosztogatják földi javaikat: nemzeti célokra s szétosztogatják azok közt, akiket a papi áldozatkészség megsegíteni hivatva van; s nem látsz uram senkit Sárosban, aki könnyen örökölt papi aranyat pocsékolni volna s meg is járta az utat Pestről Nyitrába az a rokon, aki a nyitrai püspök bácsit meglátogatta.

Díszes atillában, sarkantyút pengetve lépett be a püspökhöz, talán nem is volt az a szándéka, hogy az ősz püspökön eret vágjon, bár reá fért volna egy kis gyorssegély, mert egy huszár mégsem járhat konflison

* Sáros, Árva, Zemplén.

³ Dessewffy Sándor. ⁴ Szemrecsányi Pál. ⁵ Roskoványi Ágoston. ⁶ Szemrecsányi Lajos.

és sokba kerül a fiakker. S mikor az ősz püspöknek megadja a kézcsókot, ez kegyesen fogadja a rég nem látott kedves unokaöccsöt, de nyomban panaszba kezd, hogy ő milyen szegény, alig tud megélni s hogy plébános korában mennyivel jobb dolga volt, mint most, mert akkor csak a gazdasszonya lopta, de most meg annyi a körülötte levő sok léhűtő és ingyenélő, akiknek mindenike lop, úgy, hogy ezek miatt még reverendára való se telik. A vége, egy szó mint száz, bucsúzáskor két ezüst forintot nyom az unokaöcs markába, aki bármennyire is meg volt lepve a kegyes adományon, víg sarkantyúpengéssel kifelé lódul, ahol az ajtóban görnyedő komornyiknak nagyurasan odacsusztatja a csak most kapott két forintokat: hadd lássa ez a tányérnyaló tolvaj is, mily gavallér a nyitrai püspök sárosi unokaöccse.*

Igy aztán a nyitrai püspöknek telt még annyira, hogy szülőhelyén, Roskoványban templomot is építhetett.

S ha már nem is ülhetett bele minden püspökségbe egy sárosi, akadt elég kanonoki stallum, amely idővel meghozta a prelátusi süveget vagy az apáti keresztet s nem egy vidéki plébános nyakán díszlett a kapott aranylánc, amely a šariščanok előtt magasabb tekintélyét volt hivatva emelni.

* * *

A sárosi előtt nyitva állott az út az udvarhoz is. Ez se volt az érvényesülés utolsó módja, de itt aztán

* Sztankay Béla saját magáról.

már igazán szükséges volt a műveltségen kívül a származásra is hivatkozni. A sárosi ezt a kívánalmat is fényesen megállta.

No, csak elő azzal a kutyabőrrel Keresztlevelek, házassági kivonatok kerültek elő a dohos archivumokból s ezek bizonyították, hogy családja háborítlanul virágzott. Az ősök nem csináltak mesallianceot. Meg van a tizenhat ős s csak újabb kutyabőrre kell az ősi családok, halas, angyalos vagy vademberes címereit reáfesteni s az ilyenként elkészített ősfát rövidesen be lehetett nyújtani a főkamarási hivatalhoz, ahol azon nem találtak kivetni valót. Hiba nélküli volt az, hanem a főkamarásmester fel-felhorkant, amikor nagy, körültekintő aggálllyal megvizsgálta a folyamodványt s kereste azt a hibát, amelybe bele lehetne kapaszkodni. Mérgesen fúj, — mennyi rebellis család neve fordul meg az ősfán. Hát az a pernahajder Caraffa, ott Eperjesen, csak fércmunkát végzett s mégis milyen nagy hühó kísérte azt a néhány legurult fejet. Hát a kivégzett ősöknek még utódjaik is maradtak? Hát nem elég ős fejét csapatta le, hiszen a kiirtásra szánt családok utódai még most is virágznak s még származásukba se lehet belekapaszkodni, hiszen hitelen igazolják, hogy tiszta kék vér csörgedez ereikben s nem kell külön felségfolyamodványt benyújtani, hogy ezt vagy azt az őst ősmerjék el. S bizony a főkamarásmester kénytelen a rebellis családok kamarási okmányát aláírni s a császárnak jelenteni, hogy mindent rendben talált.

S ha megjött a kamarási okmány, a kamarasság jelét, a kétgombos, három centiméter hosszú arany zsinórt fel lehetett varrni a dolmányra, díszruhára s

az aranykulcsos megjelenhetett az udvari ebédeken, bálokon s még a király is szóba állt vele s kacérkodhatott a palotahölgyekkel, ha elég csinosak voltak.

Akinek nem volt különös kedve vagy ambíciója az udvarnál elhelyezkedni s az aranykulcsot csak ráтарыiságból szerezte meg, az a kamarási okmányt szépen berámáztatta s felakaszthatta a falra; hadd lássa más is, milyen cifra pók jár annak jobb sarkában, pedig az nem is pók, hanem a főkamarásmester, gróf Trautmannsdorf ő excellenciájának névaláírása, de olyan cifrán van az odakanyarítva, hogy úgy néz ki, mint mikor a pók hosszú lábaival leánynezőbe megy.

S ha volt, aki csak falidísznek akasztotta fel az okmányt, akadt olyan, aki a Vorschriftal ellenkezően még a frakkra is felvarratta az aranygombokat.

Most már a megszerzett aranykulcs megnyitotta a királyi paloták bezárt ajtaját s akadt, aki még többre is vágyott. Nemcsak állni, de ülni is kívánt az udvarnál; hiszen Báthori István idejében a Kakas nemzetség egyik Berzeviczye már Erdély kancellárja volt; bizalmas, kedves embere a későbbi lengyel királynak, aki magával is viszi őt Krakóba s ott báróvá teszi s kiegészíti ősi kőszáli kecske címerét a sarkantyúval meg a lengyel sassal. Egyik még régiebb Berzeviczy már 1425-ben tárnokmester s így egészen természetes, hogy az utókor is megkívánta, hogy ez a család a maga mindenkori udvari emberét ezuttal is produkálja. S ilyen is akadt, s Berzeviczy Adám, aki külömben is magas katonai rangot ér el, máltai lovaggá lesz, már pedig hogy valaki máltai lovaggá lehessen, annak nem tizenhat, hanem harminckét ösre van szüksége. Előkerült a harminckettő is s nem kellett értük a szom-

szédbe menni s így aztán teljesen udvari ember, főpálcamesterré lesz.

S mikor a katonai pályán harcolók elérik magas rangjukat s nyugalomba vonulva ősi kúriájukba viszatérnek, a Bánó, Dobay, Dessewffy, Görgey, Keczer, Szmracsányi családok egyes sarjai továbbra is bécsi levegőt szívnak, egyikük-másikuk elhelyezkedik a testőrségnél vagy megmarad kedves főhercegénél kamarai előjárónak. Ott azután potyognak az ordók s a karácsony, az újév mindég meghozza a maga tarka szalagu keresztljét, avagy cifra csillagát, melyből némelyiknek annyi jut, hogy egy karácsonyfát is fel lehet velük díszíteni. Ilyen gomblyukba való csecsebecse az otthoni civileknek is kijár, mert aki ambicionálta, az megkaphatta az Anhalti hercegi házirend Nagy Medvéjét vagy Kis Medvéjét s különösen a Nagy Medve szalagja volt nagyon parádés, mert azt a frakk mellény fehér nyakkendője alá kellett dugni s színe olyan volt, mint a Szent István rendé. Egészen jól nézett ki, ha a bankettre kiöltözött vig sárosi nyakában a Nagy Medvével, reggelig fósztózott, avagy a „ja parobek z Kapušán” nóta mellett danolva táncolt. Mert nevezetes rendjel volt ez Sárosban, ahol az anhalti hercegnek valahol Bártfa közelében nagy uradalmi, erdségei voltak s így hivatalból dukált az a főispánnak, alispánnak, a bártfai főbirónak s a herceg nem is fukarkodott annak osztogatásával s megkapta azt a bártfai polgármester is. S lassacskán a sárosiak kisajátították ezt a rendjelet a saját maguk feldiszipálására.

De jutott a sárosinak értékes rendjel is, Lipót rend, vaskorona, s a kilüntetések közül egész termé-

szetes volt, hogy a v. b. t. t. s a vele járó excellenciás címet is magával hozta a nyaralásra hazatérő sárosi, aki azután udvari tanácsossá előlépett kisebb rangú collegájával, felkereshette az otthon maradt tekintetes notabilitásokat, akiknek még a királyi tanácsosság se jutott, talán azért nem, mert az már senkinek se kellett. Mert ha sokaknak imponált is a rendjel vagy magas cím, akadt olyan, aki nem törte magát utána, s megjelent a külföldi parádés fogadóestélyeken csillogó rendjelek nélkül, s a rendjelekhez szokott külföldi méltán elcsodálkozott, hogy az ott levő sárosi miért nem akasztja nyakába rendjeleit? S még jobban elcsodálkozott azon, hogy rendjelei nélkül valahova magasba az asztalfő körül ültették, s akkor bámult el igazában, mikor megmagyarázták neki, hogy a rendjel nélküli sárosi azért került az elsők közé, mert már réges-régen v. b. t. t. s ezt a magas kitüntetést olyan fiatalon kapta meg, hogy idő se volt arra, hogy az ezt megelőző időben nyakába sózzanak valamely magas rendjelet.

Egy lelkes vers megénekli egyéniségét.

Naš pochod ma dva opaly
Ktore nam i Tisza chvali,
Jeden je vov Červenici
Druhy je naš Berzeviczy*.

Néha egész rendjel esője volt Sárosnak, amihez kedvező időjárásra volt szükség, s ez bekövetkezett

* Berzeviczy Albert.

akkor, amikor annyira felderült az ég, hogy Erzsébet magyar királyné Bártfára jött nyaralni. A bécsi doktorok ez egyszer igazán ügyesen fején találták a szöveget, amikor a már mélabúsan járkáló királynét nyaralni Bártfára küldték. Előbb kellett volna ezt tenniük, de ha elkésve is, így is jól tették, mert a királynénak tagadhatatlanul jót tett Bártfa ózondús levegője.

Hetekkel jövetele előtt nagy takarítást rendeztek nemcsak a fürdőben, hanem a környéken is. Elsősorban kiirtották a sok lompos kuvaszt, hogy ugatásuk ne zavarja majd az alvó felséges vendéget. A közönséget kioktatták, hogy azokon az utakon, ahol a királyné végzi napi sétáját, senkinek se szabad járni, mert a királyné beteg. Kizavarták a savanyu vizes forrás körül állandóan ott settenkedő galíciaiakat, mert a királyné senkivel se akar találkozni. Irózott a kíváncsiskodóktól, s mikor már tényleg Bártfán volt, saját kérelmére még Fenyves fürdőigazgatót is figyelmeztették, hogy respectálja óhaját s ne mutatkozzék.

Fenyves igazgató mint udvarias ember, naponta már a korai órákban, frakkosan, fehér keztyűsen ott állott a szálloda ajtajában, ahol a királynéval találkozni remélt. Hatalmas csokor volt kezében azzal a titkos vággyal, hogy azt kellő pillanatban a királynénak átnyújthassa. Ámde a királynénak nem volt szüksége erre a virágra, ő maga szedegette azokat az erdőben, s kérelmére a hódolatnyilvánítás mellőzésére kéretett fel Fenyves, aki többé nem mutatkozott.

Rendbe hozták az országutakat, ámde nagy baj volt a rozoga tapolyi fahiddal, amelyet olyan hirtelenben nem is lehetett kicserélni s amellet kedves

emlék is volt az a multból, mint olyan raritása a hid-
építésnek, amelyből csak kettő van a megyében, a
tapolyi és a palócsai. S amellet, hogy rozoga is volt,
olyan keskeny, hogy nem igen lehet azon kitérni, már
pedig félős volt, hogy a királyné épen szembe kerül
a hidon egy drabinyákkal, amely gyors haladásában
megakasztja.

Az akkori főispán és a bártfai főszolgabíró hosz-
szas tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy
a hidat lezárják s amíg a királyné Bártfán tartózkodik,
kivüle senkinek se szabad a hidon áthajtani, hanem
tessék a közönséges halandónak a hid alá hajtani s
mindenki igyekezzék a vizen átgázolva a tulsó partra
jutni. Hogy a kiadott parancs fogatosítva is legyen,
két csendőr állt a hid egy-egy bejáratánál s ezek
kegyetlen szigorral bekergették a különféle járómu-
veket a Tapolyba.

A királyné mint magánszemély jött Bártfára, azért
minden ünnepélyes fogadtatás mellőzve lett, de ter-
mészetesen az úti programm alaposan ki lett dolgozva
s odafenn tervbe vették még azt is, hogy bécsi
fiakerest is hoz magával, aki azután az állomásról
Bártfára röpit. Azonban ez ellen már a sárosiak, de
különösen Szinyei István tiltakoztak, mert ha a királyné
az idevaló urak által felajánlott szép fogatokat nem
akarja igénybe venni, van Eperjesen olyan fiakeres,
mint azok a híres bécsiek. Azoknak úgy sincs olyan
lovuk, mint Szinyey István híres eperjesi fiakeresé-
nek Stefancsiknak, aki lovait a Szinyeiektől veszi, már
pedig ezek értenek a lóhoz, mert ezek nem a lócsiszár
Sájától, hanem Sája tőlük tanulta meg, hogy mi is az
az állat, melyet jó lónak hínak.

Igy azután a bécsi udvar felfogadta Stefancsikot s ennek fogatán hajtat be a királyné Bártfára s amint megérkezett, főudvarmestere, gróf Bellegarde nyomban felkeresi a fürdőben tartózkodó főispánt, hogy szokásos tiszteletnyilvánítási kötelezettségét lerójjá. Közli a főispánnal, hogy a királyné szerencsésen megérkezett s görög nyelvmesterével máris sétára ment, hanem egyben csodálkozását fejezi ki, milyen különös hidja van a megyének, ahol harcsa bajszu csendőrök nem engedik meg, hogy a kocsik a fahidon át közlekedjenek, hanem az utast kocsijával a Tapolyba kergetik.

— Ihre Brücken sind sehr schön von unten, — jegyezte meg az ugyanakkor jelenlevő Szinyei István alispán előtt.

A megrémült főispán* elképedt e hir hallatára.

— Talán csak nem öfelségével történt, hogy át nem engedték a hidon? — kérdi aggódva.

— Nem, nem — nyugtatja meg Bellegarde a főispánt, öfelsége szerencsésen áthajthatott a hidon, ámde őt dacára, hogy főudvarmestere a királynénak, nem engedték át s kénytelen volt fogatjával a vizen átgázolni s a hidat megkerülve nagynehezen tudott csak a túlsó partra áttápaszkodni.

Természetesen megindult a nyomozás s rövidesen jelentették, hogy mikor a királyné a pályaudvarra ért s Bártfára hajtatott, régi szokás szerint a bártfai főszolgabíró járta be az utat.

Magyar díszruhában ült a főszolgabíró** az ezen

* Szmrécsányi Jenő.

** Tóth István.

alkalomra részére átengedett főispáni hintóban, amelyet négy pej ló röpitett, s a díszes mundérba bujtatott köcsis mellett hasonló parádében ült tarsolyos huszára, akiket látva a tapolyi fahidnál örködő csendőrök, természetesen nagy tisztelgés mellett átengedtek, ámde a főszolgabíró elfelejtette a csendőröket figyelmeztetni, hogy ő most a királyné utját bejárja s hogy az utána következő hintókban őfelsége és kísérete követi. A csendőr nemis gondolta, hogy Stefancsik milyen magas vendéget hoz, kötelességszerűen felakarta tartóztatni a királyné fogatát, ámde Stefancsik tudva kit visz, látva a veszélyt, közébe csap lovainak s mielőtt a csendőr feltartóztathatta volna, máris keresztül robog a hidon. Szerencsére a királyné semmit se vett észre s baj nélkül ért Bártfára, nem azonban úgy gróf Bellegarde, aki a királyné kocsiját követő másik kocsiban ült.

A hidnál örködő csendőr ekkor már óvatosabb volt s mivel Stefancsik olyan ügyesen siklott ki kezéből, fokozottabb figyelemmel örködött, s amint rövid idő múltán újabb kocsit lát feltünni, az országut közepébe áll s csak holttestén keresztül lehetett volna a hidon áthajtani. Könnyörtelenül belekergette a kocsit utasával együtt a Tapolyba s így gróf Bellegarde kénytelen volt mint más közönséges halandó, a hidat megkerülve a vizen kerestülevickélni.

Természetesen, mikor ez a tényállás kiderült, gróf Bellegarde, kedélyes bécsi öregúr, nevetett legjobban s a királyné zavartalanul nyaralhatott s a sárosi nagyfejük megkapták jutalmukat, a szép cifra ordókat, s haza utaztában gróf Bellegarde is feltartóztatás nélkül hajthatott át a tapolyi fahidon.

Kijutott a köszönetből, legfelsőbb elismerésből mindenkinek, és még Fenyves is megkapta E betűs, briliánsokkal kirakott melltűjét, búfelejtőül a hiába-való ácsorgásért, s az át nem vett csokrokért.

A nem bennfentesek ugyan azt hitték, hogy mint orvos kapta ezt a kitüntetést, de később kitűnt, hogy nem is gyógykezelhette a királynét, mert nem volt orvos, s különben is, orvost is hozott magával, mert már a bártfai nyaraláskor egyesek azt is rebesgették, hogy a királynéval járó görög nem is volt nyelvmester, hanem orvos, aki szenvedő lelkeket igyekszik megnyugtatóni.

* * *

S bár a sárosi, aki tudása és műveltsége révén egyre emelkedett s ha ki is használta tudásának előnyeit, lett légyen bármely jó sora, csak levágyott kedves falujába, szeretett vármegyéjébe, ahol olyan szépen süt a nap, ahol olyan kék az ég. Igyekezett megtartani kúriáját s ahol csak módjában állott, toldott-foldott, s szünideje alatt itt frissítette fel fáradt idegeit. Le-lerándult a megyegyűlésekre, választásokra és Eperjesen összejött régi pajtásaival. Némelyikét hosszas távolléte alatt meg se ösmerte, s az időközben hosszú nagy szakállt növesztett ifjúkori barátjának bemutatkozik. Oka volt reá, mert az illető úgy nézett ki, mint egy született olasz. Nyurga is volt, mint egy makaroni s szakálla két hosszú fecskefark gyanánt húzódott le majdnem övéig, s mikor a bemutatkozás megtörtént, a sárosi urak egyike így nevezi meg:

— Giuseppe Parmezani.

A jó pesti szertartásosan kezét fog vele, de nyomban odasúgja szomszédjának:

— Hát ezt a bolond faliánt hol fogtátok?

Erre már kitört a nevetés s az ámuló pesti felösmerte régi, gyerekkori pajtását, hanem Szmrecsányi Józsin rajta ragadt a hirtelen keresztségben nyert Giuseppe Parmezani név.

A lerándult sárosiak a városban összejöttek úri pajtásaikkal, falun pedig mezitlábás ösmerősei üdvözölték, azok, akikkel valamikor az erdőket s a rombadőlt várakat csatangolták be. Ezek is megöregedtek s arcukra barázdákat szántott a kor, de színük üde maradt, mert pirosan tartotta azt a nap s megbarnította azt a jó sárosi levegő. S ilyenkor a falujába visszatévedt sárosi felidézte boldog gyermekéveinek kedves emlékeit, ösmerve minden falubelijét, barátságosan szóba áll velök. Ezek kifogásolják, hogy olyan pópista színe van, s kedvesen biztatják, hogy csak térjen vissza véglegesen falujába, majd lekopik róla a fővárosi penészlevegő. Megkapja a jó sárosi színt, s önrzeties hangon dicsekszenek:

— Bo tu mame dobrý luft!*

S ez a dobrý luft hívta, csalogatta a sárosit. Fel, fel a hegyekbe, szénagyűjtés van a Čarna Hurán! Az agg immár nyolcvan éves sárosi, hajnalhasadtakor a kivonuló tehéncsorda kolomp hangjaira felébred, háló-

* Mert nekünk jó levegőnk van!

szobája ablakán kitekint s teliszívjá tüdejét az éj harmatától felfrissült hajnali levegővel. Vágyakozva néz a távolban ködbe burkolt magas hegycsúcsokra, ahol épen a hajnali napsugarak igyekeznek maguknak utat törni; nem bir ellenállani ifjúkori emlékeinek, hirtelen felöltözik s nyolcvan évét meghazudtoló frissességgel máris ott van a hatalmas hegy lábánál. Nem követi azt az utat, melyen modern, kiöltözött turisták kitaposott gyalogjárón igyekeznek a csúcsra feljutni, hanem a hegy lábánál megállva felnéz a magasba, merre lehet leggyorsabban feljutni? Máris nyilegyenesen, járatlan vízmosásokon, köögörgetegeken nekivág a meredeknek. Kősziklák, borókabokrok közt felküzdi magát a magasba, amelyet a legnagyobb könnyedséggel elér s meglegedetten leül egy kősziklára s gyönyörködik a felhők közt kibukkanó Tátrában. A hegytetőn a szénagyűjtők régi ösmerősként üdvözlik.

— Tu mame dobrý luft!

Rövid pihenőt tart s késével levág egy vadon nőtt ciklamenfélét s ugyanazon a meredeken, ahol felment, lekúszik s visszatér otthonába. Itt várja már a reggeli, s azt elfogyasztva belenyúl a zsebébe, hogy kését kivegye s fogpiszkálót faragjon magának, s akkor megrémülve konstatálja, hogy kése nincs sehol, pedig azt ötven év előtt, vőlegénykorában menyasszonyától kapta. Lám-lám, most meg ott hagyta a Čarna Hurán, tudja is hol. Ott a sziklák közt, amikor neje részére azt a vad ciklament nyeste le, s azon módon, ahogy néhány órával előbb tette, újra nekivág a már egyizben megtett fáradságos útnak, kedves kését a hegytetőn megtalálja s még az ott felejtett ciklament is hazahozza, hogy azzal aggódó

nejét megvigasztalja.* Kétszer is teleszívta tüdejét a „dobry luftal“, s csakugyan ez a „dobry luft“ hívta-csalogatta a sárosit, de hívta őt az ősi kúria s ha volt is olyan köztük, aki évtizedeken keresztül csak ritkán kereste fel szülőföldjét, egyszer csak mégis visszatért, s belefeküdt abba a kriptába, melyet életében jó előre felépíttetett s oda faragtatta a máltai keresztet, mert ha nehéz is a föld s kemény az sirnak, mégis kedvesebb a szülők s rokonok között abban a földben feküdni, amely felett az a szép sárosi ég oly tündöklően kéklik.

„Áztassátok könnyek,
Jó anyám sirhantját,
És csak elég mélyen,
Úgy sincs ki élessze
Melengesse hámvét
A hideg zord télen“.**

* * *

A gyermekévek emlékei és az állandó érintkezés a néppel, továbbra is fenntartotta a bizalmas kapcsolatot az úr és paraszt között. A parasztfiu, a tejtestvér, belekerült az úri kúriába, ahol ranglétra vezetett itt is a magasba s akárcsak a kúria fiának, úgy ennek is át kellett esnie a tanulóévek nehéz során. Kályha-

* Szmrecsányi Jenő.

** Bánó Géza feljegyzéseiből.

fűtő, kukta, lovászfíu lett belőle, akinek még a mosogató Borcsa is parancsol. S azután egy pof nem pof, kettő úgys kijár, kijárt biz az a fizetéshez, hanem aki ilyen kúriába került s keresztül küzdötte magát a tanulóévek fővises útján, máris azonnal feltűnt, hogy a kapott nyaklevelek nem csattantak el hiába. Az ilyeneken már az őrmesteri kezeknek sem igen kellett simitgatásokat végezni, mert hamar megtanulta a fegyelmet, jó lovas, jó katona lett belőle, sőt némelyike Bécsbe, Pestre avagy Prágába is kerül, ahol megtanulta az ottaniak nyelvét s ha mint huszár avagy baka kiszolgált a keserves katonaéveit s visszatért falujába pagacso^{*} enni, máris elfoglalhatta magasabb helyét, s felülhetett a bakra. Kocsis, szakács lett a kályhafűtőből, lovászfíuból, sőt aki tudott puskával banni, abból erdőkerülő lett.

Bizony tudott a puskával banni, hiszen már gyermekkorában puskahordozója volt gazdájának, aki magával vitte a pécsujfalusi erdőkhöz s egy ilyen alkalommal történt, hogy a hegyekből lejövő vadászokra várakozó, talán tizenkét-tizenhárom éves fegyverhordozó^{**} ott settenkedik a szekerek közt, s unalmában jobbra-balra csatangol. Felnézve egy fenyőre, annak tetején, gubbaszkodva feküdni lát valami ösméretlen állatot, amelynek tüzes szemei villogva ontják sugarait a reá bámuló gyerekekre. Hamar visszaéri az elhagyott szekerekhez, magához ragad egy gazdátlan fegyvert s azzal beledurrant a fenyőfa tetején a galyak közt gubbasztó ösméretlen állatba,

* Káposztás sült tészta.

** Stojanovics Onda, később kerülő.

amely hangos nyekkenéssel zuhan le a földre, s a meglepett vadászok a legveszedelmesebb őzpusztítót, egy hiúzt ösmernek fel a lelőtt vadban, amelyet az alig embernyi gyerek biztos kézzel szedett le a magasból.

Aki a puskához nem értett vagy öldöklő hajlamai nem voltak, kertésszé is lehetett s gozdozta a parkok évszázados fáit.

Sáros majdnem mindenik kúriájának volt kisebb-nagyobb parkja, amelyek tulajdonosai vetélkedtek egymással, hogy ki tudja azt tetszetősebbé tenni. Bánó József még a Tarca folyót is elcsípi, hogy osztópataitai parkjában tavat létesítsen, de a daróci parkba már nem lehetett vizet hozni, mert magas dombon áll. A berzevicei kúria virágos utakon vezet a sok ezüst fenyő felé az arra haladót s a jernyei park tölgyei sötétén árnyékolják be az utakat.

Ha végig megyünk Sároson, mindenütt ott vannak a kúriák díszes kertjei, telve szebbnél-szebb virágokkal úgy, ahogy, mert némelyik a rózsát avagy az árvácskát rezedával vegyesen favorizálja, más meg begóniát és muskállit rakat a virágos kertbe s csodájára járnak oda a látogatók s a Margit-sziget virágtól pompázó flórájával hasonlítják össze a 94 éves aggastyánná vált Szmracsányi-László-daróci virágoságyait.

Soknak ez a virágdísz csak az udvarra kell s virág helyett inkább a gyümölcsfákat favorizálják s egyik-másik híressé vált gyümölcsösét messzi földről keresik fel az élelmes kufárok; s mig Rencsiso a legszebb cseresznyéket produkálja, a kendei kúria a barackoknak volt még messze Galíciában is ösmert hazája. Ide a polyákok évről-évre egylovas szekerekön lejár-

tak s drága pénzen vették meg az övig hófehér szakállas Mattyasovszky Tamás híres barackjait s harisnyába dugott kemény ezüst forintokat számláltak le ebédlőjében álló nehéz tölgyfaasztalára.

A kedvezőtlen klimatikus viszonyok dacára Dobay Ede dobói kúriáján szőlőt termel, amennyiben kúriájának falához szőlőtöveket ültet s nagy öreme telt abban, ha volt olyan év, amikor az be is érik s vendégeit saját termésű szőlőjével vendégelhette meg, de ha kedvezőtlen volt a nyár, olyan kemények maradtak a be nem ért bogyók, hogy azokkal parittyából verebeket lehetett lövöldözni.

S épen úgy, mint a gyümölcsnél, ha a sárosi ki tudta szimatolni, melyik gyümölcsfa melyik talajba való, különös érzék rejlett benne, hogy kiválassza, ki-ben milyen tulajdonság lakik. S ha gyermekeit gondosan fel tudta nevelni, ugyanazt tette a katonaságtól hazakerültekkel, akikben felösmerte, ki való külső, ki belső szolgálatra. Ugyesen kiválasztotta az inast, kocsisnak valót, de emellett a ház asszonya is a falubelekből kinevelte maga részére a megfelelő leányzót, s az esetlen Hanycsából belső frájt, szakácsnét nevelt, akik azután évtizedeken át híven szolgálták gazdájukat. Utóbb az inas összeházasodott a szakácsnéval, a kerülő a szolgálóval s örökös lakói lettek annak az uri háznak, amely őket felnevelte s ez a patriarchális viszony jellemezte a sárosit, aki öreg napjaira se tudott megválni Jancsicsku, Palicskujától, aki idővel megöregedett, görnyedt hátú urát hasonlóképp megrogyott térdekkel továbbra is hűségesen szolgált. Osmerte urának minden fakszniját, aki magával vitte hű családját Pestre, Bécsbe, mert a nagyvárosi borbélyok se

tudták különbül megborotválni, mint a Palicsku, Janicsisku. S ez a sárosi legény akár Bécsbe, akár Pestre került, nem vált szégyenére urának s Bánó József, amikor mint képviselő Pestre került, magával vitte Janik Stefanját, mert ha jó volt Janik Stefan Osztopatakán, jó lesz az Pesten is s csak épen jobb munkára kell reáhuzatni. S Janik Stefan büszke is volt rá, hogy az új munkára milyen jól áll rajta s örömmel mondogatta urának, hogy az olyan Gestallton, mint aminő az övé, természetesen nem is állhat rosszul. S ez a Janik Stefan nevezetes alakká is lett s még Majláth országbíró is tudomást szerzett róla, már pedig épen Majláth nem tartozott azok közé, aki bárkit észreveszen, pláne ha az illető csak libéria van.

Történt, hogy Bánó József, aki mint a ház alelnöke s mindenféle más tiszteletbeli állás viselője, egy ízben nagyon el volt foglalva, szigorúan megtiltotta, hogy őt látogató bejelentésével zavarják. Kioktatta Stefanját, hogy senkit se szabad bebocsátani, hacsak az illető nem valami kiváltságos avagy kegyelmes úr. Ezzel bezárkózik szobájába s csakugyan rövidesen vendég jelenik meg s a csengetésre Stefan ajtót nyit s előtte áll egy kopott cilinderes, nyűtt galléros úr, aki átadja névjegyét s kérdi, otthon van-e a méltóságos úr. Stefan a névjegyre rá se nézve, lakonikusan odaszól:

— Magának nincs.

A látogató meghökken, de ez alatt a felfigyelő Bánó József gyanuperrel élve, kisért szobájából, felismeri Majláth kegyelmes urat, nagy bocsánatkérés közben maga vezeti be a hatalmas országbírót, aki jót nevet a tulbuzgó inas tévedésén, de Stefan ennek dacára se kerülte ki urának haragos tekintetét s hogy

némileg biztosítsa magát a bekövetkezendőktől, a kezében levő névjeggyel fogja Majláth kopott cilinderét, viharedzett kabátját, bemegy ura nejéhez, báró Jeszenszky Rizához. Csúfondárosan felmutatja a megvedlett ruhadarabokat s önigazolásul mondja:

— Van valaki Georges Majláth minálunk, a pincsen semmi szőr, a galléron semmi bőr, ha ez is excellenciás, akkor mi vagyok én?

S ez az osztrópataki Stefan mégis kinevelődött. Ha kimenője volt, beült a kávéházba s egy alkalommal nyugodtan iszogatja kávéját, mikor is több képviselő társával ugyanoda betoppan Bánó József is. Első pillantásra észreveszi Stefanját s félig bosszusan, félig tréfásan kérdi tőle:

— Hát te mit csinálsz itt?

Stefan illedelmesen haptákba vágja magát s jelenti:

— Igenis méltóságos úr, olvasom a Figurát.

Mindenesetre jellemző az osztrópataki Janik Stefanra, hogy a megváltozott viszonyok mellett a párisi Figaro is érdekelte, de jellemző a gazdára, hogy Janik Stefanból az osztrópataki šariščanból olyan valakit tudott faragni, aki a párisi Figarót is megértette.

Ilyen Janik Stefanok majdnem minden uri házban voltak. Berzeviczy Edmund, amikor megnősül s berzevicei kúriájába hozza idegen megyéből származott nejét, gróf Sztáray Márhát, nem cserélte ki az ő. Filip Andrását rangosabb inassal s a főuri élettárs is megelégszik evvel a régi butordarabbal, akit gazdája a szomszédos Polom községben szedett fel a nagy éhinség alkalmával, amikor is Filip szülei elhaltak s

árván nézett az éhhalál elé. Berzeviczy Béla, aki jobban szerette lovain a komutos lószerszámot, mint a könnyű magyart, ha hamborgi kúriájából a szomszéd kúriákra hajtat, cilinderes kocsisa mellé az ő szalóki legényéből nevelt inasát ülteti s a többi kúriák is falujukban született, inassá előléptetett šarišcanjaikkal szolgáltatják ki magukat, mert ezek a régi ösmert cselédek hűségesek voltak s reájuk lehetett bízni még azon kincseket is, amelyeket 1848-ban Sóvárra küldtek, hogy azok pénzzé váljanak.

Az 1848-iki forradalom nemcsak vér, hanem anyagi áldozatot is követelt és sok áldozatra kész kúria, közöttük a daróci kúria is, a kastély nagytermébe hordatta össze sok mindenféle ezüst holmiját, s ősrégi címeres kandelláberék, gyertyatartók, kannák s mosdótálak lettek kiterelve s azokból kiválasztották azon darabokat, melyeket beolvasztás végett Sóvárra kell küldeni. Volt egy mázsára való s ezeket reá bízták Hizsnai Stefanra, hogy fuvarozza be Sóvárra, ahol a forradalmi kormány bizalmasa fogja azokat átvenni. A hatalmas ezüstmarha rakomány be is ért Sóvárra, hiszen Hizsnai Stefan felügyelete alatt el sem veszhettek, hanem bizony az Sóvárnál tovább el nem került, mert ott már nem a hűséges cseléd, hanem a kormány bizalmasa, báró E..... sáfárkodott s vette át s alaposan elgondozta úgy ezt, valamint a számos más helyről is befutó ezüst küldeményt s a sok régi családi evő- és ivóeszköz soha se került a pénzverdébe.

Pénz hiányában a bátor sárosi nemzetőröknek nem jutott bakkancsra, pedig megérdemelték volna, mert a forradalom alatt bátran harcoltak s a branyiszközi győzelemben alaposan kivették részüket s csak akkor fu-

tamodtak meg, amikor a Chvala Bohánál összeütköztek Schlick generális jól felszerelt osztrákjaival.

Szétfutott az egész nemzetőrség, pedig még ágyujuk is volt s a nagy riadalomban ki lett adva a jelszó, menteni ami menthető. Szmracsányi Odön nemzetőr kapitányra lett bízva, hogy az ágyukat Tályára igyekezzék vinni s szerencsésen oda is ért az ágyúkkal, de a tályaiak a Chvala Bohai futás miatt felháborodva fogadják a csatavesztes nemzetőröket, akik ily módon csöbörből-vödörbe esnek. Schlick kergeti s itt azzal fogadják őket, hogy akasztófára valók. Senki se akarta elhinni, hogy a Chvala Bohai csatavesztést nem gróf Haller, hanem csak egy eperjesi polgár okozta, aki nem is volt nemzetőri ruhába bujtatva. Ez a polgár nem is sejtve, hogy mi van készülöben, gyanutlanul ellenőrizte szántóvető cselédjeit, amikor is hirtelen megjelennek Schlick generális előőrsei, s az osztrákok egy-kettőre elfogják s mint spiont maga Schlick generális elé viszik.

A félszemű generális láttára a megrémült polgár összerogy s összekulcsolt kezekkel bizonyította:

— Pardon, pardon ich bin kein Spion, ich bin ein Eperieser Pecsovics!

Azt nem lehetett kinyomozni, hogy miként bizonyította be hűséges Pecsovics voltát, de tény, hogy Schlick generális hazabocsájtotta, s amikor lóhalálban Eperjesre szalad, találkozik a harcias nemzetőrökkel, akik közt Schlick nagy haderejéről rémhíreket terjeszt, mire a nemzetőrök egy-két lövést leadva szétszaladnak. Hiába biztatta őket gróf Haller sebesi földbirtokos mint főparancsnok, hogy szét ne szaladjanak, csak

annyit tudott elérni, hogy az ágyúkat megmentették és Tályára vitték.

A tályaiak nagyon fenték fogukat Hallerre, s a bal-sikert neki tulajdonították, s gondolva, hogy az ágyúkat megmentő Szmrecsányi Odön¹ maga gróf Haller, nyomban vésztörvényszéket ülnek s halálra ítélik. Hiába erősítette, hogy ő bizony nem Haller, nem hit-ték el neki, s máris viszik a vesztőhelyre. Sok nép követi a szomoru menetet, s ujjongva ordítják, hogy viszik Hallert az akasztófára. Egyszerre azonban a kíváncsiak tömegéből kiront egy dúltarcu férfi, Szmrecsányi Odön elé rohan, megölelé¹ s elkiáltja magát:

— Ta šak to ňe Haller, to je moj dobrý pán z Dravcoch.*

Ezzel azután igazolva van, hogy a halálra ítélt nem gróf Haller, s Szmrecsányi Odön meg van mentve az akasztófától.

Az életmentő, Szmrecsányi Odön keresztúri szőlő-jének vincellérje volt, aki a Čarna Hura alatti Polom községben született, valamikor juhász, hatalmas, hihe-tellen nagy erejű ember, amolyan Ursus-féle, aki a Quo Vadisban kitöri a bika nyakát. Ez ugyan nem a bikával küzdött, hanem csak a Čarna Hurán a nyáját megtámadó farkast kapja el a farkánál fogva. Pusztá kézzel legyűri s két kezével széjjel szedi a hatalmas fenevad tájtétkő állkapcsát, s tartja mindaddig, míg segélykiáltásaira oda nem jó a bacsó meg juhásztársai, de ezeknek már semmi dolguk nem akad, mert ez-alatt az ordas a vasmarkok rettenetes kapcsában már

* Hiszen ez nem Haller, hanem az én jó uram Darócról.

ki is szenvedett. Ez a nagyerejű juhász később bacsó lett, majd előlépett inassá, utóbb ki lett tanítva keresztúri vincellérré s életmentője lett gazdájának. Hizsnai Stefan ott is halt meg örökös kenyéren, megmentett urának keresztúri szőlőjében.

Ezek a hűséges belső cselédek bizonyos, meg nem határozott jogokat élveztek; kezelik a pincéket, magtárakat, meghatározzák, melyik ruhát mikor kell felvenni s annyira be voltak gyakorolva belső teendőikbe, hogy még a gyermeknevelésbe is tekintélyük teljes súlyával beleavatkoznak.

Mikor Péchy Zsigmond Abaújban főispánkodott, nem egyszer volt kénytelen estei nyugalmát feleségével együtt feláldozni, hogy a színházban végighallgassák az előadást, avagy estélyeken, bálokon résztvegyenek. Gyermekük ilyenkor a nevelőnőre voltak bízva, s a vacsorát épen úgy, mint mikor a ház urai otthon voltak, régi huszára szolgálta fel, aki hűségesen őrködött afelett, hogy rend legyen, mintha gazdái otthon lennének. Egy ilyen alkalommal, midőn az egyik leánya az egyik ételt megismételni kívánta, kérelhetetlenül megtagadta azt.

— Kriksz nix, hast genug gefressen.

Viszi is már az ételt a konyhába s ez ellen nem volt appelláta.

Egyes kúriákban a belső cselédeknek estéli rapportra kellett menni s a daróci kúria ura ilyenkor megbüntette vagy megdicsérte a jelentés-tevőt. A büntetés abból állott, hogy a deliquensnek falhoz fordulva huszonötször is ismételnie kellett „ja som somár”, de ha segíteni kell, első volt a faluban, aki magához hivatja a szomszéd Polom község tövig égett tűz-

károsultjait, s megengedi nekik, hogy a Čarna Hurán levő erdejében annyi fát vágjanak, amennyire szükségük van. Nem is néz utána, mennyit vágnak ki s Polom rövidesen felépül. Igaz ugyan, hogy az erdőt alaposan kivágják, de meg volt a gyorssegély és nem volt szükség inség-akciót szervezni, amikor mindenki kap, csak éppen az nem, akinek érdekében az inség-akció megindult.

Kolerás időben maga báró Berzeviczy Vincéné készíti és viszi házról-házra a gyógyító csodaitalt s a kúriák asszonyai nemcsak tanáccsal, hanem kaláccsal is segítik a hozzájuk fordulókat, s nincs olyan falusi ügy, családi perpatvar, melyet a falusiak meg ne beszélnének s naponta feljárnak hozzá „na poradu” — tanácsért.

Ha a kúria öreg ura még életben van s a jövőbeli örökös atyjához szegődik cselédnek, az öreg cselédek még ekkor is csak „mladý pannak”* nevezik, mert a „starý pan”*** cím csak az idősebbet illeti meg. „Mladý pan” címzés kijár a bérlőnek, korcsmárosnak is, de azzal a különbséggel, hogy örökké csak mladý panok maradnak, ezzel szemben az igazi mladý pan starý panná lép elő s e címhez a velkomožný*** jelző is hozzá lesz csatolva.

Ezen patriarchális együttlét meghozza a maga közvetlenségében naiv viszonyt, melyben az úr, a

* Fiatal úr.

** Öreg úr.

*** Nagyságos.

cseléd a falubeliekkel együtt érez, amikor is egymás közt po šarišsky beszélnek.

Mikor az uralkodó nyelv a latin, a cseléd megtanulja a latin nyelvet is, s mikor a latint kiszorította a német, majd a magyar, mégis vezető szerepet játszik a po šarišsky, s ha az összegyűlt urak kvaterkázás közben kedélyeskedni akarnak, akkor csak po šarišsky adják le sikamlós adomáikat, felköszöntőjüket, melyekbe belekevernek latin, német, lengyel, ruthén szavakat, nem felejtkezve el a magyarról sem. Ebben a nyelv-egyvelegben volt kifejezve a született sárosi egész kedélyvilága, de műveltsége is, mert tudott négy-öt nyelven nemcsak beszélni, de gondolkodni is.

Aki a sárosiak e specialitását nem ösmerte, méltán elcsodálkozott, amikor űsz Ferdi úgy üdvözölte a belépőt:

— Szervusz, dobrý dzeň amicenko, wie bist du gekommen, či na Foršponce, vagy pedig auf Eigene Gelegenheit?

S ezekből a barátságos összejöveletekből, ahol egymás közt négy-öt nyelven egyszerre beszéltek, nem volt hiány. Csak a szomszéd faluba kell elkocsizni s máris eltűntek a téli napok unalmai.

A téli hétköznapiak a gazdának megadták ugyan a munkát, de a vasárnap délutánt agyonütni, az már nehezebben ment. Délelőtt misét hallgatott, délután ráért a kúria ura számadását rendbe hozni, levelet írni. Irja is az egyik:*

* Bánó Géza.

— Gazdaember lévén, téli időben trágyafuvarozással vagyok elfoglalva s ritkán tiszták annyira kezeim, hogy tollat foghassak s levelet írhasak. De ma vasárnap lévén s a gazdaember ilyenkor megmosakodva pihen, kedves testvéreivel szellemileg is diskurálva pipázgat. Ugy vagyok veled, eddig a trágyával, de utána közvetlenül veled akarok foglalkozni...

S viszi a levelet a lábon járó posta, a másodikharmadik faluban levő postaszekrényhez, ahol postahivatal is van s elfelik egy hét, mire a levél rendeltetési helyére jut.

A posta nagyon kedves intézménynek bizonyult s ha az elhagyott faluk nagyon messze voltak a központtól, hetenként egyszer vitte s hozta a leveleket, ujságokat. Rendszerint valamely kivénült öreg cseléd vette nyakába a gondosan lelakatolt bőrtáskát s lassan, cammogva járta meg a sok kilométeres utat s ezalatt már türelmetlenül lesték a küldöncöt, sőt eleibe is mentek, hogy minél hamarabb kézhez kapják a remélt leveleket, s ezen nehézkes postai viszonyoknak tulajdonítható, hogy egy türelmetlen levélíró szemrehányásokkal illeti s megfenyegeti a késedelmezőt, de enyhítésül fenyegetéseit rigmusokba szedi:

INTERPELATIA A NEB TREST

Co to za robota, že odpovic ňe daš
na mojo šoriky ozdaj pisac ňe znaš?
šak už professore davno vyzdychali
tote, co do tebe nauku dychaři.

Šak ty z pirkom machaš a ňe zoz moľtyku,
abo ſi zapomnul paňsku politiku?
Šreľa ci do tvojej ňeſlechetnej duſi
ked som teraz z tebu, dam ci poza uſi!

Bo ja ſo ňe cerpim že na mojo piſmo
odpovedz ňe davaſ poradne a friſno,
ſak ked ce obſkaržim ſu pri dírekciji,
zervu ci čillagy z tvojej piſnej ſiji.

Abo ci na ozaj ňe prijdze do myſli:
že ja pan majitel v ſariſu a v iſli?
Nepoznaſ világi na čole v Bikoſu*
tam po vyſej dupka, dze pľačky hnoj noſu.

Šak ked ſe pohňevam, caly ſariſ klekňe
ľaka rozgardia ňit aňi vov pekle,
Každy budze tremčic jak žabace noſky.
Ked ſu poſoľene v harku abo v loſky.

Ked som tam panoval vo veľkim ſariſu,
mal som doſc profunťa ai extra chyžu,
už som ſe oſtareľ, ľa už aňi vrana,
Roža** na Dujave ſe o mňe ňe ſlara.

* Erdő neve.

** Cigányňő neve.

šicko ti zaujal muj stary pracefu,
ozdaj že som nébol na tvojim vešelu?
Jak pujdzeš do pekla ta ci dam zatopic
zos švogrom šaťanom až še budžeš topic.

Ty myšliš ked teraz pri Surdoku byvaš,
a pivo z kaneľky do sebe nal'ivaš,
že z tebu poradek ničto nežna zrobie,
a tvoju pšu skuru na čizmy vyrobic?

Čekaj l'e Ondrišku, ked še tam dostaňem,
budžeš ty ucekac až hore valalem,
z tvojim adlaťušom*, co bilety dáva,
až tam še stanovíš, dze l'eži Dujava.**

Tak na tebe dupňem, až še mury strešu,
všicke staľky zmurča a psi še rozbrešu,
stromi še polamju, skaly popukaju,
fl'ašky i pohare, struny popraskaju.

Ne hňevaj me dal'ej, dajže mi odpovic
žeby ce še vyšmjal Propper i Horovitž,***
bo ty znaš, že židzi zubadlo še noša,
peňeži zbíjaju a z nohami koša.

* Báró Collas Húgó pénztáros.

** Cigánytelep neve.

*** Nagysárosi földbirtokosok.

Jak ce raz ulapja na štyri pejc strany,
ta ci ňe pomožu aňi božke rany,
aňi alleluja, pl'eban, calý šaroš
aňi mlade paňe, aňi

SZUHY JANOS

U. i.: Hole hol až teraz prišlo mi do myšli,
pozdravic sušedoch co mi z hlavy vyšli,
i valalsky kovaľ by aprehendoval,
ta by mi somara tyransko zakoval.

Zaľo na sušedoch, pastyra, pošlara,
kovaľa, vachtara, farského kuchara,
ňezapomňem ňikdy bo, to su praceľe
tak me radzi maju jak i krava ceľe.

I žida na brišku som barz bečeloval,
teho, co veľoraz po nococh putoval,
Ked už ňe ošlepnul ňeh ho pán Boch živí,
silom ai gvaľtom, dokľa budze šivý.

Aľe keby už bol vyvracel kopyťka
a ked už ňežije aňi Malka, Rifka,
ňeh pan Buh daruje jim večne spaseňe,
ešče i jich dzecom somarské kašleňel*

* Dobránszky Endréhez írva.

Majd ha a kúria urának sem otthon ülni, sem számadásokat összeállítani, avagy levelet írni kedve nincs, átmennek a szomszéd faluba, hiszen a dinaszták kúriái állandóan tárva tartják kapuikat s némelyike olyan, akárcsak egy vendégfogadó s tömegesen látja magánál a vendégeket.

Az apróbb urak igyekeznek egy-egy hatalmas úr csatlósává válni, nem lengyeleskedtek, de sütkéreztek annak az uri napnak melegében, amelyet a hatalmon levő maga körül árasztott. Származására nézve egyik se volt kisebb vagy nagyobb a másiknál, hiszen mindenik leszármazottja volt valamely hatalmas törzsnek, avagy nemzetségnek, s csak a vagyon tett különbséget köztük. Ez a születési egyenlőség tette az egymáshoz való viszonyt különösen vonzóvá, mert nem volt szükség arra, hogy a betolakodó frissen sült urak ellen védekezzenek. Csak az volt a különbség köztük, hogy míg az egyiknek még meg volt hatalmas nagy vagyona, a másik résznek már kevesebbje volt s a sárosi úr, aki otthonos volt mindenütt: a királyi várpalotától a falusi korcsmáig, nem igen vált gerinctelen uszályhordozójává a hatalmasabbnak. Más megyebeliekkel ellentétben, nem kereste idegenbeli mágnások barátságát. Míg egyes megyék majd meghaltak egy kis mágnás barátságért s beálltak firtlinek s gomblyukukban úgy hordták a szegfűt, mint báró vagy grófi barátjuk, Sáros nem követte ezek példáját; s ha volt közöttük, aki Pesten, Bécsben ezekkel tartott, az csak későre ábrándult ki, de akkorára már ráfizetett s mágnás barátjainak váltóival kitapeciroztathatta legénylakásának falait, melyekről vagyonszerző őseinek megfakult olajképei szomorúan pislantottak le utódukra, ki a

reájuk nézve idegen nagy urak közt pocskolta el vagyonát.

De mirevaló is lett volna felfele kapaszkodni? Hiszen, ha valaki „sárosi”, az már rangszámba ment. Családjának eredete olyan mélyre veti gyökerét, hogy azt egy ujdonsült mágnás el sem érheti, mert a mágnások csak az újabb kornak szülöttjei s még csak nem is léteztek, mikor a sárosi buzogányt hordott, sőt a világ teremtetésekor már körülállották az Urat, amikor teremtményeinek neveket osztogatott.

Únta is az ácsorgást az egyik sorbanálló s meg merte tenni, hogy az Úr jelenlétében nagyot ásított.

Nem is tetszett ez az Úrnak sehogysem s korholóan reászólt az ásitózóra:

— Még neve sincs s máris ásít!

Igy maradt rajta a korholó szóból kiegészített családi név: Máriássy, aki azután valahol a szepesi kősziklák közé elrejtett faluk közt kereste ki előnevét, hanem családtagjainak egy része itt, Sárosban telepedett le; itt mégis jobban terem a föld s több is a vendégeskedés.

Ezen gyakori vendégeskedésekhez az erdők adják meg a vadat; vaddisznót, őzet s a zúgó kristálytiszt patakok ontják a piros pettyes pisztrángot. Nehol halastó is van, úgynevezett „rybník”, ahol a hízott potykákat halásszák ki egyes ünnepélyes alkalmakra. A Poprád a Sáros egyik csavargó, hűtlen folyója, amely bejön, de ki is megy a megyéből, néha valódi lazacot rejt medrében. Inyenc-falat a parádés ebédekhez, ha azonban a főispáni bankettekre vagy falusi névnapokra nem volt beszerezhető, ott voltak a téli élesztárak, elraktározott disznó-különlegességeikkel,

s a baromfiudvaron ott sétált a sok pulyka, liba, kacsza és egyéb fajta szárnyas. Tejfel, kalács, friss kenyér az mindég akad s a ház asszonya soha se kényszerül a városból segítséget kérni, hogy ünnepi ebédet adhasson. A speciálisan elkészített ételeket a szakács készíti s a börokat, azokat a finom borokat saját táljai, szegi vagy kereszturi szőlője termeli, mert ezeknek a dinasztáknak saját szőlői is voltak s a bort messze Zemplénből óriás hordókban, felpántlikázott szarvú ökrös szekéren fuvarozták a sárosi pincékbe. Itt voltak elrejtve a pókhálós, hosszúnyakú tokaji üvegek, melyek csak néha, kiváló ünnepélyes alkalmakkor kerültek fel a pincék rejtett mélyiből, akkor is csak, ha illusztris vendég érkezett a házhoz, vagy pedig a süketnéma Szinyei László jött látogatóba. Ő is vendégjáró volt, de évente csak egyszer vette nyakába a megyét s ilyenkor faluról-falura kocsizott, ahol jól tartották, kedveskedtek vele s mindenütt kedvenc ételeivel traktálták. Különösen szerette a hideg rizst, jól megrakva jófajta cukros befőttel s akik ösmerték ezt a gyengéjét, igyekeztek is őt kedvenc ételével kielégíteni, olyannyira, hogy mire a többheti vendéglátás után hazakerült, annyira tele volt rizzsel, mint egy japán s egy évig nem evett rizst, míg újra megkezdte évi körútját. Ő is viszonzta a kedves fogadtatást saját maga festette süketnéma ábécéjével, ahol az ujjakkal kell helyettesíteni a betűket s kedvéért a közelálló rokonok még süketnémául is megtanultak beszélni, nem csekély bosszúságára azon idegennek, akik előtt a csintalan sárosi szépségek, hogy meg ne értsék őket, egymásközt ujjakat kalimpálva közölték le kedvezőtlen megjegyzéseiket.

A nagy vagyonú dinaszták döntő súllyal bírtak a megyében, akiknek mindenki kitér, bár nem egyszer egymás ellen fordulnak s viaskodnak a hegemoniáért s pártokra szakítják a vármegye közönségét. Négy lovon járnak, huszárral, hajdúval a bakon, a szembejövő kocsinak nem térnek ki, úgy, mint az az űsz, aki hatalmas nagy vagyon ura, ősi történelmi név viselője, aki négylovas hintóján Kassára hajt. Mikor a Chvala Boha tetejére ér, hirtelen nagyot zökken kocsija s lovai prüsszkölve, toporzékolva magállnak. Bosszúsan kinéz kocsija ablakán, ki merete útjában feltartóztatni? Nem lehet más, csak liba, tehén vagy parasztasszony, mert ez a három lény inkább agyongázoltatja magát, mintsem kitérne. De mit látnak szemei, sem liba, sem tehén, de még csak parasztasszony sem állja el útját, hanem kocsijával szemben ott áll egy másik hintó, amely elé hasonlóképp négy ló van fogva s annak is kocsisa mellett ott ül a kékdolmányos parádés huszár.

A kocsisok néma vitáját, hogy melyikök köteles kitérni, a Kassa felől jövő hintó gazdája úgy vélte megoldani, hogy vékony kenetteljes hangon átkiáltott a másik hintó felé:

— Ego sum dominus episcopus!

A másik hintó ura, aki tudta mi az illik, nem maradt adós a felelettel s visszakiáltja:

— Ego sum dominus de űsz!

Erre azonban a dominus episcopus Cassoviensis meglepődve a nem várt hangzású bemutatkozáson, Deussal még sem akar ujat húzni, kitérésre utasítja kocsisát, akihez odakiállt:

— Vystup še Janku, bo tam sam pan Buhl*
S most már de űsz zavartalanul folytathatta útját.

* * *

A nagy dinaszták mellett ott voltak az egyenrangú, de kisebb vagyonú birtokosok, akik segítenek magukon úgy, ahogy tudnak. Egyiknek is, másiknak is elűnik valamely távolabb fekvő erdeje, avagy a következő évben egy-két feleslegessé vált belsősége, de még mindég megvan az ősi dominium s áll a kúria; s ha néha gond is nyomja a vállát, hogy Bécsben, Pesten lakó fia sokba kerül, mégis elküldi a táviratilag kért száz forintokat, legfeljebb a regaléváltság fogyatkozik meg idő előtt. Nem követi a sárosmegyeiekkel rokon szepesi Görgey Arnold példáját, aki, hogy a további zaklatásoktól megszabaduljon, ezekkel a sorokkal megspékelve küldi fiának a táviratilag kért ötven forintot:

— Hier schickt deine Mutter fünfzig Gulden ohne mein Wissen.

Míg van, küldi a pénzt, hogy fia szegényt ne valljon s ő is örömmel fogadja vendégét, mint a gazdag dinasztá, azzal a különbséggel, hogy míg a nagyvagyonú dinasztá címeres ezüst tálon hordatja fel az őzcombot avagy a pulykát, ennek is meg volt még őseitől öröklött Altwien porcellánja s ez is inassal szolgáltatja fel a könyhaművészet remekeit. Igaz ugyan, hogy míg amannak inasa Eperjesről, Kassáról kapta a libériát,

* Térj ki Janko, mert az ott maga az uristen!

emennek inasa már csak a falusi krajcsírszky majster* által készített régi ruhákból kap libériát, ámde az, hogy az ünnepélyes alkalommal libériába bujtatott inas külföldben kertész és kerülő is egy személyben, nem volt kirívó, mert ez csak a sárosi rendszeretete mellett szól, aki a külső csínra sokat adott s végig járhatta tehénistállóját lakkcipőben anélkül, hogy arra egy kis piszok ragadt volna.

A vendégjárás, tehát úgy a módosoknál, mint a kevésbé módosoknál is megvolt s ha a „pañivelkomožnának** eszébe jutott az unalmas vasárnapot a szomszédban tölteni, egy-kettőre be volt fogva a négy táltos s röpitette úrnőjét a szomszédba. Persze a jókedvű sárosi ezt se hagyta szó nélkül:

Išol pan z Roškovan
Pañi z Dubovici,
Stracil pan doloman,
Pañi suknu s r . . i .

De ha tényleg Dubovica volt a végcél, ott nemcsak tárt karokkal, hanem mozsárdurrogással is fogadták a vendéget, mert Dobay Eduárd, ha kedves vendége érkezett, soha se mulasztotta el a gyertyánfasorban, „pod hrabami“ felállított mozsarait megtölteni s Wyplach kerülő tüzes kanóccal leste, mikor fordul be a kocsi a farcai hídnál Dobó felé, amikor is,

* Szabó mester.

** Nagyságos asszony.

ha meglátta a vendéget kísérő porfelhőt, arra a vezényszóra:

— Rypaj Maču!

egymásután durrogtatta el a mozsarakat, hogy a bevonulás minél parádésabb legyen.

Ilyen kiváltságos bevonulások után Dobay Eduárd kivitte úgynevezett vadaskertjébe a vendéget, ahol tizenkét őzbakot tartott, hanem kerülője egyízben olyan erősen töltötte meg a mozsarakat, hogy amikor Czabalay Géza fiatal feleségét, Kohányi Hedviget sállangós négyes fogatán látogatóba hozta, az egyik mozsár darabokra széjjel pukkadtt, legszebb lova ijedtében megtorpant és szörnyethalt. Nem volt seb rajta, csak az ijedtség ölte meg s rossz omennek vették a véletlent, amely nem is hazudta meg magát, mert a fiatal házaspár idő előtt korán halt el s a szép roskoványi birtokból alig maradt valami árván maradt leányuknak.

Nem fogadta ugyan mindenütt a vendéget mozsárdurrogás, de már amint a fényes hintó a nyitva álló kapun berobogott, az udvaron heverő lompos kuvaszok s a mindig éhes kopók innét is, onnét is összesereglenek s éktelen ugatással üdvözik a vendéget, amely fülsiketítő zajra összefutnak a cselédek s máris parancsszó nélkül tudják, mi a teendőjük. Nyári időben rohannak a konyhakertbe, gyorsan kitépdesik a reket, leszedik a ribizkebokrot, köszmétét, a kertész hirtelen átvedlik inassá, a Borka szakácsnővé s egykettőre fehérkeztűs inas szolgálja fel a habos kávé, csokoládét s vacsorára rangosan francsirozva felkerül a hízott kappan, csirke, vagy ami a házban hirtelenében kéznél volt.

Sokan, persze nem sárosiak, szemükre vetik a sárosiaknak a fehérkeztyüs libériás inast, kiöltözött vadászt; s gúnyolódnak, mondván:

— Chlapci, do liberii!*

Tagadhatatlan, hogy a chlapci do liberii meg volt, de ez nem jelentett sem fényűzést, sem proccot s egy igazi sárosi nem talált ezen kifogásolni valót. Ezzel ugyan nem ártott senkinek. Hogy szivesebben szolgáltatta ki magát fehérkeztyüs inassal, mint más, repedszarkú mezitlábás szolgálóval, az egész természetes volt s különben is minden sárosi nagyon jól tudta, kinek kije, mije van s nem ütközött meg azon, hogy parádés alkalomkor olyanra került a libéria, aki azt hétköznapiakon nem viselte. Érezte és tudta, hogy igából kifogott parádés lova jobban jár és szebben hordja fejét, mint a hozzá nem értő, drága pénzen vett lova s betanított öreg cselédjén jobban áll a libéria, mint a szmoking azon az ujdonsült uron, aki valamikor igáskocsisának pipaszárát árult.

* * *

A vendéggjáráshoz tartoztak az elmaradhatatlan névnapok, keresztlők, eljegyzési ünnepélyek s lakodalmak s e legutóbbit énekli meg Kvitkovszky, akinek az volt legnagyobb öröme, ha versei közkézen forogtak s nagyokat nevettek azokon s találgatták, ki lehet szerzőjük?

* Fiuk liberiába!

Soká ösmeretlen maradt és csak évek múlva jöttek rá, hogy ő a szerző.

Lakodalmas versében, esküvő után terített asztal mellett, lakodalmas vendégeiknek párbeszéd alakjában mondatja el az új házassággal:

— Šnívalo še mi v pondzelek rano,
že mam dzívčaiko zamilovano,
a ono moje muši byc
a moju vulu vypelnic.

„A ja še zrobim šivym holubem,
budzem l'itala vysokym dubem,
a predcaj tvoja nebudzem,
aňi za tebe nepujdzem.”

— U nas še najdu take jagrove,
co vystril'aju šive holube,
a predcaj moja mušiš byc
a moju vulu vypelnic.

„A ja še zrobim drobnu rybečku,
budzem pl'ivala bystru vodzičku,
a predcaj tvoja nebudzem,
aňi za tebe nepujdzem.”

— U nas še najdu take rybare,
co vylapaju ryby zos more,
a predcaj moja mušiš byc,
a moju vulu vypelnic!

„A ja še zrobim drobnu myšečku,
budzem behala drobnu dzirečku,
a predcaj tvoja nebudzem,
aňi za tebe nepujdzem!”

– U nas še najdu take kocure,
co vylapaju myši zos džure,
a predcaj moja mušiš byc
a moju vulu vypelnic.

„A ja še zrobim hvizdu na ňebe,
budzem švicela ludzom v potrebe,
a predcaj tvoja nebudzem,
aňi za tebe nepujdzem.”

– U nas še najdu take hvizdare,
co vyčítaju hvizdy na ňebe,
a predcaj moja mušiš byc
a moju vulu vypelnic!

„Mamuško mamičko peče kolače,
ňej še ten šuhaj donas nevlače,
bo ja uš vidzim tu božsku pravdu,
hoc dze še skryjem všadzi me najdu.
Bo ja uš jeho mušim byc
a jeho vulu vypelnic!”

A vendégjárásnak egyik leginkább kedvelt fajtája
a vadászat volt.

A sárosi, született vadász s már gyermekkorában kezébe nyomták a puskát. Fáradhatatlan erdőjáró, aki még öreg napjaiban is felmászott a Mincsolra, Goligurára. Inasát, kertészét betanította jágerré, akik kutyái gondját viselték s egész nap képes volt kürtjét fújni. Szinyei Józsi három oktáva hangját is kívágta az ökörszarvból, nem úgy ám az öreg Déchy Tóni, Diána veteránja, aki már csak apró rézkürtöcskével sipogatót az erdőben s ezzel adta meg a jelt, hogy bocssásák ki a kutyákat.

Azokról a nagy vadászokról, akiknek minden öröme az erdőjárásban nyilvánult, lehet mondani egy héten, nyolc napon át vadásztak, s ha már nagyon elég volt a jóból, Bánó Iván lóháton mászott fel a Mardunyára avagy a stelbachi hegyek istentelen meredekjeibe, hogy valahogy el ne passzolja a kinyomozott vaddisznót.

Voltak, akik puska porra se költöttek szívesen s a Liptóból ideszármazott két Ghillány báró, Antal és László olyan spórolósak voltak, hogy amikor hazatértek, levetették nadrágjukat s úgy ültek le az asztalhoz, nehogy nadrágjuk felesleges kopásnak legyen kitéve. Hatalmas vagyont gyűjtöttek össze s nagy alapítvánnyal biztosították családjuk jövőjét, akikkel ellentétben mikor a vadásztörvényt még hirből se ösmerték s nem is gondoltak arra, hogy a vadnak pihenőre is van szüksége, Berthoty Péter szolgaszemélyzetével, szakácssal, inással, vadásszal, három-négy szekéren is járta a vármegye úri házait, erdejét és ilyenkor magával vitte kopófalkáját, s hetek múlva került csak haza.

Piller Gedeon azonban peklényi vadászterületét olyannyira védte, hogy vendégeit csak a messzebb fekvő kassai „Szömære” nevű hegyeibe vitte, hol kevés volt a vad, s vendégeiből a hegy nevének megfelelő szamarat csinált, mert ezek remélték, hogy egyszer mégis bekerülnek a peklényi erdőbe, melyet azután Piller Kálmán, apja nyomdokain haladva annyira védett, hogy maga is csak akkor ment ebbe a kedves erdejébe egy-egy válogatottan szép őzbakot lelőni, ha kinevezte magát, saját maga kiváltságos vendégévé.

Hogy milyen nagy lehetett egy-egy vadászat, az kitűnik a következő meghívóból, amelyben az 1836. január 21., 22. napjára kitűzött vadászatra hivatalosak megvannak jelölve:

Ujházy László és Piller Gida vadászati mulatságra e folyó hó 21-én estvére Terebő és onnan 22-ik estvéjére Pillerpeklény helységébe barátságosan meghívják: Sárossy Imre, Keczer Tamás, Keczer Sándor, Szulyóvszky Agoston, gróf Szirmay István, Keczer Agoston, Tahy Albert, Tahy Agoston, báró Ghillány József, Pulszky Imre, Zabojszky János, Szinyei László, ifj. Tahy Ferdinánd, Munkácsy András, Munkácsy Ferdinánd, Jamborszky Károly, Máriássy Agoston, Hedry Bertalan, Hedry Erneszt, Dobay Ferdinánd, Rholly Ferenc, Ujházy László, Pulszky Ferenc, Bugarszky János, Sárossy Tamás, Duka Péter, Szakmáry József, Fekete József, Berthofy Péter, Berthofy Lőrinc, Both Tamás, Meliorisz László, Meliorisz Ignác, Kükemezey Mihály, Berthofy Odön, Keczer Ignác, Keczer István, Keczer József, Keczer Károly, Keczer Imre, Krasznaynszky András, Klesinszky József és Keltz Vincentet.

Később, mikor a vadásztörvényt meghozták, semmikép se akarták elhinni, hogy a naptár tilost mutat fel, s ennek dacára egyes pecsenkások nem akarták a vadásztörvényt elősmerni s „véletlenül” lelövik az őzsutát, a gyanúlan nyulat, amelyek mintha csak ösmernék a vadásztörvényt, soha se mutatkoznak a vadász előtt akkor, ha szabad prédát képeznek, hanem mindég akkor bakafántoskodnak a puska előtt, mikor tilos reájuk löni. Ezek aztán az ilyen véletlenül terítékre került őzsutát, őzbak módra kipitválya* láthatatlanul a szekér szalmájába rejtenek s csufondárosan kinevetik a törvény nem épen éber őreit, a zsákbavaló fináncokat.

Sokan vadászszenvedélyükben a határt se ösmerték, de egyeseknek megengedték, hogy mindenütt vadászhasanak, s Bánó Iván mikor a csircsi vizválasztónál állott, kezeivel körbe mutatva büszkén mondogatta — ez mind az enyém, itt mindenütt vadászhatok; pedig a vizválasztónál bele lehetett látni egész Smerdzonkáig, a Tátra aljáig s az abauji hegyekig.

Igaza is volt, mert mint vadászt mindenütt örömmel fogadták s erdészek, kerülők, s vadásztársaknak ünnepe volt, ha kürtjével beletrillázott az erdők csöndjébe, s csak Pulszky Géza szífta bosszúsan fogait, ha néhanapján sárosi erdeje körül durrogtatta a nyulakat.

Olykor egymásra irigy vadászok erőszakkal akarják megoldani vitássá tett vadászterületük homályosan kényes kérdését, és báró Mengerssen Fülöp, Berzevics Rikolf — azelőtt testi-lelki jó vadászcimborák, a Dolina mellett fekvő, egyik stelbachi vadászterület

* Kizsigerezve.

miatt rettenetesen összevesznek. Majdnem puskatussal mennek egymásnak, mert mindegyikük a magáénak vallja a vitás vadászterületet. Egyik is, másik is megesküszik, ha ellenfelét ezen erdőterületen vadászaton éri — akkor lelövi. Szívükben ilyen haraggal válnak el s ez volt a vadászterület igaz tulajdonosának, báró Gemmingennek szerencséje, mert a két egymásra agyarkodó halálos ellenség egyike se mert soha többé a vitás erdőben vadászni — annyira félték egymástól.

A fintai gróf,* aki nyílt házat visz kastélyában, s egy-egy nagy mulatságon egész sáros vármegyét megvendégeli — bár olyan óvatos volt, hogy a megjelent hölgyeket felkéri, hogy fiával ne táncoljanak, mert attól félt, hogy gyenge dongáju fia a megjelent hölgyek hosszú uszályában esetleg megbotlik s eltöri lábát, a vadászatoknál nem volt ennyire óvatos, s nem vette észre, hogy egyik kerülője egy medvevadászaton olyan puskával jelent meg, amellyel löni Isten kísértése volt.

Jelentik, hogy a Strázspan medve garázdálkodik. Valahonnan a Ghillány bárók svedléri vagy fricsi erdejéből tévedhetett ide, mire sietve összehívja a környékbeli úri vadászokat s kiadják a rendeletet, hogy más vadra mint medvére löni nem szabad.

Az úri vadászok közt ott áll öreg kerülője lehetetlen puskával kezében, amelynek csöve a törött puska-agyhoz dróttal van odaerősítve. A kakasok bizonytalanul lötyögnek s néha-néha el is sütik a gyufacsof.

* Gróf Dessewffy Gyula.

Ezzel a rozoga flintával standjára kerül s vára-
kozás közben kénytelen egy borókabokor mellé gug-
golni, amidőn emberi munkájának végzése közben,
hirtelen felharsan a kutyák hangja s előtte áll a medve.
Azon módon, guggoló helyzetében felkapja puskáját
s felfohászkodik:

— Pre pana Boha, keby lem vypalila!*

Szerencséje volt, mert rozoga fegyvere tényleg
eldurran, s a lövés hangjára odasiető vadászok előtt
ott fekszik a medve is, a kerülő is, ámde a medve
szíven löve holtan, a kerülő sárgára mázolja ájultan.

A fintai gróf jutalmúl a szerencsés lövő puskáját
alaposan megrenováltatja, úgy, hogy többé nem kellett
lövés előtt felfohászkodnia, hogy fegyvere el is sül-
jön.

A korrekt vadász előre készül a vadászatra. Ki-
adja rendelkezéseit, hol s mit kell venni, hajtókról gon-
doskodik s szigoruan meghagyja a kerülőnek, hol vár-
ják őt, s megfenyegeti, hogy rendes ruhát vegyen fel
magára, nehogy úgy nézzen ki, mint egy ágról szakadt
s az idegen kerülők lenézzék.

Idz Mišku a kefo
Ma Gambia** roky,
Huste tefo priňeš
Z Sobinova broky.

* Istenem, bárcsak elsülne.

** Lónév.

I dva funty prachu
Kupiš od Thomeho,
Bešteľuj z valalu
Hajťšaka každeho.

Pujdzeš do hajtola,
Hore na „pod sošne”
Jutre včas ňej vciha
Na sebe hološne.

Bo ked' to nebudze,
Rano, kedzi švita,
Ta vľedy gubaňa
Jeho, mocno biťa.*

S hajnalban a kürt megharsan, az erdőben összejönnek a kerülők, a szomszédok is befutnak s a vadász atyamesterének jelentik, merre járt a szarvas, hol nyomozták a magányos kanyt s aggályos pontossággal beszélték meg a terveket, ki hová megy, hol és mikor kell a kutyákat kibocsájtani s mire megindul a menet, hosszas fáradtságos út után felérnek a hegytetőre, s ott les a vadász s belenéz a messze kimagasló Tátra hólepte csucsaira s órák hosszáig türelmesen vár, míg a vad puskacsőve elé kerül.

Lent a völgyben fel-felhallatszik egy-két kutyavakkantás, majd Judás, Kontrás, Dudás és Fircig számos ösmeretlen társával, vékonyan csaholva úzi már

* Bánó Gézáttól.

az őzbakot, majd a sűrűséggel teli másik völgyben Trubács, Svidrik, Viplas mély hangon Standlautolja a felbőszült magányos kant, mely megúnva a kellemetlenkedőket, végre megmozdul, hatalmas agyaraival jobbra-balra csapkod s jaj annak a heves vakmerőnek, akit agyara ér. Majd cammogva eltűnik a sűrűségben, utána a csaholó had s nemsokára odafenn a hegytetőn, a hönigi várrom felől lövés dördül el; s mialatt a hegycsúcsok harsogó visszhanggal adják le a lövés hangját, a kutyák tovább hajtják a kant, nyilván túl erős, s viszi magával a halálos lövést. S csakugyan lent a völgyben újra lövés dördül el, a kutyaugatás megszűnik s mire a kürt hangja vékonyra, „na cenko” lefuvást jelez, az összegyűlt vadászok előtt terítéken fekszik a vad, s János inas büszkén jelenti, hogy a hatalmas fenevad halálos sebével nekirotontott s ő adta meg a kannak a „kegyelmes lövést”.

Estére, mire a vadásztársaság fáradtan hazatért, a vendéglátó gazda áldomást tart, cseng a pohár, felhangzanak a felköszöntők s elhangzanak a vadász adomák, ki hogyan, magyarul, németül, de nagyrészt po šarišsky. Itt mondja el az egyik, hogy ujabban a vaddisznókat késsel szokta leszurkálni.

Úsz Ferdus avval dicsekszik, hogy neki olyan kutyái voltak, amelyek három nap és három éjjel egyfolytában hajtották az egy és ugyanazon őzet, de amikor az egyik okvetellenkedő tejfelesszáju zöld jáger beleköttyan s meg meri kockáztatni azt az indiskrét kérdést, hogy a kutyák ezalatt a három nap és három éjszaka mit ettek, dühösen reá mordul:

— Ették, amit kifogták.

De bármilyen jó kutyái is voltak Úsz Ferdusnak,

mégsem voltak olyanok, mint a Bánó Ivánéi, melyek igazán veszettül hajtottak. Ott volt Berzeviczy Rikolf is, aki egyízben kortesnek fellépett, de alaposan ki-kezdtek. Vadászember ne politizáljon, mert hamarosan ráhúzzák a vizes lepedőt, különösen olyanra, aki másból bolondot csinál. Már pedig Rikolf is ezt tette egyik jó barátjával, aki kölcsönkérte tőle híres Diana nevű kopóját.

— Száz okom is van, hogy Dianát ne adjam kölcsön.

A jó barát elképedve figyelmezteti Rikolfot, hogy hiszen egy héttel ezelőtt minden megjegyzés nélkül adta kölcsön s most egyszerre száz oka is van kérését megtagadni?

— Igenis! — válaszolja Rikolf a legnagyobb komolysággal — száz okom van, hogy Dianát ne adjam neked kölcsön, de a százból kilencvenkilencet meg nem mondok, hanem csak egyet s ez az, hogy azért nem adom a Dianát, mert az tegnap megdöglött.

No megállj ügyetlen viccelő, te is megkapod még a magadét! Jött a választás s Rikolfot mint kortest ki-figurázták:

Novy korteš tiž Rigolfko
Hleda un tem kuščik vinko,
Jager je un psi pri nemu,
Zato pcha še ku každyemu.

Jó kutyái voltak, az bizonyos, de annál a vadászatrál, amikor Bánó Iván kutyái veszettül hajtottak, mégsem hajtottak jobban.

A lubotini Lajdáknál. — ahogy a lubotiniak Leichtig offani földbirtókost hívták — történt, épen ebédeje alatt összekürtölték a kopókat, amikor is Rikolf rémült arccal Bánó Ivánnal közli, hogy kopói megvannak veszve. Bánó elnevette magát, amidőn Rikolf megrémült arcára néz s azt hitte, hogy megint valami ízetlen tréfa követi ezt a bevezetést, de ez csak továbbra is erősgeti, hogy igenis a kopók megvannak veszve s meg is állapítja a diagnózist:

— A kutyák megvannak veszve, mert dühösen kapkodnak legyek után, pedig nincsenek is legyek.

Bánó a kutyákra néz és ő is tényleg megállapítja, hogy legyek nincsenek s a kutyák ennek dacára úgy tesznek, mintha legyek után kapkodnának. Nem tulajdonított ennek különös jelentőséget, azt mondja, talán éhesek s a legközelebbi hajtás következtén, kiengedik a kutyákat s azok igazán veszettül hajtanak s rémes ugatással órák hosszat hajtják a vadat s másnap a kutyákat agyon kellett lőni, mert tényleg megvoltak veszve, de ezt már a kisszebeni állatorvos hivatalosan konstatálta, már pedig ez híres állatorvos volt! Ugy operált meg egy beteg sertést, hogy felvágta a hasát, beleiből a beteg részt papírvágó ollóval levágta s azután úgy, mint a hentes a májashurkával szokta tenni, a megmaradt beleket fapálcikával lespeidlizta s azután ismét bevarrta a sertés hasát.

* * *

A sok rémes vadászkaland s adoma közé becsúszott ez a rémes történet is, amelyet Kvitkovsky eperjesi polgár örökített meg:

POL'OVKA

Co v tom veršku pišem je pravda skutočna
To mi rozpravjala jedna stára dzivka,
Načo ona že še barz dobre pameta,
Hoc jej za figľami myšlenky ňeleta.

V Prešove v Horňakoch, posluchače míli:
šol poľovac jager, ľem tak z dľuhej chvíľi,
Flintu mai na karku už ľem vedľa zvyku,
A išol prez poľo k ľesu po chodniku.

Z razu zpopod kraku skoči zajac z travy
Ten ňeveľo meškal streľil mu do hlavy,
Poľom ho pozbiral šturil do ľanistry
A še vracal domu, v ľanistry bul isty.

Smer sebe ľeraz vzal pri jarku prez luky,
Dze v trave pobačil dve ľloveče ruky,
Pri rukoch i chlap spal, ľaky jak zabity,
O sebe ňiľ neznaľ, ľebo bul opity.

Naš jager bul mladý a figľar od kosci,
Bo zaisce ňemal — jak dľeš my starosci,
Pohľedal v kešenke či ma nož dajaky,
Vypitval zajaca a mu vyľbral ľľaky.

Vzal ceplé ľerevka, že še chcel tak bavic,
A vľožil spilemu šicko do nohavic,
Ruky sebe umyl, bula bližko mlaka,
Tak vešol i s pušku do husteho kraka.

Nabyl rury prázdno, ani sam neveril
Jak strelil, jak keby perun bul uderil.
Spity še zo spaňa naskutku prebudzí,
A nezna do ista či žije či bludzi?

Od strachu vytrizbel, ale bul jak z dreva,
Ked vidzel z nohavic višec sebe čreva,
– Ach Ježiš Maria! už mňa dali resto
Dahto strelil do mňa, nezajdzem prez mesto.

Prave jeden furman hnoj vožil na rofu
Na to narikaňa zešol s voza dolu,
Vidzel tragediu nepytal še co mu?
Chytro hnoj porucal, vžal chlopa do domu.

Zaraz vyšli vonka dzeci, jeho stara,
Furman ju pošila skoro po farara,
Složili ho z voza na poscel do chyži
Každý sušed, pracel ku ňemu še bliži.

Co že še ci stalo neščasný človeče!
Že tvoja ňevínna krev tebe tak čeče?"
„Dajaký darebak strelil mi do brucha,
O hodzínu o dva vydam svojho ducha.”

„Neščasna palenko co ši dokazala?
Co ňem ši ja počnem“ – žena narikala.
Dzeci s maľku spolu plaču jak organy,
Jak še budu živic, ked ostaňu sami.

Hñed ho umývalí z jednej z druhej strany
A hľedali naňom te šmerlefné rany,
Afe nič ñevidno a každý ši myšli:
Tu še stalo čudo, z kadzi flaky vyšli?

Jager še šmjäl doma, mozece znac sami,
Ze še mu podaril ten žart s čerevami
I dñeška v Prešove spomnu stare ľudze,
Ze takých figľaroch tam vecej nebudze.

S mikor a sok adoma, felköszöntő s vers elmondásába belefáradtak, az egész társaság leült kártyázni, az asszonyok az előkelőbb wistet, lombret játszották, az urak a pagátot kergették s maguk közé veszik a gyanutlan golyát, aki még nem tud tarokkozni, pedig azt meg kell tanulni, mert anélkül nincs társadalmi műveltsége és társadalmi lénynek nem számít. S meg is tanul tarokkozni, bár a leghíresebb tarokkista is csak e szavakba fekteti le a tarokktudomány alapelveit.

— Farbu na farbu a ked ñemaš, daj tarokk.*

* * *

Ünnepélyes bankettek, főispáni, alispáni beiktatások napirenden voltak s ha az a város, melyet az a megfeszítettetés ért, hogy szeretett képviselőjét vagy a

* Szint színre, s ha nincs, adj tarokkot.

megye kiváló szülöttjét vendégül láthatta, máris ürüg-
gyül szolgált áldomást, bankettet tartani. S ezek a vá-
rosok mindég tudtak ürüggyet találni az ünneplésre s a
jókedvű sárosi három kedves városát: Eperjest, Kis-
szebent, Bártfát rigmusba szedte, de hogy versformája
is legyen, kénytelen volt a szomszédos Košicét kise-
gitőül kikölcsönözni, mert Héthárst vagyis Lipjanit még
a vers kedvéért se igen lehetett várossá előléptetni
s hiába is van elterjedve Héthársról, hogy ott a legma-
gasabb hársak egyikének árnyékában vannak a Bónis-
kincsek elásva, sose lesz abból város. Rossz híre is
van:

Írják róla:

Jak voda še kruci-verci
Idce za ňu dobre ňemci,
Tam Lípiany meslo stare
Dze byvaju té meľfare,
V toľom pišnom mesce hvara,
Že tam najdze še Grajcara,
Tam pakuju oklamare:
Posnú brindzu, vajca stare.

Igy hát Lipjani kimaradt a sorból s a nagyobb dísz
kedvéért belekerült a strófába Košice, amelynek
azonban igazán semmi köze se volt Sároshoz.

Potťarhaný Sobinov
Poplataný Bardiov,
Poradný Prešov
A ohavné Košice.

A három sárosi városból Prešovot illeti meg a főhely. Megye székhelye, urak gyülekezési helye, bálozó közönség, vásárok központja: mind nevezetes napok a sárosiak emlékeztetésében. Berobognak a négyes fogatok s leutaznak még a Pesten élő virilisták is, hogy jelöltjükre szavazzanak.

Amikor az alkotmányos életet visszaállították s a királyi biztosok, megyefőnökök eltűntek a homályba, már kinevezett főispán uralma alatt két hatalmas sárosi család mérkőzött meg az első alispáni székért. Mindkettőnek nagy pártja volt s okos, művelt férfi mindakettő, akik nem is anyagi előnyért vállalkoztak megyei szerepre, hanem, mert az első alispáni állás megtiszteltetés és gradus ad parnassum jellegével bírt. Mindketten népszerűek s megválasztották Szinyei Merse Félixet, akit sárosi urakból alakult lovas bandérium kísért be Jernyéről Eperjesre, hogy installálják. Bánó József másodalispán lett s kissé duzzogott, hogy kisebbségben maradt s ezért kárpótolni kellett. Ez az alkalom nem is késett, mert nemsokára Héthárs megválasztotta képviselővé, bár ott is majdnem megbukott, dacára annak, hogy a megyei urak körében nagy népszerűséggel bírt. Az urak forcirozták, azonban a választók zömének más lett a jelöltje s Bánó személyével szemben Dobay Hugót éltették.

Dobay Hugó Pétermezőn, Héthárstól egy ugrásnyira lakott s kúriája lenyúlt egészen az országutig, ahol attól csak egy kőfal választotta el. Dobay egész nap, reggeltől napestig ennél a falnál ült s aki az országúton arra haladt, mind megállott s az ott ülő Dobayval szóba állott. Nem volt jövő-menő utas, aki Dobayval ne tereferélt volna, aki azután barátságosan

kikérdezte az arra haladót, hová megy, mit csinál, hogy van a családja s mert értett is a šariščanokkal po šarišsky kedélyeskedni, hihetetlen népszerűségre tett szert. Így aztán bajba került a Bánó-párt, mert Dobay tényleg fellépett s hiába jöttek a legjobb kortések, nem használt se pénz, se pálinka, a šariščanok kitartottak szeretett Hugonjuk mellett. Szmrecsányi Odön volt a választási elnök s fehér lovon hozta be a Daróc és vidékbeli Bánó-választókat, de mindhiába, a bukás elkerülhetetlennek látszott. S mégis Bánó lett megválasztva, mert mire a Dobay-választó a választási elnök elé került, már alaposan meg lett abrichtolva. A Dobay-választó csak több szobán keresztül juthatott a választási elnök elé s már az első szobában várta a vöröstollas Bánó-kortes, aki előveszi a választót, kikérdezi, kire szavaz. A gyanútalan választó egész természetesen találja, hogy Dobayra fog szavazni s odavágja:

— Ta na Hugona!*

Jóformán még ki se mondta Hugon nevét, felcsatlant a hatalmas nyakleves hangja s a meglepett választó máris röpiült a másik szobába, ahol ugyancsak egy vöröstollas fogadta, aki hasonlóképp tovább adta a harmadik, negyedik szobában agyarkodó Bánó-kortesnek s mikor így megpuhítva az elnök elé került, már ki se merde ejteni a Hugon nevet s leszavaz Bánóra, de megspékeli szavazatját egy jó kívánsággal:

— Nech budze ten Jožo, aby ho Boh skara!.**

* Hugonra hát!

** Legyen az a Józso, hogy az Isten verje meg.

S még ilyen „alkotmányos“ eszközök alkalmazása mellett se jutott volna többséghez Bánó, mert hátra volt Slavkov, tántoríthatlan Hugon-pártiak, akik késő estig, étlen-szomjan egy nagy csűrben rostokoltak s türelmetlenül várták, mikor jő reájuk a sor, mert ők mindannyian Hugonra szavaznak. Erre egy élelmes Bánó-kortes odaszólt nekik, hogy már mindenki leszavazott Bánóra; s ez igaz is volt, mert már nem akadt Bánó-szavazó, mire a slavkoviak hallva, hogy már mindenki leszavazott Bánóra, félreértették a „mindenkit“ s kijelentették, hogy ha már mindenki leszavazott, ők azért se szavaznak reá s inkább haza mennek. Haza is mentek anélkül, hogy leszavaztak volna, hanem betartották szavukat, azért se szavaztak Bánóra.

Nem fér kétség ahhoz, hogy Dobay Hugó épen olyan jó képviselője lett volna kerületének, mint Bánó, de ebben sem csalatkozott a közönség s agilis istápolója lett kerületének, mint nemcsak ő, hanem minden sárosi képviselő, akik sokat tettek a sárosiak érdekében, megsegítették a hozzájuk fordulókat s ha a delegációkban borsot is törtek az osztrák orra alá, mindég tudtak hol inségmunkát, kaszárnnyákat, hol meg kisebb-nagyobb kedvezményeket kieszközölni.

Hanem a mandátum, az a mindenkori főispán kezében nyugodott s az lett a képviselő, akit ő akart s a főispáni akarat választáskor a kortesek kezébe került s kortesfurfang győzött azok ellen, akiket a főispán mellőzött s szálló igévé lett, hogy a politika uri huncutság, po šarišsky.

— Politika paňske huncucstvo.

Az ilyen követválasztások, ha itt-ott erőszako-

sak is voltak, nem nélkülözték az ős humort s röpködtek a félméteres kortestollak mellett a félméteres alkalmi kortesversek.

1869-ben Eperjesen lép fel Bujanovics Sándor s ellenjelöltjéül Irányi Dánielt, majd Podhorányi Gyulát emlegetik s mindjárt jelentkezik az alkalmi poéta:

Prešovjaňi, Toryščaňi
Hornadčaňi, Oľšavjani
Treba še nam v jedno zhodzie,
Ablegata mame volic.

Povedaju že Irányi
Chce byc, abo Podhorányi
A to šicko ňestoja ňič,
Naš ablegat Bujanovics.

On nas verne zastupoval
Suť nam tuňu vypracoval,
Budze nam í dalej služic
Ňech žije naš Bujanovics.

Ez a kortesvers szórmentében bánik a jelölttel, de ez természetes is, mert a jelölt mellett korteskedik s dicséri őt a kijárt olcsó só miatt, de ha haragosabbak az ellenfelek, akkor már alaposan kikészítik az ellenjelöltet s szívébe mártják küzdelemre kész fullánkjaikat s nem kimélik sem a kortest, sem a jelöltet, akármilyen tisztességes uriember is az illető.

V Lípjanskom dištrikce
Veľo su panove,
Šedlací, kantore
A drične popove.

Perší medzi ňima
Je Lipjansky prepošt
Pred calým dištrictom
Veľku ma poclivost.

A co hvari dobrý
S Ujaka kanonik
Štyracetpejc roky
Šak je tam bojovník.

Alebo Šambronský
Ešpereš uclivý,
Tri hlávne kňážove,
Jakeby nežili.

Tak jích zamamunil
Ten Krívjansky brechač
Že aňi nežiju
Treba jích pohľadac.

Vera sce obstali
Vy ludu vodcove,
Bornemissza sam pan
A vy sce džadove.

A co poví pan Boh
Tam vo vysokosci?
Jak sce gazdovali
A co narod sprostý?

Šumný zastavateľ
Ablegať krajiny
Bornemissza Lajos
Našej svätej viry.

Chodzi do koscela?
Na spoved či chodzi?
Dze je dobrý júrmak
Tam vše perši leci.

Bo je egoista:
Ňikeho nepozna
Zaš da za pejc roky
Aňi Jezu Krista.

Pozdravce Lipjančov
Panov varoščanoch:
Abcúg Bornemissza
Ablegať pľebanov.

* * *

A képviselők választásánál jelentékeny szerepet játszottak a papok. Ezek a nép pásztorai és sok jeles ember akadt köztük, sőt némelyike jelöltnek is fellép,

hogy ne csak az Úr igéjét hirdesse, hanem a képviselőházban is felemelhesse szavát. Ha népszerűségére hivatkozva fellép, a már képviselői mandátumában régen ülő potentát ellen, még ha nem is győz, de alaposan megizzasztja a régi képviselőt. Azt pedig már még sem lehet tűrni, hogy olyan országos nevű képviselőt, mint Hódossy Imrét, az alig-alig felnőtt Szokolyszky kibuktassa, s papképviselet se igen küldött Sáros a parlamentbe s csak talán Héthárs volt az egyedüli kerület, amely papképviselettel kedveskedett a köznek. S ha ezt megtűrte, kézzel-lábbal tiltakozott még egy papképviselet ellen s felléptekor hogy valahogy meg ne válasszák, máris szélteben-hosszában röptették a kortesverseket s ezek már szőr ellenében lettek fésülve s kiméletlenül leszedik a papjelöltről még a keresztvizet is.

Prišlo heslo od Budzína
Ablegat še vyvolic ma,
Jednohlašne zvolujme my
Éljen-éljen pan Hodossy!

Hodossy je pan vychyrný
Nato celý okres pišny
Starý, mladý še raduje
Že Hodossy vystupuje.

Darmo v doline širokej
Chceju zos strany buntovej
Vydosťac sebe špívača
Za Sobinovského spravca.

Szokolszky pfeban z Kuzmíček
Opuščil svojich farníkok
Za hodnoscú švetsku tuži,
A nepatrí kňazské služby.

Pan Szokolszky ešci mladý
Ešci mu treba porady,
Treba še mu mnoho učic,
Ked chce do dieťy vstupic.

Pan Szokolszky idz po kvešce
Hľedaj sebe indzej ščesce,
Ozdaj še ci tam podari
Bo ši eščik kňezik mladý.

Hodošemu dame voľa
Berli nej še tu nie špoľa,
Bo Imriško je naš pracel,
A ty budz Boži kazateľ.

Zlať klasek za klobuček,
Vložme na znak že miláček
Každý gazda Hodošemu,
Šicke voľa oddajme mu.

Buntovac je veľmi lehko,
Ale napravíc barz češko,
Ked nehceme piano obšlac,
Hodošemu kričme vivať.

Dufajme ľem my vov Bohu
Ĺe nam pomoĹe vľom boju
Vľak Hodossy kresťan verný
A tak sme viľazľiva pevný.

* * *

Ez ellen a papjelölt ellen különös hevességgel
léptek fel a vitéz kertesek s még meg se száradt a
nyomdafesték az előbbin, máris közreadták a másik
verseket:

Szokolszky budz prí rozume,
Ked ši pop, ľa ňe glup ľudze,
Ňe ľap še do poliľiky,
Bo výstrefiľ zos moťky.

Ked ši pop, ľa oľľaň popom,
Ňe idz ľy do mura s nosom,
Do koscela maľ ľy chodzie
Ňe s naroda blaľnov robie.

Uvľaz somar do príľopy
Glupo myľľiľ pan Szokolszky
Idz ľy radľi ku gazďiľi
A jidz ďalej ľľudzeňiny.

Szokolszky ty fajny pláku,
Osraj svoju politiku,
Skorej budžes Rabin v šome,
Jak ablegat v Sobinove.

Pan Szokolszky ňerob špasy,
Ablegaťom ši ne súci,
Ber ty sebe tri nožnice
A prikravaj nohavice.

Ňestaraj še pan Hodossý,
Že Szokolszky zuby brusi,
Ňe zruša ce tišíc Čorci
Ňe to jeden Szokolovszky.

Jaky ten ľev zos somara
Szokolszkemu dobra para,
Doľfa kriči a ľarmuje,
Ňiž Hodossy ho pokuje.

Szokolszkeho pekná garda,
Tri čižmare aj Ligda,
Ožrelí še lenči, hrachu:
L'udze sú vo veľkom strahu.

De ha a papjelölt ellen teljes erővel fel is lépett a
megye, pap nélkül még se ment a választás, sőt egy-

némely mandátum megszerzéséhez okvetlenül szükséges volt a tekintélyes papi palástba bujtatott kortes, kinek meghódítása nem is volt olyan nehéz, mert a sárosiak különös jó barátságban éltek papjaikkal, akik otthonosak voltak a kúrián.

Sáros hatalmas természetű plébánosa, Francsek, híres volt vendégszeretetről, a kúria uraihoz hasonlóan négylovas hintón robog be a megyei választásokra s azok, kiknek négy lóra nem telik, szerényen meghúzódnak a kúria urának kandallójánál. Éjfélig tarokkznak, kvaterkáznak s nem volt díszebéd avagy ünnepestélyes bankett, ahol csillogó díszruhák, frakkos, rendezes urak közt a vörös cingulus fel ne tűnt volna.

Tekintélyük nagy volt s a faluban levők közül a törysaiak akárhányszor még most is kísérteni látják a berzevicei földeknél a kis kápolna mellett pipázó Miko plébánusukat, amint vastag farkos botjával megfenyegeti renyhén dolgozó napszámosait, pedig Miko plébános már körülbelül negyven éve annak, hogy már meg is halt.

Oberle Károly daróci plébános pedig megtette azt a tréfát, hogy öreg napjaiban, amikor már járni is alig tudott, szokása ellenére, megjelent patronusánál s bejelentette, hogy búcsúzni jött.

Csodálkozva kérdik tőle, hogy hová utazik, mert hiszen évtizedeken keresztül ki sem mozdult falujából, mire ez a legnagyobb komolysággal bejelenti:

— Búcsúzni jöttem, mert én holnap meghalok.

Elbúcsúzott s másnap tényleg meg is halt.

* * *

S ha a sárosi jó barátságban élt papjával, szükséges is volt a papi palást mögé bujni, mert a mandátum megszerzése nem egyszer olyan pap segítségére szorult, aki nem törődött avval, hogy maga megett bezárja az ajtót — és szembe mert szállni még a főispán jelöltjével is.

Jaj volt ám annak a papnak, aki ha a főispánnak nem volt különös érdeke az ellenzékkal lepaktálni, ellene korteskedett. Ez ugyan nem részesült kegyelemben s a főispán mindég megtudta akadályozni, hogy az illető pap vörös cingulust avagy kanonoki főveget kapjon; mert a főispán hatalmas nagy úr volt, hiszen ezt a fényes hivatalt valamikor még Giskra is viselte. Már pedig Giskrának elég nagy híre és hatalma volt már akkor is, midőn sok más hivatala mellett még a sárosi főispánságba is beült. Igaz ugyan, hogy Giskra viselt nagy hatalmát úgy gyakorolta, hogy a renitenskedők közé odacsapott szögesfejű buzogányával, de utódai közül a szelidebb lelkű Rákóczi már franciásabban bánt a sárosiakkal és sárosi várából csak annyiban folyt be a megyei életbe; hogy ruthénjeit innét is besoroztatta hadseregébe és hadserege színe-javává avatta őket. Ezekkel azonban nem a megyei urak, hanem a labbancok ellen fordult s megmutatta, hogy egy sárosi főispán még a császárral sem kíván egy fálból cseresznyézni. Ilyen hatalmas főispáni széknek nem lehetett gyöngé örököse s a sárosi főispáni akaratnak, ha törik, ha szakad, mégis érvényesülnie kellett.

Be is bizonyította ezt akkor, amidőn Hedry Ernest hatalmas septemvir, a főispáni akarrattal szemben fellépteti saját jelöltjét. Amde Hedrynek is meg volt a

maga jó sárosi esze, kikereste Bártfa tekintélyes plébánusát, akinek mindenható szavaiban bízva, együttesen a bártfai városháza tornyára kifüzik a zászlót, ezen azonban nem a főispán jelöltjének, hanem a septemvir vejének, Hollán Viktornak neve díszelgett.

Kaczvinszky, Bártfa népszerű apátplébánosa lett a főkortes s megkezdődött a nagy küzdelem. Kaczvinszky talán ilyen módon remélte biztosítani kánonoki kalpagját, azonban Bártfa város polgárai megszenvedték a korteshadjárat gyilkoló iramát s az ősi, pallosjogukat jelképező Roland-szobor, keserves könynyekre fakadt volna, ha él — mert a választás balul ütött ki s pallosa dacára, nem védekezhették az alábbi csufondáros vers ellen:

HEJ ROMANI, ROMANI*

— 1862 —

Hedry Ernest septemvir
Zunoval še v Pešce,
Rozdumovac še lapil
O sveho žeca šlesce.

Moja žofča vydala
še za concipistu,
Službičku ma barz malu
Ale hodz tem istu.

* Semsey Ádámtól.

Ked by toho chlapca moh,
Tak na skoro zdvíhnuc,
Žeby od písarskeho
Stola, še moh pohnuc.

Po čole še uderil,
„Ejnye az ebadta!“
„Zrobic by ho na skoro
„Raz za ablegata“.

„Minister sam ablegat
„O kollegoch še stara,
„Hfe zroby concípistu
„Hñed za secretara.

„A ablegat secretar,
„Ked chce vyšej štipic
„L'em ministrom rozkaz ma,
„Vše šľepo podštipic.

„To moj Victor vše trafi
„Mai še dze naučic
„Do mñe jak do džvírada
„Še ma ľem opatřic.

„Bardiovsky přeban mñe
„Vše bul dobry praceľ,
„On Bardiov mñe chvalí
„Vše jak chcel prevracel.

„Teho popa by dajak
„Pre Hollanu dostac,
„Tak by mohol Victorčo
„Ablegatom zostac.“

Tak pomišiel a zkríčel
„Podzme do Raslavic
„Popa Bardiovského
„Za korteša zpravíc.”

Bardiovsky pan Abbas
Ščesce to menuje,
Ked še láska Hedreho,
K němu približuje.

„Dobrý paňe septemvir,
„Šícko dobre budze,
„V Bardiove ja som Pan,
„Poznam svoje ľudze.

„Ja ked slovo rekňem k něm
„Znam Bardiovčanoch,
„Volizovac tam dze chcem,
„Pošľem jak baranoch.

„Na valaloch nam robic
„Budze Raszlaviczy,
„Mudrý chlop on něstoji
„O vuľi stolicí.

„Ked by vecej nam treba
„Ku poharom chlopocho,
„To nas ne skonfunduje
„Tu nas Lacko Kochov.“

Tak potverdzi Hedreho,
Duchovný pan korteš
„Nech še paňe neboja
„Nos erimus fortes.”

Senátoroch pozvala
Rozpovi jim veci,
„Teraz Hollana dzvihac
„Treba mojo dzeci!“

Bardiovský senat ten
Rozkaz, bečeluje,
Na radný dom zastavu
Hollanskú rychtjuje.

Hej Romani! Romani!
Dze vam rozum z hlavy
Vy vše ľem ľam budzece
Dze vas pop postavi?

Pastyr on isce dobrý
Na každeho zhurkne,
Kľo vše ľak neurobi
Jak on, naňho dźmurkne.

Ale že či kančuka
Popovska še sveči
Na šleobodných meščanoch
Jak na male dzeci?

Ta ľem robce panove,
Meščani i z popom,
Na pisara Hollana,
Žeby zostal chlopom.

To jest takým, co slucha,
Na ministra slovo,
Vše tak šlepo, jak i vy
Na popa vašeho.

Slobodne aľe ľudze
Za vami ňe pujdu,
Karky svojo ňedaju
Hedremu za shujdu.

Nech Hedry, ked dzvihac chce,
Vyšej sveho žeca,
Stupa z popom karky tých
Ktere jich dvoch šveca.

Mi aľe šleobodný ľud,
Oči vlasne chasnujeme,
Pod zastavu šleobodnú
Verňe še zpojujeme.

Dieneš naš mladý chlop
Učený, šlebodný,
On na našu duvernosc,
Zavše budze hodný.

Rozkazovac žaden šef
Jemu nikdy nebudze,
Usilovnosť jeho vše,
Naše dobre ľudze.

Hedry, Hollán..službičkare,
Nech po amtoch pišu,
Ablegatom my voľme
Tebe Dienešu!

A leghevesebb választási küzdelem után győz a főispánnak jelöltje, Roland mester benn maradt a városi muzeumban, a nagy vereséget nem tudja megtorolni, ámde a rend az egész területben felborúl, Kaczvinszky kanonoki fővegjének egyelőre fuccs, s a bártfai romanok közt csak gróf Csáky Albin királyi biztos kiküldésével lehetett rendet teremteni.

* * *

Nemcsak versek, hanem agyafúrt kortesek minden inta-fintája igyekszik a jelöltnék többséget szerezni. Az úri kortesek azon vannak, hogy egymáson túl tegyenek s egyik köztük olyan merész, hogy ilyen díszjelzővel üdvözlí az összegyűlt választókat:

– Čisarske a kraľovske ľudze!*

De nyomban meg is fenyegeti őket, ha nem az ő, hanem az ellenjelöltre mernek szavazni, akkor átírja földjeiket az ellenpárt szavazóira. Volt is fenyegetésének hatása, mert elhitték neki, hiszen telekkönyvv vezető volt.**

Hanem ezen agilis, félelmetes kortes még sem mert az ellenfél kortesével egy és ugyanazon faluban találkozni, bár testi-lelki jóbarátok voltak, de mindketten igyekeztek egymást kikerülni. Félték egymástól s csak akkor lépett be az egyik ugyanabba a faluba, mikor már a másik kivonult onnét. Sikerült is egymással nem találkozni, ámde a sors utjai kiszámíthatatlannak s hosszas kortes-utjuk alatt, közvetlen a választást megelőző napon, egy és ugyanazon faluban, természetesen a korcsmában találkoznak. Egyiknek piros, másiknak zöld toll leng a kalapján, ezt azonban észre se veszik s mint régi jó pajtások, egymás nyakába borulnak, összeölelkeznek, meg is csókolják egymást.

– Szervusz Józsikám!

– Szervusz Lacikám!

De ezen barátságos ölelgetések alatt álnok kigyó lappang szívükben s máris közös sötét terv vezérli őket az ivóba s leülnek a fehér asztalhoz, ahol előkerülnek a borok, dicsérik egymást, koccintanak, dicsérik egymás családját, a rokonságot, koccintanak s azután dicsérik egymás ellenjelöltjét s örülnek

* Császár és Királyi nép!

** Sztankay László.

megint, hogy a véletlen összehozta őket s egyre-másra koccintanak. Majd megúnják a bort, pezsgő kerül az asztalra s ha már pezsgő van, ahhoz nem ízlik a kuba-szivar, s a jó pezsgőhöz különben is csak jó pántlikás szivar illik s így előkerülnek a jófajta parádés, papir-szalagos Upmannok s a kibontott pezsgős-üvegek nagyokat pukkannak s újra felhangzanak az egymást dicsérő szavak, majd ismét felköszöntik egymást, újra éltetik az ellenjelöltet s kint az Istenadta nép, a szavazók lesik, mi lesz már a kortesbeszéddel, ki mit ígér — ki mennyivel ad többet? Egyik-másik szavazó benéz a kortesekhez, éppen jókor, mert ugyanakkor újra nagy pukkanással bontanak ki egy üveg pezsgőt s a türelmetlen szavazóba beleöntenek néhány pohár habzó tűzitalt s szájába dugnak egy hatalmas pántlikás nagy Upmann-szivart, pálinkát s néhány doboz rövid szivart küldenek ki a türelmetlen szavazóknak.

Ez alatt az idő mulik, a kortesek még mindig egymást dicsérik, a künnlevők be-benéznek a dikciózó kortesekhez, akik semmi kedvet se mutatnak ahhoz, hogy kortesbeszédjükbe belekezdjenek. Az asztalokon ott hever a sok üres pezsgős-üveg, mellettük a pántlikás szivarok, a szavazóknak se kell már pálinka, rövid szivar s azzal állanak elő, hogy nekik is csak pezsgő kell és pántlikás szivar.

— Daju nam pukaceho, a cigar s pantliku.*

Meg is kapják a pezsgőt, pántlikás szivarokat, mert különben széjjel mennek s míg a korcsmán kívül durrognak a pezsgők, benn már csak szórványosan

* Pukkanó bort és pántlikás szivarokat adjanak.

ébred ez a két kortes, egyik is, másik is csak néha nyúl a pohár után s kínálja szundikáló ellenfelét:

— Igyál Lacikám!

De Józsikám is bóbisgat s mire hirtelen, kötelességszerűen felébred, máris hallja a sokatmondó biztatást:

— Igyál Józsikám!

Egyszerre halotti csend s a két félelmetes kortes munkaképtelen, túl erősek voltak ahhoz, hogy egymást leitassák s másnap a választás lezajlott nélkülök, anélkül, hogy a szavazóknak elmondták volna kortesbeszédjüket.

Együtt vérezték el a „paňske huncucstvo“ csata-terén.

De nemcsak a kortesek vérezték el a „paňske huncucstvo“ pálinkával feláztatott porondján, hanem a jelöltek is s volt olyan, aki ominózus keresztnévének tulajdoníthatta bukását.

A sárosiak előszeretettel különleges neveket adtak fiaiknak. A Berzeviczyek kezdték, ők még Svájcból hozták magukkal Rutker, Rikolf neveit, de a többi családoknál ott díszelgett a Remigius, Ignác, Jakab, Emanuel, Náthán, Kajetán, Ezékiel és a Lucián nevek, mint valami szenteké s hogy a próféta nevei se maradjanak megtiszteltetés nélkül, a névegyvelegbe belekerül Józsua neve is.

Aki vad magyar nevet keresett ki fiának, az elkeresztelté Attilának, Balamérnak, de már állatnévvel, például Farkas, Leo névvel már csak kutyáját tiszteli meg. Hanem volt, aki az ókori római Belizár vagy a harcias hangzású Richardot kaparja ki a naptárból, sőt a Teofil névvel azonos Bogumil nevet Liptóból ha-

lássza ki, ámde ezt az anyakönyvvezető így bevezetni meg nem engedte s a Bogumil nevet, mint anyakönyvvezetésre alkalmatlant, a kevésbé se jobb hangzású Bogomérra változtatja át, mintha az így elferdítve jobban hangzanék? De e névvel se járt rosszabbul, mint az a Baán, aki a keresztségben Achilles nevet kapott s aki ezen cifra görög névvel lépett a választási porondra s neve valódi Achilles sarkává vált.

Nagy erővel indult meg a választási küzdelem s legelőbb is korteseinek máját tapossák meg a gonosz versek.

Tam je švoger perši fiškaľ pri stolici*
Ked ňema, ulapi klienša z ulici,
I Oskár** pomaha ked chraňi široty,
No vy segiňata pridzece do psoťy.

Bo to take slabe v tej ludovej straňe,
Kosc masna hudobe po ňich nezostaňe,
Sami kažu vodu, ale vino piju,
Narod ľem naj placi, oňi dobre žijul

Még a lapok is korteskednek Baán Achill érdekében, de ezek dicsérete is pellengére kerül s röpködnek a fulánkos versek, amelyek a „Krescan” ellen is fel-emelik tiltakozó szavukat:

* Dobay Zsigmond.

** Péchy Oszkár.

Že je veľkostatkár píše o ňim „Krescan”,
Hybať vov mešačku budze ozdaj meščan?
Inšeho majetku jeho nepozname,
Bo s mešačka eščik Grundbuchy němame.

Pudlo ma pred sebu, a žebyš ňevidzel,
Na šamerlik stanul by še vekši vídzel,
Bo je kratky chlopek ľem še spiňac muši,
Vera še i drape aš ho žíma muči.

Aľe ho výzdvihňe dluhy chlop Hadzima,
Z rukami, nohami trepe jak mašina,
Ukazuje s paľcom, raz hore, raz dolu,
I zoz hlavu kyve jak z jednu stodolu.

Zkádzi un zakyvňe hňed čujes štentora,
Keho vymenoval Balaš za kantora,
Ernest jeho meno kričí aš na raťy,
Za ňim cala banda liši i kudlatý.

Kupujce ľudove Achilla zastavý
Ňit vecej ľakeho jak un je laskavy,
Ľoc budze ablegať, zostane i fiškaľ,
Budze na vaš jak na svojo ovce pískal.

S az elkeseredett harcban, bár hatalmas párt tar-
tott ki Baán mellett, mégis elbukott, mert nomen est
omen: a szavazók rosszul tanulták be nevét s legna-
gyobb részük leadta szavazatát „Baldachinra”, mely

ugyan hasonlít a Baán Achill névhez, de mégse volt az ember neve s ebbe még egy mindenre képes választási elnök, lelkiismereti furdalás nélkül is, belekapaszkodhatott, hiszen Sárosvármegye lipiany kerülete, mely egykor Szinyei Pált tette volt meg képviselőjévé, még sem küldhet élő lény helyett egy baldachint a képviselőházba, hiszen a baldachin csak egyházi szertartásokhoz, urnapi körmenetekhez való.

S Baán Achillből nem is lett képviselő.

* * *

A képviselőválasztásokon a vidék, a megyegyűléseken Eperjes vezet s a vidéki választókerületek közül leginkább a Lipiany kerület öltögeti magából a mérges fullánkokat s a Tarca-völgyön fel a Szepes-határán álló Szalókig s majd Lubótint megkerülve, a kopár Kameňicán át, a kerület majdnem minden faluját s lakóját csípkedi meg az alábbi vers, melynek szerzője beleharap az akkori jelöltbe, bár ez sokat fáradozik kerülete érdekében.

Tekintélyes s amellelt vagyonszerző, parcellázgató híres gazda is volt, ámde a politikában nincs pardon s mindenki úgy dolgozik, ahogy tud s Körtvélyessy Aladár a vers szerzője később engesztelésül megmutatta, hogy tud sebeket vágni, melyek idővel behegednek, hanem vesz is sebeket, melyek halállal járnak. Mint idős, nyugalmazott tiszt, önként jelentkezik a világháború seregeibe s roham közben hősi halált hal.

B. PREDA L'UDZE

Znace ľudze tu novinu:
Tisza predal už krajinu.
Za pejc milion koruny
Predal naše brehy, hury.

Predal Minčol i Torysu,
Slym hamišným Bornemisszu,
Naše poľe, naše luky,
Naše sosny, naše buky.

Naše chyže i stodoly
Naše kravy, naše voly
Naše ženy, naše dzeci
Šické druge naše veci.

Už nas predal, ale calkom,
I s Haňičku aj s Palkom,
Už nas predal nemcom Tisza,
A ten z Krivian Bornemissza.

I ten koscel už je ňe náš
Dze povíme ~~naš očenaš,~~
Ked na turňi dzvony hlásne
Nas volaju pre okrašne?

L'em tolého popa zleho
Ochabja nam tu calého
Ochabja ho až do šmerci
Na zarmulok našim šerci.

Ale šickým vecom hlava:
Tisza naše duš predava,
Každu dušu bez sumeňi,
Jeden žoltý dukat ceňi.

Bornemissza mu pomaha,
Na porvaze ľudzi caha,
Nema víru, ňe sumeňe
Už na jurmak narod žene.

Na zadavok sto dukaty,
Dali jemu už prusaki,
A ked preda šitký narod,
Dvastotisíc cahňe na rok.

Už na Tatloch prusi stoja,
Bornemissza na ňich vola:
„Podce dolu dobre ľudze,
„Co vidzice vašo budze.

Co vidzice a še pači,
„Co ten kraj na sebe vlačí,
„Calý Poprad pri Orlove
„Až ku Plavču pohotove.

„I Torysu od Blažova,
„Jak še feje do Prešova,
„Šicke dolky, šicke hury,
„Šicke dreva, šicke mury.

„Šicke mesta i valaly
„V Kameňici bistre skaly,
„Co še dzviha až do chmary,
„Kameňický zamek slary.

„Z druhej strany Pusťepoše,
„Veľo zarna tam v stodole,
„Na Výsrance krasne smreký,
„Vašo budu až na veky.

„A po výšej v Luboňne,
„Lajdakovo* iluste švine,
„Tam pod verchom Bajťovce,
„Dze rusnaci pašu ovce.

„Tam dalej na Čarnej Huri,
„Nad Polomom, dze še kuri,
„Pod tým brehom šicke kračky,
I zajace a i pľacky.

* Leichtag földbirtokos.

„A pod hury v totej džuri
„V Brezovici stare murý,
„Či židovo, či Náckovo*
„Či chłoreho sprostákovo.

„L'em Berzeho** ňerušice,
„Jak kaštil, tak nohavice,
„Ochabce mu šicke veci:
„V našej bandze un je treci.

„Žeby vam nič ňechybelo:
„Po jarkoch jest ryby veľo,
„A po mlačkoch jest i žaby,
„A i dakdze rače laby.

„A na Dravcoch šumne chyžky,
„V Szmrecsányeho leše lišky,
„Po uboči na šenvízu
„Krasne sarny uhor hryžu.

„A za kriškom poza križom,
„Tam leži Ofš*** s panským chyžom,
„A dze panove byvali.....
„Ale už poucekali:

* Berzeviczy Ignác.

** Berzeviczy Albert.

*** Körtvélyessy birtok.

„Býva teraz židko cenký,*
„Mera ľudzom kus palenky.
„Pravda un ňe hodzen toho,
„Nič to zaťo – vybijce ho.

„Ked sce šicko odebrali
„Prez kokšice dva valaly.
„Prez Torysu i Kriviany
„Idce dalej na Lipiany.

„A majetky zos Torysy
„Zohabce vy Bornemisszi,
„Bo mi užke už Kriviany
„Pyľam vas pre Krista rany!

„I Kriviany mí ne berce
„Dzeci mojo, vy paterce
„Jedno duže, druge marne
„Mam jich tu daz dva ovčarne.

„Jak voda še kruci verci,
„Idce za ňu dobre ňemei,
„Tam Lipiany mesto stare,
„Dze bývaju te meľfare.

„V ľotom pyšnom mešce hvara
„Že tam najdze še Grajcara,
„Tam pakuju oklamare,
„Posnu brindzu, vajca stare.

* Hartmann birtokos.

„Pan Praezensky tiž tam byva,
„Na Grajcara še ne hñiva,
„Ma un doma i bankuvky,
„Ne požiča od židufky.

„Pan abbas* na parokii,
Zlaty križík ma na šíji
„Ked vypije flašku piva,
„Meľárom krašne pošpiva.

„A patikar pan Szepessy
„Na pošuvce še poceši,
„Neda un vam medecine,
„Hoc tam celý švet pohiñe.

„Šak to zaľo nič nerobi,
„Niľ tu prečeskej choroby
„Ne barz pilno tu doktora,
„L'em dajedna baba chora.

„A od žaľu kus postuka,
„Chyľtro doktor ľeci dnuka,
„Prepiše je horke leky,
„Žeby nežila na veky.

„A Marcelko** tam na pošce,
Každý dzeň ma veľke hosce,
„Či meľfara, či klamara
„Čiľa celý dzeň dolara.

* Brühl Menyhért.

** Dessewffy Marcel.

„Ale teraz podzme zladzi,
„Vidzíce vy nič tu džadzi,
„Šak sme ozdaj ňe v Džačove,
„Tu byvaju ľem panove.

„Podzme ďalej šmelym tvarom,
„Poza brižek ku harčarom,
„Opaťrime toľe Lučky,
„Preveľo ľam prazne kučky.

„Dze Jožičko* ulra mere,
„Ale ničto jich ňebere,
„Ma ľam dobru dividendu
Džuky cahā za arendu.

„Dolu jarkom Petrovence
Medzi sadoľ jak vov vence,
„Pakuje ľam už Smarkaťy,
„Smutným šercom svojo šmaťy.

„Bo panove ucekaju,
„Šicke roľe predavaju,
Už i Oskar** v Dubovici
„Čeka dolar z Ameriky.

* Dobay József.

** Péchy Oszkár.

„Bývaju tam i žandare,
„Co zbujňikoch lapja v krove,
„A tých poľskych židoch chycu,
„Vyvedzu jich na graňicu.

„A na kraju na tom brížku,*
„Vidzice tam peknú chyžku,
„Tak je cícho medzi stroma,
„Či Gustička ňit je doma?

„Bo ňej vas ten Pan Boch chraňi
„Ked vas v dvore najdze paňi,
Bo vtedy tu budze briťka,
„A tyranska ľarma, biľka.

„Ucekajme chytro zľadzi,
Bo ona tu nam poradzi,
Ked vam kopňe raz do rici
„Najdzeme še v Dubovici.

„Edi bácsi** nas ochrani,
„A ľ jeho mila paňi,
„Veľka budze tam hoscina,
„Dostaňeme z Táľi vina.

* Dobay Gusztáv.

** Dobay Eduárd.

„Pan Imrei v dobrej dzecky,
„Struha, furka vŝe naveky
„Take kridlo fabrikuje,
Calý ŝvet ŝe počuduje.

„Najme ked nas zbiju ľudze,
„Ked nam barz horuco budze,
„Za hodzinu za jedinu
„Poľecime do Berlinu!

„Ale ked my kridla máme,
„Vecej pešo ňeŝlapame,
„Poľecime až na huru
„Uvidzime kaŝdu džuru.

„Tu „Za huru” krasne paŝi,
„Rikolf* tu zajace plaŝi,
„A tam ňizej po za ŝopky
„Bela** ŝtríla na kurovky.

„A po bokoch pachňú kvitky,
„Huŝto roŝnú ŝverboritky,
„Na rubaŝi veľka burka,
„Ivan*** tam na dziky durka.

* Berzeviczy Rikolf.

** Dobay Béla.

*** Bánó Iván.

„Tam je Slavkov v tej doľine,
„Na ostatňom krajnom kline,
„Dze ľudze ku špišu chodza,
„Krasne hrachy še tam rodza.

„Tu je Hambork i Vysoke,
„Medze su tu dosc široke,
„Ale barz preúzke roľky,
„Malo zarna vov slodolky.

„Renčišov ňe vidno ňikdze,
„Skrýlý je jak myš vov hňždze,
„Tam slunečko slabo hreje,
Ovšík až na hody zreje.

„Roškoviany z druhej strany,
„Dze ten pyšny Roskoványi*
„Uradnik mu chova bičky,
„Mikluš džmurka na paňičky.

„Dole vodu na rovňice
„S palenčarňu Červenice,
„Jest tam predobrote roli,
„Daco ľepše, jak na Voli.

* Roskoványi Miklós.

„Dže červený židko kinka,
„V Tahovom* kaštilu b....
„Huše píre v každej džurky
„A na pujdze ovče skurky.

„Ale teraz už prusaci
„Dalej še vam ňeoplaci
Bo v Novejši mne prichodza
„Hrožne gruže še tam rodza.

„I breskyňoch jest po sadze,
„A Pečakoch** vov paradze,
„Ale tým še vporadzi:
„Pomožce jich vypchac zladzi.

„A vracme še na Lipiany
„Djabol pujdze dalej s vami!
„Bo v Lipianoch jurmak budze,
„Tam vam predam šícke ľudze!”

Bornemissza nanič súci,
Jaky viľrik, tak še krúci
L'ud prevodzi s ňemcom trime,
Na dieťu ňepuščíme.

* Tahy.

** Péchyék.

Berce tyky a kamence,
Až do Krivian ho požence,
Taký mudroš preveliký
Nej un páše doma biky!

Až na viky!

* * *

S ha most ezen vers kalauzolása mellett végigutaztunk a felső Tarca völgyén s beleláttunk az egyes falvakba s a kúriák lakóival is megösmerkedtünk, visszatérhetünk Prešovra, Eperjesre, a gúnyolódók szerint Csapirgeszbe, ahol mint megyeszékhelyen, itt zajlottak le a nagy megyei csaták.

Izgalmasak voltak ezek is s a mult század közepe táján, kardosan jelentek meg a megyei urak a megyegyűlések nagy napjain, s asszonyoknak is volt kivételes szavazati joguk, amelyet ugyan nagy ritkán, de egy-egy fontosabb választás alkalmával tényleg gyakoroltak is.

Egy ilyen megyegyűlés alkalmával megjelent báró Berzeviczy Vince özvegye, született Szinyei Merse Anna is. Kérdik az illusztris szavazót, miért jelent meg éppen ezen választás alkalmával s Berzeviczy báróné azzal a válasszal

— Freundin der Person, Freundin der Sache, — a szavazóhelyiség felé tart, ámde annak ajtajában kiterjesztett karokkal ott áll az alispán-jelölt, Péchy Benjamin rokona, Péchy Gida. Erdő-lakó vadember-féle, aki csak a vadászatnak él s nem akarja beengedni Berzeviczynét, nyilván, mert tudja, hogy olyan voksot ad le, mely az ellenfél, Máriássy Gusztáv sáncejait

növelné. Berzeviczyné veje, Szmrecsányi Odön, az élő akadály láttára feldühödten kardot ránt, Péchy Gidára rácsapni készül, a közelben állók elkurgatják Péchy Gidát s báró Berzeviczyné akadálytalanul leszavazható, bár szavazata elveszett a sok leadott szavazat között. Sokkal több szavazat esett Péchy Benjáminra, mint Máriássy Gusztávra s utóbb kitűnt, hogy a leadott szavazatok többre rúgtak, mint az összes szavazók száma, ami csak úgy történhetett, hogy golyókat kellett az urnába vetni, s a Péchy-szavazók egy golyó helyett kettőt s némelyike hármát is becsúsztatott a mindent elhallgató választási urnába.

Dehát mindegy, régen volt, régen volt, talán nem is igaz volt, s a végeredményben ez a választás is yér nélkül folyt le, s máskor se történt meg, hogy vérontás folyt volna, nem mint Zala és Somogyban, ahol a kurtanemesek fokosokkal csapkodták be egymás fejét. Itt nem voltak kurtanemesek s a józanság mindég meg volt a sárosiban, akit ha a megyeválasztásokon családi érdeke vezetett is, de jelöltje érdekében nem nyúlt durva erőszakhoz, hanem igyekezett aspirációit más úton-módon érvényesíteni.

Tiltakozott, oponált úgy, mint azt a későbbi időkben is tette s amikor nem kapott kedvére való megyei főispánt és Szepesvármegye főispánját, Csáky Albin gróftól bízták meg Sáros főispáni teendőivel s ezzel Sárost Szepes fiókjává degradálták, hallatlan sértésnek vette, hogy Sárossal, ezzel a hatalmas megyével úgy bánjanak, mint azt Ugocsával tették, amikor ezt az öklömnyi vármegyét Beregbe akarták beolvasztani. Hamarosan meg is jelent az oponálás, melyben elkessergi szomorú bánatát.

UGOCSA ÉS SAROS*

Ugocsából azt üzenték:
„Hát csakugyan reánk fenték
Azt a szégyent, hogy jövőre
Beregé lesz megyénk bőre!

Fideliter szervezkedtünk,
Kormányokat legyezgettünk:
S mindezekért Ugocsának
Horváth jutott mostohának.**

– Hát ti csaptok zenebonát?
Hisz Ugocsa non coronát...
De az ördög fundálná ki,
Miért jutott nekünk Csáky?

Lilaszín svihák vérünket
Meztelen szüz címerünket
Fel magába, miként vegye:
Ez a bugris Szepes megye?

Egyelőre mit is tegyünk?
Már csak eleibe megyünk...
Ha megszokja ős nótánkat
Megtűrjük uj mostohánkat.

* Borsszem Jankó 1876. 20. sz.

** Horváth főispán.

De jaj! hogyha meg nem állná
S ősi fészünkét piszkálná,
Miként hajdan összeállunk:
S minden áron oponálunk.

Spectator.*

S ha a sárosi sem a választás eredményével, sem a kinevezett főispánnal nem volt megelégedve, s a választások után a vármegye néha csak úgy zsongott a sok nagy haragtól, s családi perpatvarok, duellumok kísérték az elkeseredett megyei küzdelmet, mégis csak elül a harag s bekövetkeznek a szélcsendes idők és Sáros vármegye közönsége diszes csengővel lepi meg a megyegyűlésen elnöklő főispánt, ámde ennek a diszes csengőnek legnagyobb disze abban rejlett, hogy néma volt s hiába rázta tulajdonosa, hangot nem lehetett abból kisajtolni, mert nyelve nem volt, s ezzel jelképezték, hogy a sárosmegyei gyűléseken csengőrázás nélkül is rend van.

* * *

De különben is elül a vármegyei harag, jön a mindenkori farsang, mely mindent jóvá tesz, s megint négylovas hintóktól hemzseg a főtér. Csoportokba verődve kritizálják egymás lovait, avagy a bemutatásra kerülő vidéki szépségeket, akik körül ott settenkedik

* Mattyasovszky Tamás.

az aranyifjuság, köztük egy-egy idegen vármegyéből ide tévedt leánynéző s összehozza a nemrég egymással farkasszemet néző haragosokat a fiatalság, a szép asszonyok, a jó cigány, no meg a fehér asztal, s a farsang összehoronálja a párokat, hogy ne csak a bálokon, hanem egy egész életen együtt valzerezzenek azok, akik egymásra találtak.

* * *

A sárosi nem igen házasodott más megyéből s ha megtörtént, hogy olykor-olykor elcsereberélték feleségeiket, idegenből csak ritkán hoztak maguknak asszonyt. Nem így a leányoknál, azokat szívesen vitték más megyékbe s különösen a szomszéd Szepesség járt ide leánynézőbe, habár a rossz nyelvek azt mondják, hogy a szepesieknek valami szemhibájuk van. De ugyancsak kinyílt a szemük, ha erre jártak, sőt sokkal jobban láttak, mint mások, mert hamarosan meglátták, hogy jó anyag van Sárosban. Így aztán a két vármegye gyakori összeházasodások révén, szívbelenlélekben is közelebb került egymáshoz, nem úgy mint Abauj, ahová a sárosi nem igen ment, mert ott vagy igen nagy, vagy igen kis urak éltek s a sárosi betartotta a régi rendet: suba subához, guba gubához való.

Ebben a kérdésben csak az őslakos sárosiaknál tett kivételt, mert akkor, amikor a vidékiek közt nem talált magának tetszőt, ott voltak a városok, ahol a szép polgárleányok szívesen elkacérkodtak a nemes urfiakkal s a városi leányok szívesen látott tagjaivá lettek a vidéki kúriáknak, s lassan a polgárság is

szoros rokoni összeköttetésbe lépett a vidékkel, pláne mikor az egyes polgárfiuknak is sikerült egy-egy nemesi család leány tagjának szösze fejét elcsavarni.

S azután bekapogtatott a kúriákra egy-két művelt ruthén pap is és Sáros vármegye valósággal a rokonok köpüje lett s a harmoniát nem bolygatta meg az, hogy a polgárleányok nem hordták ötágas koronát, mert éppen ellenkezőleg, műveltségükkel s vagyonukkal fényesre csiszolták az itt-ott kissé már megkopott nemesi cimereket.

S erre szükség is volt, mert a kúriák elkezdtek kopni, vedleni, kisebbek lettek a dominiumok s az újabb generáció ontotta a diplomás utódokat.

Mig azelőtt jelentkező se akadt, most már a kisebb állásokra is három-négy aspiráns is benyújtotta kérelmét s a vármegye már nem tudta befogadni a jelentkezőket, úgy hogy ezek reávetik magukat a városra, államhivatalokra, beülnek a törvényszékre, vasut és postához, a minisztériumokban éveken át lesik az előléptetést s jut a sarosiból még fináncnak való is, de ezen utóbbi bransban levők már gonoszak voltak, mert az adókivetésnél nem kimélték azokat, akiknek még megmaradt valamijök s kegyetlenül behajtották az igazságtalan adót, amely mindég igazságtalan, akármilyen kis mértékben sózzák is azt az ember nyakába.

S mégis vig maradt a vármegye.

Sok gondja közt is talált módot és alkalmat, hogy megtartsa a kedvelt névnapokat s verses felköszöntőkkel ünnepli különlegesen kitüntetett embertársát, s Duka Róbert huszárezredes, mindég rossznéven vette, ha

nem ő mondhatta el elsőnek verses toszljait. Olyankor ha valaki elibe szállt, izgatottan morzsolgatta ujjai közt a kenyérbélt, míg az galacsinná válva golyóvá formálódott.

Rímes felkösztöntői talpraesettek voltak, ámde ha a névnapokon jelenlevő Péchy Zsigmond alispán nem kívánt az elsőbbség jogával élni, ez esetben intett a főjegyzőnek, Tahy Mihálynak s ilyen bevezetéssel Dukára célozva Tahyt is megelőzve mondja el Kendén Tamásnapi felkösztöntőjét Schmied Gyula, s felkösztöntőjében utal arra, hogy Matyasovszky Tamást Miskolcon valamely szemfüles zsebmetsző pénzétől és irományaitól megfosztotta, megvigasztalja, hogy ellopott pénzét majd visszaadják játszótársai.

Duka ezredes, hogy nem ő az első tósztozó, mérgeben lenyeli az ujjai közt szétmorzsoltt kenyérgolyót, de végighallgatja az ünnepi szónok verses felkösztöntőjét:

Szemedből olvasom ezredes barátom,
Toasztom rosszalod, ha üres kabátom,
Mert kong a koponya s hasznos már a zseb is
És aztán rímekben, a kösztöntő szebb is.

Elő hát papiros, mit irva találtam
S furfangos eszemmel gyorsan anektáltam,
Hol szíves a gazda s a bor sem hiányzik:
Jókedvű poéta ott verstől sem fázik.

Left volna is nótám, higgyétek el tetsző,
Otthon ha csücsülne a gonosz főjegyző,
Mert az ő fajtája, oly kényes figura,
Hogyha egyet bólint az alispán ura:

Cifra mondókával első, mindjárt feláll,
A főbbi elhallgat s szépen capitulál.

Most is — amit tudtam, ujat, szépet, nagyot,
Abból vajmi kevés amit visszahagyott,
De köszönet érte, szívükből beszéle,
Megyeházán úgyis mástól dagad béle.

Veres, Magyar, Gazda, Nép és egyéb egylet,
Köszgyűlés, bizottság, amely nem is kellett,
Felirat, jegyzőkönyv, százféle választmány,
Marhadög, katona: ott ül mind a nyakán.

De jutalmul érte: szépen nő a száma,
Este pedig otthon várja kecses dáma;
De hová tévedtem? Hisz nincs itt bizottmány?
Mindegy, itt is köztünk első a főispán.

Most is ő miatta izzad szegény fejem,
Hogy őt felköszöntsem szép illedelmesen.
El is mondom néktek az új esztendőben,
Jövőre mi legyen Nála kelendőben:

Búza, rozs teremjen, ezernyi quantitás!

Bielek* sose kérdje, milyen a qualitás?

Hej, mert akkor gyorsan csökken le az ára,

Pedig ide sok kell a tágas konyhára.

A szép porta alján viritson barackfa,

Nyáron legyen dúsan gyümölccsel megrakva,

És ha jó a lengyel puftyonos egylovon,

Érte ezüst tallért strimpliszámra hozzon.

A letarolt erdők, hej sok drága ölek,

Jövő évben újból vághatók legyenek.

Önként adják vissza, játszva jó barátok,

Mit lopva vittek el, miskolci zsiványok.

S ha politikának háborog tengere,

S beáll kormányválság, képviselő csere,

S dúl-fúl harag miatt méltán a nagy Tisza**

Fényes diplomáját sose kérje vissza.

Eh de ennél föbbet ér a szív világa,

Vigan hajtson tehát szíved minden ága,

Vitéz Mátyás fiad mához egy esztendőre,

Kapitányi csákót nyomhasson fejére.

* Bielek műalmi igazgató.

** Tisza Kálmán.

Gizi és Mariska e sikerült lányok,
Legyenek boldogok, miként az lett anyjok,
S még e farsang során, habár rövid nagyon,
A kendei házban legyen lakodalom!

Amit Isten adhat, jót emberfiának,
Adj a Neked s nőnek e ház asszonyának,
Ki e boldog család fiúderies őre,
Szívűl érte cseng a kelyhem egyelőre.

S most Tamásért iszom, hol van hát a pohár?
Soká, vigan éljen! Hajts utánam huszár!

Amde ha már a Tamásnap ily rigmusos felkösztö-
tővel előzte meg a huszárezredes begyében maradt
felkösztöntőjét, az ezt követő Gyula nap se maradhatott
megénekeletlenül, s Jules Favre, vagyis Schmied Gyula
se maradt reváns nélkül, mert viszont Maffyasovszky
Tamás célozva arra, hogy Schmied a ferbli partik
alkalmával — ha nyereségben volt, sokszor hajánál
fogva előhozott okból duzzogva távozott el a kártya-
asztaltól — ugyancsak rimes felkösztöntővel viszo-
nozta a Tamás napi felkösztöntőt:

— Vig cimborák kedélyes körében, étel-ital s jó
kedv özőnében, ha pohárba nektárt szép leány tölt,
még a próza is költői szint ölt. Ne csodáljatok hát jó
barátim, hogy ime fokról-fokra gradatim engem is
oda vitt kedvem árja, hol körünknek szeretett huszárja

(Duka) multkor olyan hősiesen helyt állt, mikor Gyula versben eléje szállt.

S bár költőnek — tudóm — nem születtem s lantot eddig még alig pengettem, megpróbálom versben elmondani, mire kívánok most köszönteni:

Van nekem egy kedves jó barátom, szivem örvend valahányszor látom, gentlemen ő, ha kell jó tanácsot, segítséget, jó bort, jó kalácsot s szivességet mindig találsz nála, s attól sem őszül meg haja szála, ha asztalát vendég üli körül: sőt ennek ő — most is látjuk, örül. Szép leánya — mint egy kecses Hébe, hoz s tölt szűz bort a vendég elébe; mire ő a méltán büszke Vater, felsóhajt: wass möglich war das that er. Gírglivel is régen jó lábon áll, saját helyén ritkán kapitulál. Pagátfogás, contra, bella, csöndes, francifusz vagy szlem* ... zavarba őt soh'sem hozza ezek közül egyik sem. Szóval: minden téren gyöngyül helyt áll, főképp amíg meg nem aprehendál, mert ekkor oszt' duzzog, recriminál, a pénzt összeszedi s plétét** csinál. De sokáig még így sem haragszik, csak addig: míg egy napot alszik s másnap aztán ismét „betik havrel“*** velünk öröm s búban Jules Favre. És most hiszen hogyné tudnátok már, kinek szól e színig teli pohár? Ezt üritve Isten úgy segítjen! Kívánom, hogy Gyulánk soká éljen!

S most már szegény Duka Róbert lenyelhette másik kenyérgalacsinját is, mert ez a tosztozó is elsajátította az ő rimes felköszöntőit, de már nem volt oka rossz

* Helyi értelmű kártya meghatározások.

** Csőd.

*** Elferditett szó: előre.

néven venni a Csupák András névnapján elmondott
verses felköszöntőt, mert azzal a legjobb verselő
Semsey Ádám üdvözölte népszerű főnökét.

Dobre kameraci berme kabát novy,
podzme privinčovac Csupák Andrašovi,
bo un jeho meno dňeška celebruje,
aňi pre svateho ňeprotokuluje.
Dňeška darmo pridu, židzi s Makovici,
ked vejdu do chyži, kopňe jim do rici.
Nam ale da priňest liter šlivovici,
bo ked ňe tak každý za uši ho chyci.
Ničto by ňeveril, jak un utrapený,
jak jeho život je tuľak zarmučený.
Dzen pri dňu ukrutne muši un pracovac,
a tišic numeru zaprotokolovac.
Ku temu nič pokoj jedno okamžene,
Každého galgaňa ďabol doňho žeňe.
Sprostaci z gubaňu ku ňemu še pchaju,
popod nos mu perdza a skarhy skladaju.
Dachťore cedulky prazne ukazuju
s glupima rečami ho strašne sužuju.
Ked šedzi v budaru a to vše doznaju,
ta mu eščik i tam na dzvere klopaju.
A toťe v kaftanoch lotre: židaki
Iem to še pytaju: wo Herr von Csupaki?
jak keby bul hluchy, kriča mu do ucha,
šmerdzaca paľenka zos pyskoch jim bucha.

To už ňeje služba, to je umučeňe,
 Ku temu od doma male pocešeňe,
 bo uš Zebedeus tiž vycharovaný
 Iem chvala buc Bohu, žaludek neplany.
 Dobry i katolik, ducha pobožneho,
 za popa rychtuje syna jedzineho;
 chlapec mocný, zdravý i dobrej natury,
 to uš popachuje kolo babskej sukni.
 Csupák mudry ocec to doraz obači,
 ma jednu ideu ktera še mu pači:
 jak vidzi že syn ma v reverendze ruky,
 doraz s ňim uceka na Šebešske luky.
 Tam olovrantuju, dobre vinko piju,
 a potom pobožňe konča liturgiu:
 nało švedek Boldi i svať Andrassy,
 ktery sam dakedy smed na lukoch haši.
 Ta mu vinčujeme zduverneho šerca:
 ňech veľke starosce mu hlavu neverca,
 ňech še vyšlebodzi zos toho žalara,
 a nech še synovi ujdze dobra fara,
 tam pošom na starosc ňech sebe spočiva,
 a vše ma na stole veľo vina, piva,
 guľaš, tokaň, perkelt i dobre halušky,
 ked veľka hoscina i fajne pampušky.

* * *

Az ezt a kort megelöző időben, a forradalom le-
 verése után a vármegyé alkotmány-ellenes kormány-

zat alá került s megyegyülések, képviselőválasztások nem zavarták meg a sárosiak nyugalma s legfeljebb egy-két Pecsovics érvényesült, akit a megyefőnök kegyeibe fogadott. A már megelőzően említett és Schlick generális előtt magát Pecsovicsnak kinevező eperjesi polgár megmentette irháját, de nem egy társa akad, aki betévedt a Pecsovicsok tágas aklába, akik ily módon remélték magukon segíteni s a vármegyében szerepet vinni. Némelyik kényszerűségből, más nyomorúságból állott be Bach huszárnak, de a sárosi ezekkel is megfért, s ha nem is szeretett velők kezét fogni, kerülte az alkalmat, hogyha nem muszáj, ne találkozzék velük. A Pecsovicsok sem erőltették a találkozást s mégis kikerülhetetlen volt, hogy egy ilyen Pecsovics összejöjjön Máriássy Gusztávval, aki Aboson vonult vissza kúriájába, hogy mennél ritkábban mutassa magát.

Semsey Albert megyefőnök nevezte ki az egyik Fejérváryt főszolgabíróvá, aki azonban csak rövid ideig viselte hivatalát, mert a megyefőnök korán tudára jött annak, hogy a schwarzgelbre festett család ezen tagjával rossz választást csinált, s el is mozdította hivatalától. Fejérváry már hivatalnokoskodása idejében is eléggé érezte, hogy a megyebeliek elfordultak tőle, s mikor bekövetkezett az az időpont, hogy egyizben, már mint levitézlett főszolgabíró találkozott Máriássy Gusztávval, a véletlen találkát felhasználva örömmel — mint régi ösmerőset üdvözli Máriássyt, aki azonban a barátságos szervusz Gusztikám köszöntést rideg mosollyal fogadja, s megbiccenti fejét s a feléje nyújtott kezét észre nem veszi s meglepetést színlelve mondja:

— Ah domine spectabilis főszolgabíró.

A hangsúly különösen a főszolgabíró szóra esett, amelynek súlyát Fejérváry nagyon is érezhette, mert máris mosakszik, hogy letörülje azt, ami megtörtént s ha megtörtént is, az már a múlté. Örömmel közli:

— De Gusztikám, hiszen már nem vagyok főszolgabíró!

Azt hitte, hogy a viselt hivatal megszűntével visszaférnek a bocsánatot adó idők. Amde Máriássyt a múlt nem hagyja nyugton, mert azt a jelen nem orvosolhatja. Hidegen leszögezi:

— Titulus indelebilis, s elfordult Fejérvárytól.

Ezek az idők megbénították a sárosiak társadalmi életét s elcsendesült a vármegye, mert minduntalan zaklatásoknak voltak kitéve, hisz némelyike amúgy is börtönben, várfogságban sínylett s a Kassán székelő teljhatalmu katonai parancsnok Bordolo generális, kiadja a szigorú parancsot, hogy Dobay Ferdinánd, Berzeviczy Tivadar és Szmrecsányi Ödönt, akik konspirálók hírében állanak, azonnal be kell sorozni. Semsey Albert megyefőnök ösmerve ezek ártatlan voltát, a katonai parancsot diplomatikus ügyességgel kismizí s Bordolo generális feltétlenül megvan győződve arról, hogy parancsát végrehajtották. Utána se néz, hogy szigorú rendelkezését fogantatosították-e. A három konspiráns megmenekült a besoroztatástól s úgy ők, valamint számos jó családapa nyugodtan pipázgathattott a csendessé vált kúria tornácán, várva, hogy a rossz napok felfornyosult fellegei egyszer csak oszladozni fognak s újra felmosolyog az a szép sárosi kék ég, amely derűt hint az erdőkre, rétekre s a kúriák bizakodó lakóira.

Soká késett s a megyefőnökök szabadon gyakorolhatták a kezükbe letett hatalmat s gondosan őrködni a forradalmárok felett.

Betiltják a gyanusnak mutatókozó társadalmi összefüggéseket s be azt a nagy vadászatot, amelyet a Péchyek a pécsujfalusi rengetegekben rendeztek, amikor is összehívják Sárosvármegye színe-javát, vadászt, nem vadászt s a több napra tervezett vadászat kényelme végett barakkokat építtetnek a zöld erdők lomb-sátorai alatt. Százon felől jelentek meg az erdőben s még idegenből hozott pesti úr is akadt köztük Szily Kálmán személyében, aki még öreg korában se felejtkezett meg a Sárosban töltött napokról s mindig a legnagyobb szeretettel emlékezett meg sárosi barátjairól, akik közt heteken át élvezte a jó sárosi levegőt. Ő is azok közé került, akik nagy vígság és jókedvvel felrándultak az erdőségekbe, ahová társzekerek vitték a rengeteg elemózsiát, nagymennyiségű italneműeket, de már másnap ott voltak a Nagysároson született Hlavács megyefőnök emberei s csendőrök fedezete mellett leszállították a víg társaságot, melynek sokasága ki káromkodva, ki danolva, hosszú kigyóvonalon húzódott le a völgybe, de a megindult vizsgálat nem tudta megállapítani a konspirációt, s az összesereglett sárosiak türelemmel vártak arra az időre, amikor megint megyegyűlések, választások fogják eldönteni a családok és a megye sorsát.

S ez az idő is bekövetkezett s a rossz időknél be-fellegzett. A Bach-korszak visszavonta huszárait s a rigorózus osztrák beamterek átadták az uralmat a sárosiaknak, akik örömeikben a város közepén álló kút Neptunjának fejére ráillesztettek egy cilindert s hosszú

gyászfátyollal diszítették fel, a mult idők szomorú
gyásza jeléül; Hvezda mérnök pedig hozzákomponálta
az alábbi verset:

1 8 6 7

Dňeška odproščanka svaťy Mikolaju,
Bo vinčovac ňeznam od veľkeho žaľu,
Kdze oči pozdzvihňem hore či do kúľa,
Všadzi rebelia, vojna balamuľa.
šickemu dňeš koňec. Prišľy časy stare
Každý z uniformy zlatý gaľir pare.
I ľoťe hvizdičky, co še tak švicely
Už še u zlatníka v ohňu prepalily,
Bo ľu reč ňemecka calkom už prestava,
Prave ľem co viršľar „warme Wirst” predava.
Puste promenady v Prešove zostaly,
Kdze sme po maďarský čítac probovali.
Tuňe budu vajca, na plácu kurčata,
Kofy, žemľickari i večer dzívčata,
Nakupiš na plácu za paru grajcare,
Frak, pinč pantalony, stare okuľare,
šalata i reľkov, špenať ľuňši budze.
A chľo do šovára už na pivo pujdze?
Kellemešske luky dňeš puste zostaly.
Tam sme Processordnung s Hartmannom čitali.
Teraz ľak pujdzeme, jako pľáčľvo v ľece
Goľe, dzíve hušy ľasťovky po švece.

A sárosiak újra elfoglalhatták megszokott helyeiket az eperjesi cukrászdákban, amely a vidéki urak kedvelt gyülekező helye volt, s itt történtek a titkos megbeszélések, hogy kit hogyan kell megtréfálni s innét indultak ki a pletykák, tréfás adomák, s itt fogták reá Steinhübl hatalmas nagyhasú eperjesi polgárra, hogy egy uri asszonnyal viszonya van s hogy a delnőt Julius Csárként hódította meg.

— Veni, vidi v rici.

S ezek a jókedvű sárosiak a cukrászdában figurázták ki egymást s állandó céltáblájuk volt a körükön kívül álló s társaságukba nem tartozó cukrászdatulajdonos. Stummnak hívták, akivel egy ízben széles jókedvükben még Bruderschaftot is ittak és Stumm ezt a kitiűntetést nagyra vette, de a Bruderschaft örömtől habzó poharába belecsöppent a keserűség könnye. Másnap, mikor a cukrászda idegenekkel teli volt, egy harsány hang elkiáltja:

— Juon, priňeš pohár vodul*

Szinyei Félix kiáltott reá és Stumm majdnem a föld alá süllyedt, hiszen az idegenek nem tudtak arról, hogy tegnap Bruderschaftot ittak, s visszategeződni sem mert s a publikum elszörnyűködve csak arról vett tudomást, hogy a sárosi urak Stummot, az eperjesi tekintélyes polgárt csak úgy tegezik le, mint odahaza a Stefan inast, ami aztán ennél is, annál az asztalnál is megismétlődik s minduntalan felhangzik:

— Juon, priňeš pohár vodul!

* Juon vizet hozzál!

Szívesen visszaitta volna a Bruderschaftot.

A cukrászdában folytak le a nagy kártyacsaták s a bankadó — más dolga se volt — ott leste a partnereket és sapkájának zöld ernyője alól mustrálta a belépőket.* Kártyás mindig akad s máris összeült a kompánia, hol nasi-vasi, hol ferblire s örökösen gazdát cserélve röpülnek az ötvenesek, százasok. Stumm is néha közibük ül s magas téteket rak, hanem amikor egy hatalmas tétet elveszt, olyannyira súlyosan érintette a veszteség, hogy letérdelt a bankadó előtt, könyörögve kéri a veszteséget elengedni.

— Pre pana Boha, odpušťa mi panvelkomožny.**

Igy könyörgött, pedig a győztes bankadóval tegező viszonyban is állott, de hogy a veszített tétet elengedte volna, arról hallgat a krónika, hanem amikor egy ilyen nagy kártyacsata alkalmával a vastag Steinhübel halva fordul le a székről, az ott levő urak ráteszik kezüket a bankra azzal, hogy a tragikusan félbeszakított játszmát Steinhübel helyett le kell játszani, hátha ő nyerte volna meg a bankot?

Ez a szomorú epizód megzavarta ugyan a víg hangulatot, de idővel minden feledésbe megy s még be se kaparták Steinhübelt, máris együtt van a kompánia, folynak az adomázások s kézzől-kézre adják az akkori viszonyokat ős humorral kifigurázott verset:

* Keczer Károly.

** Az Istenre, engedje el nagyságos úr.

Z ŠARIŠSKEJ STOLICI

Motto: Die Philister die beschränkten,
Diese geistig eingengten,
Darf man nie und nimmer necken,
Aber edle, weite Herzen
Wissen stets in uns'ren Scherzen,
Lieb' und Freundschaft zu entdecken.

V Šarišskej stolici v učešenom kraju,
Žiju sebe ľudze, jako v jednom raju,
Hoc sme jak chudobne, paňska duša v cele
Šicke sme rodzína, šicke sme pracele.

Rodzene panove našo dignitare,
Najdu še i mudre, aľe i somare,
Fõišpan* vicišpan** to su, drične ľudze,
Pod nima stolica vše v poradku budze.

Každý kolo sebe ma braťoch a vnukoch,
A ktorý mocnejši, ta i mamelukoch,
Ked treba ukazac dajaku paradu,
Vše Baron Luzsénszky provadzi armadu.

* Szinyei Merse Félix.

** Berzeviczy Edmund.

Možeme pyšne byc v našich ablegatoch,
Ne preto, že chodza v gavalirských šatoch,
Ale že sú chlapi spusobne do praci,
Tých ísce krajina zadarmo ñeplaci.

Bujanovics Sándor, Hódossy i Bánó
Z nemcami še vadzic, to je pre ñich zdravo,
Na delegacioch vše su referenše,
A i na dieťe perše eminenše.

Tost, Hedry, Szmrecsányi už su slabše v driku,
Aľe zato maju dobru politiku,
Dze jim tamťe kažu, tam vše voťa daju,
Deák Ferencovi oñi še klaňaju.

Ñehockedy býva ľaka dištrakcija,
Jak ked na stolici jest rešťauracija,
L'udze jednodruhe za voťami muća,
Korľeši v kešenoch kurevajca puća.

A na galerii krasne paňe šedza,
Figy, cukerliky, pomaranće jedza,
Zapomñiš o šickom o psoce, o hladze,
Ked ľeľo angeloch vidziš na hromadze.

Barz ja še čudujem toľým mladým paňom,
Kľore ñekontentne z božským požeľnaňom
Co še tu nachadza v ľak veľikej mĩre,
A sebe hledaju cudze voľentire.

Bo take mladzuchi radzi še pochvaľa,
Ked daktore paňe še za ňima šaľa,
My zkušene ľudze ľem toľu chvaľime,
Kľora ľutejšeho Kurmachera trime.

Horko še mi skaržel ňeborak Izdenczy,
Že ľeraz v Prešove panuju študenci,
Medzi ňima perše: Illosvay, Kiszely,
A druhých mena mi ňepřidu na myšľ.

Ta ci ňedosc dobre našo gavaľire?
Šak v calej krajíne sľoja v dobrom chyre;
Semsey Lajos i Bornemissza Boldi
Take dva chľopi, jak Kinizsi a Toldi.

Peňeži to isce barz veľo ňemaju,
Ale zaťo hlavý do hury trimaju,
Dámy s ňima radzi špaciruju v pare,
Merkuľce paňicky bo to dva husare.

Za ňima hľed idze ten Szinyei Laci,
Co čaťo kelneroch po cherbece mľaci,
Hoc sebe pokašli, noťy ňepotraci,
Dakedy i dľužsťva za druhého placi.

Pulszky Gézu uznam ľiž za gavaľira,
Kolo paňoch barz fajna jeho maňúra,
Zaťo je na každy Kränzchen povolaný
A najveķši kredĩť robja mu župčany.

A ten Péchy Zsiga vysoký jak vycha,
Dobrý je mladenec, nič v ňom žadna pycha,
Zna rodičoch uctíc, famíliu dzvíha,
Karakter, protokol u ňeho bez hrícha.

Podz že tu na predek ty švarný Bundziku!*

Ne ľitaj už teľo na toľtým koňiku,
Bo ty chorý človek, tebe hoc co škodzi
Najme keď brat Arnold ci predek zavodzi.

Radzi by ce malý elegantne paňe,
Ale keď tebe še baržej paču Haňe,
Daj už pokoj toľtým zlepeným bosakom
A rob serenady frajlam pod oblakom.

Brat Emilko še ci nachytro ožeňil,
Dal ci príklad žeby i ty stáv premeňil,
Hľedaj sebe ženu, šumnu, dobru, mladu,
A ňe pater na to, či ma veľku ladu.

Dobra dištrakcija u „Poľskeho kráľa”,
Obidva kelnerky še za vami šaľa,
Tam űsz Ferdi robi starodavne více:
Čom to ku Prešovu, ňebližej Košice?

* Tahy Géza.

Vítaj Aladárču,* gavalíru švílký!
Čom sebe ňehledaš parečku do kľitky?
Kľora z vas dzívčata še za neho vyda,
L'em zním pomalučky, bo ínakši bída!

Od Pusteho Poľa až do Petrovenca,
Často vidzím behac jedneho mladenca,
Ma belave oči i barz je laskavý
To ma byc Feričko,** železnicu praví.

V Pešce še naučel reske gavalírstvo,
Ku temu trajbuje mocno indžinírstvo,
Ked un raz vymera do šerdca leňiju,
Narobi dzívčaťom veľku komediju.

Rad na tebe Toncsu*** drični veterane,
Nič ce už ňeceši ľem to poľovaňe,
Zatancuj ty sebe ešče na švabľufky.
A vyľni kocura do jednej židufky.

Trojmi braca stoja na stoličných ľistoch
Svatý-Dzur, Bodolak ma troch viríľistoch,
Hardu Katarinu daj ci Bože daj ci
Ku vam ja prehvaram braca Zomboraci!

* Szaleovits Aladár.

** Dessewffy Ferenc.

*** Péchy Tóni.

Kto to tam rajtuje na tej Rozinanti?
Jak ju ostrohuje jake, robi fanty!
Rittyr opravdzívy Nándor Podhorányi
Na Šomvaru čeka jeho šumna paňi.

Hrozne še mi pači i jeho štatúra,
Lepšieho tancoša nežnam do mazura,
V dueloch še rovna z jedným d'Artagnanom
Un je vezir levým prešovským meščanom.

Keď eščik legiň bul sušed Winkler Gyula,
Vtedy v Hermanovcoch veľka banda bula,
Paňe, kizasonky barz ho radzi maly
Raz i nohavice psi mu potarhaly.

Kto chce vídzic chlopa jak jednoho duba,
Tam stojí Rittmeister Wenceslav Wotruba!
Hoc je cudzožemec, radzi ho vídzime,
V pallošu i v sklanke vše un znami tríme.

Dessewffy Imričko, Nachtmuziky dáva,
Un na exercírku preto včas ňesťava,
Dojeden kamarat jeho bečeluje,
Bo boutellioni-rad komandiruje.

Dobay Šandorčo tíž ma v sebe žilku,
Na „Želenom strome“ rad lapa prepilku,
Ale ja ho preto vera ňeposudzim,
Bo ja sam daraz po cudzich huroch bludzim.

Berzeviczy Rudi dričny szolgabiró,
Radši vidzí vino jak tintu a piro,
Barz je tuhý rajtár a l dobrý pajtáš,
Halvíčku vypíje vše na jeden hajtáš.

Chyrešný gazda bul Szaleovics Koszti
Mal un vše v maštalni hoclem trícec chvosty,
Mai un i vychirne pluhy, huky, vozy,
A pri ovcoch trimal dakedy i kozy.

Teraz veľku terchu na ňeho zložili,
Širotom za otca jeho vyvořili,
Zapľuj mily švogre tu kancelariju
Vofiš ty na rofe vožic materiju.

Szaleovics Vincko kobulkar veliký,
Na každom jurmaku kúpuje pantliky,
Zato Zuzka, Borka, Haňička i Erža,
Jeho vo veľikej poclivosci derža.

Vítěz Hári János dluhý bajus kruci,
Toť jedna vec ho ňe malo zarmuci,
Že druhý bizotlmány v stolici panuje
A vyšňu Torysu už ňeodlučuje.

„Bratu Tahy Vincku! dze to dobre časy?
„Ked nam na Koruňe hrali husle, basy,
„Ty ší regiroval po vyšňej Torysi,
„Ty bul auctoritas i u Bornemisszi!”

Kto rad vidzí vice a je praceľ figľom
Nej slucha, ked hvari Keczer zos Steinhilľom,
Neborak starý pan, co z jeho učenstva,
Ked s ním robi kazdy veľike blazenstva.

Mecznera pochvaľím, bo hoc s ním figľuje,
Ma šerco a rozum, ho neubľižuje,
Ale ktore še s nim sluťo nadziraju,
Te sami vo hlavoch ľem otrube maju.

Matyasovszky Tomi zos veľiku bradu,
Mudrý človek, ked chceš da ci i poradu,
Dobrý montaništa, indžiňir, jurišta,
Wistista, ferblišta a i tarokkišta.

Mušim teraz spomnúť i jedneho popa*
Švetleho rozumu, usceneho chlopa,
V politiky isce tyransko ulťruje,
Kossutha každý dzeň mocno občekuje.

Veľký un profector ľej Muži Thaliľ,
Aľe ešči vekši šumnej Korneliľ**
„Brace Felix hoľuj vino, šviňu, cele,
„Jeden komediaš chce trimac vešeľeľ”

* Hedry Félix.

** Mindszenti Cornélia.

Pošol už naš Palcso na kraľovsku tablu,
Kupel sebe kalpag, paňoku i šabľu,
Stoji v uctivosti, ma čistu robotu,
L'em že jeho šerco robí mu kľopotu.

Bo u Semšejakoch take sú natúry,
Vídza šumny kabát, hňed še jím krev búri.
Ženskel bečelujce toľu fameliju,
Bo v nej nadevšecko chlapi pre vas žiju.

Ked náš hrubý Vilo* kolo vas zafuči,
Ta budzece myšlec, že vov chmuroch huči,
Ked ňe od radosci, ta isce od strachu,
Každa mu ukaže do jej šerca drahu.

Ked chceš dzivku vydac — dobra politika,
Študentoch nakarmic a jím dac i vinka,
Bo červeno vinko dobru vuľu robí,
A od ňeho človek hockedy ožeňi.

Psi ci do macery! ty neživý Feru,
Co ci na šmecisku cudze šaľy peru,
Ne cerpi už teľo, postav še na hlavu,
A ukaz študentom, kadzi maju drahu.

* Semsey Vilmos.

Veszett teremtetle! ty starý ñegibo,
Çomu ty nepatriš na zadne kořeso,
Jourfix, soiré, bar vře u teba býva,
Çekaj naco vyndzeř ñeborak ñegiba!

Piller Józsi majřter Wagnerskej muziky,
Un je i professor výřšej estetiky,
Zamyřřeny chodzi čařto po ulici
Ozdaj ho robořa trapi na řtolici.

Obeřter Mukičko,* chlapek ñe vysoký.
Ale zařto robi doc veřike skoky.
Jemu řicko jedno či sprostá či pařřska,
Hej! pametá jeho i řem Talianřka.

Veřařa ře řudze a muziku hraju,
Ku Merkovcom trojmi družbove cahaju,
Figřara jim treba, preřto ce volaju,
„Zrob ře jim ku vuli řvogre Mikolaju”**

Ty i zařtancujeř, keř treba i pijeř,
Ale zos Agnesku spravodlive řijeř,
Takřto ře tvoj rozum ñigřa ñepomuci,
Zařto ce pochvali už i Péchy Luci.

* Piller Muki.

** Piller Miklós.

V Prešove daktoŕe gavalíre myšľa,
že za domom cena barz vysoko vyšľa,
Zaťo še budužu po za Kalvariu,
A na pľacu domy „vernachlesigužu”.

Čujem, že v Prešove kudzeľovňu maju,
A tam še z Gáborom barz veľo schadzaju,
Gábor jim tancuje, špíva, vice robi,
A tamte še šmeju, až še jim zoznoji.

Pulszky Karol, Halkovics, Rusz a tri ruže
Tam píje šťefanko, kolo ňeho druhe,
A jak už še opil, prídze do cukrazdy,
A potom še pyťa, či som barz pijany?

Fajný Zukerbäcker ten šparganopane,
štrudle i likéry u ňeho ňe plane,
Zaťo by un eščik domy ňekupoval,
Kedby Keczer Karoly ho nepodporoval.

Želenú čapečku postavi na hlavu,
A sebe pomaly píje čarnú kávu,
Kolo ňeho gazda, Alexander Pepi,
Kapitán, Stamm Guszli i Zsigmondy šľepý.

Mohol ja by eščik vecej opisovac,
Ale našo chýby ňechcem vyvolovac,
Dosc už cudze ľudze nas spoňevažuju,
Jaka jest potupa na nas ju spíchaju.

Zato jeden s druhým vše mocno trimajme,
Gavalirske tempo dobre zachovajme,
Dze šerco na mescu a rozum vo hlave,
Tam britka nenavisc škodzic ňeje v stave.

Dachto budze myšlec chto te veci zložil
Už veľo šumneho po švece rozmnožil,
Myliš še praceľu, bo ja to tak hádam,
Že temu je majster ten bezbožný Adam.*

* * *

Ezek a po šarišsky versek nem kiméltek senkit,
semmit, kikeresték mindenki megsebezhető gyöngéjét;
a csintalanabbját az asszonyok legyező mögött sut-
togva adogatták egymásnak tovább, de a vastagabbját
az urak még meg is zenésítik s vídám mulatozás köz-
ben, az Istentelen Keczer Károly a Kalváriára magával
viszi a cigánybandát s minden kaplicska mellett el-
húzat egy-egy nótát s a templom előtt álló köszen-
teknek éjjeli zenét ad s elmuzsikáltatja:

Na šarišským zamku,
Cískal pan ciganku,
Ona kríči: jaj, jaj, jaj,
A on kríči: daj, daj, daj!

* Semsey Ádám, a 35—40, 46—48, 53—55 versszakok
Bánó Géza feljegyzéseiből erednek.

Nagy botrány támadt ebből. Társai szerencsésen megugranak, ámde a rendőrség Keczer lefüleli s bezárják a dutyiba, ahol nyomban faggatják, kik voltak társai.

Csak hosszas, makacs tagadás után nevezi meg botrányokozó társául eperjesi tanárt, akit tiltakozása dacára hasonlóképp lefognak, s beülletik Keczerhez társul. Itt nyomban keservesen panaszkodik s heves szemrehányásokat tesz Keczernek, hogy miért rántja bele őt is a skandalumba, holott nem is volt jelen a mulatozásnál, mire Keczer cinikusan megvigasztalja, hogy ezt csak azért tette, mert nélküle nagyon unalmas volna ülni.

Keczer Károly stiklijei nem egyszer felzavarták az eperjesiek nyugalmát, s nagy mulatozásai közben, hogy a cigánybandát jól megkínozza, egész éjszaka egy ösmert waltzernek csak három taktusát huzatja s azután megteszi, hogy a cigányoknak semmit se ad, hanem zöldernyős sapkáját közibük hajítja s jutalmul a muzsikáért evvel fizeti ki őket.

Keservesen gyöngé sallárium s a cigány minden könyörgése dacára se nyitja meg pénztárcáját.

Hosszú arccal a cigányok, de Keczer jókedvűen tér nyugalomra, hanem másnap este mi látnak szemei?

A vendéglőben, elegáns közönség jelenlétében, bandája élén áll a cigányprimás, fején Keczer zöldernyős sapkája, s ilyen díszesen felruházva húzza a nótákat.

Ezt már restelte Keczer, nyomban alkuba bocsátkozik a primással, hogy visszakapja sapkáját, azonban a primás hosszas alkudozás után, persze csak jó pénzen engedte meg visszavásárolni a zöldernyős

sapkát, melyet azután Keczer ismét fejébe nyomhatott s leshette partnereit a cukrászda előtt.

Z každej strany še tam zbehaju Spielere,
Segiňom peňezi tam djabol zobere,
Mudro zrobit Bača*, že pozbiral reštu
A pošol probovac serenču do Peštu.

S ha már állandó szokássá vált, hogy az urak egymást kifigurázzák s bolondját járkák, nem kimélték a papokat sem, s a köztük legügyesebb versfaragó, Semsey Ádám, egy alkalommal, midőn valamely görög katolikus pápi összejövetelen hivatalos megbízatását végzi, a jó papi ebéd elfogyasztása után főfájása miatt kénytelen volt a mellékszobába visszavonulni, de pihenést ott sem talált, mert a pap kis leánya éppen akkor gyakorolta napi zeneleckéjét. Hogy mégis agyonüsse idejét, kezébe veszi a legközelebbi könyvet, s véletlenül a görög katolikus papok szematizmusa kerül kezébe, melyet ingerülten már majdnem a sarokba csapni készül, hanem mégis lapozgatva abban, azon hirtelenében a papok neveit a kis leány zeneleckéjének dallamára versbe szedi s így aztán vagy százötven pap neve zenekiséretet kap, hogy muzikálisabban hangozzanak. Az egész szematizmust nagy terjedelme miatt nem lehetett leközoľni s hogy vígabb is legyen, danolni is kéne hozzá, hanem aki az összezt ismerni kívánja, forduljon Dobránszky Endréhez, ő még a kottát is kikölcsönzi.

* Ruprecht szolgabíró.

Ízelítőül:

Ilnatko, Donatko, Szmoligovics,
Homicsko, Baricsko Hvozдовics,
Andrejcso, Szakszun,
Ruzsicska, Papcun
Bacsinszky, Dudinszky, Kapusinszky.

Petricsko, Gyuricsko, Gregorovics
Vojtacsco, Juracsco, Jaczkovics,
Bakajsza, Compely,
Kulyasa, Rompely,
Druzbaczky, Zavadszky, Arendaczky.

Hadzima, Habina, Prokopovics,
Csenkala, Firkala, Popovics,
Malyinyák, Blasko,
Turkinyák, Vasko
Valkovszky, Viszlóczky, Zapolóczky.

* * *

Nagyon szépen megfértek egymással a versben,
prózában is ép úgy, mint a vármegyei életben, ahol
békében éltek s hű pásztoraik voltak a reájuk bízott
lelkeknek.

S ezen versek mellett itt-ott napvilágot lát egy-egy
műfordítás például Petőfi után:

SZERETLEK ÉN EGYETLENEGY VIRAGOM

L'ubim tebe moja duša ľubim ce,
L'ubim tebe jak ľnikoho na ťvece.
Moja ľubosť taka ľista
Jak slunečko na ľebe,
Od ktorého ľad rozídze
A ľialka vykľitne.

Amde a leggyakoribbak mégis csak azok voltak,
amelyekkel egymást figurázták ki, s természetesen a
Bártfaiak után az Eperjesiek is sorra kerültek:

PAMIATKA SVATEHO MIKOLAJA*

Pochvalený budz ty svať Mikolaju
Vypisujem verše vedľa obyčaju,
Vypisujem verše, co ťe nasleduju,
V slavnom mesce Prešov tu ťe nachadzaju.

* * *

Kronerova Bora v krasných časoch žila,
Češke dvacaťniky do mišečka kryla
Ale vera dňeška každý ľem ľu klame,
Stare časy dňeška aľi ľepozname.
S protokolom ľita pan Kánva ľov mesce,
Od domu do domu jak Ľster po kvesce.

* Szerzője Sztrache.

„Zaplace porciju, hoc hñed ukradñece,
 Minister to vydal tu na calom švece”
 Stern Lafrik lita, placena porcija,
 Čhto dlužen pan Kánya, dre licitacija,
 Böhm paršivi kupec po mesce fem macha,
 Ganzlicher Ausverkauf, do sklepu dnu caha.
 „Kiken Sie die Waare to echt farbovite,
 Nech še pači patric, dos ist gurnist bitte,
 Perkal, platno, šiffon nech vežnu do ruky,
 Dos ist gurnist Schwindl, to pozna i glupy.
 Iach hab echte Waare, ñe jak toten galgan,
 Ten vozgrivý Brindzár, tam ten mladý Gutfmann.”

* * *

A vyndzeme vonka na luky še kupac
 Lítrik vinka vypic, tam še lem oplukac,
 Už na draže stojí, na ščesce, na luky,
 Židzisko Weiszlovics zaš na Baňaluky.
 „Nech mam odñih ščesce etwas utarhovac,
 Iach kann ihnen hoclem zwei liter zborgovac,
 Kímmen sie herein da, co še rozmyšľuju,
 Od mojeho vinka ñikda še ñezbľuju.”

* * *

Zas Zempliner fíla dze by anšmirovac
 Od keho nafrišno paru zlaťy dorvac,
 Teľo še nabreše o dekoraciji,
 Dachťo by prišachnul un z akademiji.

Nema veľký rozum, to un preukazal,
 Že meslo baranka, šviňu un vykresal.
 A ňech jeden kona, na sračku ľem stuka,
 Hñed Deckert z Linfnerom* trunu mu zaš nuka.
 I circumdederum do conta vrahaju,
 Tým pojednej svičky co pýsk nacahaju,
 Ked mu už brinkaju na toľom cínřiru,
 A ho dolu spušču dolu toľu dziru;
 Naš pastir Pletényi dobre mu vínčuje:
 „Adta teremřesěl” tak mu zabasuje.
 Ohavny grobian, príklady dosc mame,
 Jak pana farara šicke ho pozname,
 Ked klastor še skončel začal zápřisovac,
 Veľo ľam rodziče vonka vyšmarovac.
 „Rušajce mi nabok, bo ľu idze z vonka,
 Žena Meneškova, z ňu jej kižasonka.”
 Leiser, Herško, Lařrik perše voľa mali,
 A krescanske dzeci vonka vydrřľali
 Neveľo še uća, manřru kús maju,
 Na spamec, bez kňižky „Kistľhand” už znaju,
 Rachunky a pisac, oľom ani reči,
 Pletényi to hvari „ľo daremné veci.”
 Tancovac jřich uća, ma Ditle** dosc kary
 Ked mu še Pletényi na divan rozvaľi
 Pletényi sam přska, mňřky kolo ňeho,
 Jak baša vov harem, veľka radosc jeho.
 Křiči, to ňe klastor, bo to inšřľitula,
 Bo jeho sameho maju ľam kohula!

* Temetķezō cęg.

** Ditle táncťanitō.

Zrobme tomu koniec ešte veľa mame,
Prave, že mi papier do konca vystaňe.

* * *

Hej šalený Gribely, či ten ešte žije?
Taheho* somara calkom na tvar bije,
Zos al-kapitanstva von ho vyšmarili,
Ku širokej kasi, tam ho vyzvoľili
Merkujce, že by ho ňenadešlo — znajce
Do Leopoldfeldu zavčasu ho dajce,
Muderec ohavný, šak un na to tríme,
Aľe na muj dušu i hajductvo prijme.

* * *

Hrich a škoda bulo našeho Balzama,
Un sam končei práva mesto kapitana,
Ne glupa to hlava bez služby vyžije,
Po laciňsky breše, keď še dobre spije.
A u Zborovskeho obyčajne kriči:
„Ja učel Magistrat pisac“, to boriči.
Zborovsky ľem kuka, „poznam tebe ptakul“
„Zaplac radšej dlžstvo galgaňe pijaku,
„Netreba mňe hoscoch“ s tým ma pravdu vera,
Dosc un še zbohacel ešte u Hallera.**

* Tahy.

** Gróf Hallernál.

Buŕy to tam časy uŕ pre Zborovskeho
Horši jak v sparkasse krach Čarnogurskeho
Však Jármai Béla dosc mu vykrikuje,
„Ja v Šebešu nebol ked mu ňe zborguje”

Vívať Jarmajemu kriča to po mesce,
Píje jako duha, z ňeho príklad vešce.

* * *

Preskočme my ďalej, keho zas predňešem,
Exekutor Valent z menom ho vypíšem,
Ked še počal žeŕic nohavice plaťy,
Skoro Thóťku dorval na paru sto zlaťy.
Hodzinku, perscinky i medzene graťy,
V šparkasse vymeníl, tak i jeho šaťy.
Farbene bajusy, pinč, frak, pantalony
Začal un tak chodzic ku jeho Madony.
Rukavíce obul, gafir un prípasal,
Rozenheim fiaker každý dzen ľem prahal,
Šomoskóy švoger, ľem ju skoro dorvac,
Starý huncuť myšlel še dlužstva mentovac.
I tak hñed prišahnul vov farbenych vlasoch,
Braťa bula v bílych atlasových šaťoch,
Jak aľe zbačela, na vlasý pokukla,
Peršu noc šerblisko mu do hlavy pukla,
Slane v šerbľu bulo, bo mu farbu zmílo
Hned vlasý, bajusy, zosaťy mu bilo
A videly dñeška o ľim še nestara:
Ma tam dobrý kvarťil, obid mu navara,

Nohavice šije, do snárika kuka,
Slatkovska po mesce sama še ľem bluka.

* * *

Pan Cseh, Hanschumacher, domy ľem skupuje,
Raz dńa daco zořre, tak mocno řporuje,
Z demikata řije, zoz řvajľky ři gruľu,
Ku ľomu vov dunřtu uprařĩ cebuľu.
Včas uř řpacĩruje, ked řeleno, krasńe,
Un uř tam na řriřľik zbira ľiľky kvařne,
I tak ře zbohacel, bo mu dobre ědze,
Ale řeodľuha djabol poń ho prĩdze.
Prĩdze un po vecej s koľľikom a smolu,
Odvľece nas řicke tam do pekľa dolu,
Tam my ře zejdzeme veľo Preřovčani
S Pľetěnyim s pařĩrom z ņĩm i my barany.
Keľo ře to hodzin? Sen me uř dokonal,
Dvanastu hodzinu prave vachťar řpĩval,
Boh řej budze z nami, od vas ře odbiram,
Takoľ sebe ľehńem a ře pozakřĩvam.

* * *

Az eperjesi polgárok sem vették zokon, hogy egyes
tagjait így kifizurázták, s ők is a sárosi urakkal
tartottak, akik akkor nevettek legjobban, ha az ő
bőrükre húzták a tréfás rigmusokat, bár akadt olyan
sárosi, aki azt már még sem engedte meg, hogy ősi
predikátumát tegyék gúny tárgyává; mert azt a pre-
dikátumot, melyet egy Berthoty de genere Aba örökölt,

nem szabad még annak sem bántania, akit ha Ganz-
aughnak is hívnak.

Berthóty, ősi nevét, predikátumát viselő, de már csak hét szilvafás kertté zsugorodott bertóti kúriáján lakott, egy ízben szomorúan nézte, hogy a nagy esőzés folytán megáradt hegyi patakok kegyetlenül alámossa őseitől örökölt kertjét, s nagy darab földek omlanak le a rohanó árba, amidőn is a csufondáros Ganz-
augh arra haladt, oda kiált Berthótynak:

— Bere voda predikát!

Erre azonban Berthóty de genere Aba se maradt válasz nélkül, s ráförmed Ganz-
aughra:

— Ked bere, ta bere, ale ked ci dam po pysku, ta nebudzeš Ganz-
augh ale Iem halb Aug!*

A sárosi utókor azóta Ganz-
augh Miklóst olyannak képze-
li, mint akinek egyik szeme állandó fekete pó-
lyával van betakarva, pedig ennek a csúfondarozó
Ganzaughnak jó szeme volt, sokat csatangolt és sokat látott a világon s azt is kellett látnia, hogy nagy va-
gyonok, köztük a sajátja, miként pusztulnak el, s ho-
gyan tűnnek el a szép erdők, mezők, rétek, szántó-
földek, kastélyok az adósságok sodró árában.

Hiszen — memento mori — volt olyan kastély,
melyet egy éjszaka templomostul elsodort az ár. Igaz
ugyan, hogy ez még akkor történt, mikor nem a tulaj-
donos volt oka annak, hogy elusszék, hanem a meg-
áradt Torysa folyó, amely a hetek óta tartó felhősza-

* Viszi a víz a predikátumot.

** Ha viszi, hát viszi, de ha én pofon váglak, nem leszel
Ganzaugh, hanem csak halb Aug.

kadás ideje alatt olyannyira megáradt, hogy hömpölygő víztömege neki zúdult a Torsya községben épült hatalmas gróf Szirmay kastélynak, melyet tornyostul, templomostul, kriptáival egy éjszaka úgy elsodort, hogy a kriptában fekvő Szirmayak koporsóit valahol Osztropatakon lehetett csak kihalászni. Kastélynak, templomnak még nyoma se maradt s csak néhány pince üres boltozatja meredt az arra haladó felé. A torsyaiak nem is építették fel a templomot ezen az átkozott helyen, később egy magas dombra került az Isten háza, de úgy épült, hogy hátat fordít a Čarna Hurának, amely ezt a vészt a községre zúdította. Ez történt anno 1813.

A po šarišsky versek mellett, magyar nyelven írt versek is forgalomba kerülnek s hogy nem voltak értéktelenek, kitűnik abból is, hogy az akkoriban tartalmára igen kényes Borsszem Janko szívesen leközi azon gúnyverseket, melyekben a sárosi magát és mindenkori pártállását kifigurázza.

MEGYEI HISZEKE●Y

Konsequensek
Igazában,
Mi vagyunk csak
E hazában.

Hét szilvafa
Ősi jussunk,
Nehogy ezzel
Dobra jussunk.

Vigyázva kell
Combinálnunk,
Mikor ki dönt,
Ahhoz állunk.

Bach volt az úr,
Ott harcoltunk;
Beamterek
Elsők voltunk.

Hatvanegyfől
A mult nyárig,
Deák-párti
Mind egy szálig.

Mult nyáron is
Résen álltunk,
Tisza pártot
Mi csináltunk.

S nehogy Pál* úr
Zokon vegye,
Síkra szállt az
Egész megye.

Szabadelvűn
Deklamáltunk
S jobb oldalit
Deputáltunk.

* Senyei Pál.

Megélünk így
Mindig szépen,
Akárki van
Kormányszéken.

Mindenfelé
Adunk quótát,
S dudáljuk a
Régi nótát:

Nem kell nekünk
Ki nem rokon,
Így is kérdés,
Hányad fokon?

Ipát, bácsit
És a sógorát,
Becsüljük mi
Mint az ó bort.

Nem is csizma,
Ha nem bécsi,
Nem is rokon,
Ha nem P....

SPECTATOR*

* Mattyasovszky Tamás Borsszem Jankó 1876. július
9. számában.

A tréfás verselő, amikor a vers a nyomdába került, nem írta ki a P.... nevet, de nyilvánvalóan a túlságosan elhatalmasodott vér a vérből való Péchy-családra lövelte ki ártatlan nyilait, de ha más, trágába mártott vasvillával támadt a sárosira, akkor védelmébe veszi a megtámadottat s midőn ugyancsak a „Borsszem Jankó”-ban „Egy valaki oroszlánbőrben” cím alatt egy nagyon személyes élű verset jelentet meg a főispáni kineveztetés alkalmából s a Péchy-család egyik tagját durván megtámadja, ugyancsak Spectator az M. D. betűk mögé bujt ösmeretlent kitűnő s alaposan meg is leckézteti.

M. D.-NEK SÁROSBAN*

Aki féktelen dühében
Gorombán neki ront
Mindennek, mi nincs innýére,
Az nem javít, az csak ront.

Megcsípkedem én is néha
Az ősi kompániát,
De az illem határán túl
Nem bántom senki fiát.

* Borsszem Jankó 1876. szept. 17. sz.

Aki személyt megnevezve
Szamár ökröt emleget,
Az föbbnyire magának
Szerzi meg a címekei.

Aki másnak hosszú lábát
Durván szemére veti,
Azt a tisztességes ember
Inkább meg – mint ne – veti.

Ez a négy strófa egymagában is fényesen igazolja, hogy a sárosi az ő kedvenceinek mindig bátor védelmezője volt s a szoros baráti és rokoni kapcsolatok bensővé tették az egymással való érintkezést s ha voltak is családi perpatvarok, összezördülések, azok nem fajultak a durvaságig, s ha az a méhraj, mely együtt élt a sárosi köpüben, néha darázsfészekké is vált s olykor karddal is kellett a megtépázott becsületet helyreállítani, a nemes értelemben vett sárosi, az egymásközti kibékülés útját-módját mindég megtudta találni, hol a fehér asztalnál, hol meg a halálos ágyon, úgy, mint Berzeviczy Edmund, aki halálos ágyához kérte ifjúkori ellenfelét, Péchy Zsigmondot s vele néhány órával halála előtt kibékült. Nem egy úton haladtak s politikai differenciák miatt még ifjú korukban összezördültek, párbajt vívnak, hogy soha ne találkozzanak, soha egymással szóba ne álljanak, de a halálos ágy mégis meghozta az örök békét s Berzeviczy Edmund ellenség nélkül nyugodtan fekhett bele ősei sírjába.

Mint említettem, a három sárosi város mellett Lipiany nem számított a városok közé s ez nem is igyekezett városi mezt magára öltetni, sőt még az se tetszett a metlyároknak, hogy szolgabírói hivatalt is kaptak.

Meg volt a maguk nevezetes személyisége, plébánusuk Lessko István személyében, de ezenkívül nem volt különös ambíciójuk. Lessko plébánost felsegítette a jó sors, s bár nem volt nemesi gúnyája, képviselő korában mégis maga Apponyi Albert akasztotta nyakába a préposti láncot és keresztet, de amikor a rozsnýói püspökség megüresedett, kacérkodni kezdett a gazdátlan püspökséggel, s azzal, hogy attól az Alberttől úgy sem lehet semmit se várni, egyet fordul, nyakában az ajándékba kapott aranylánc és kereszttel cserbenhagyja Apponyit s a hatalmon levőkhöz csatlakozik. Mint kanonok leszte a rozsnýói püspökséget, de meg kellett elégednie a prelátusi címmel, amelyre nagyon büszke is volt s ha valaki prelátusi címéről megfeledkezve mint kanonokot csak nagyságolta, nyomban kiigazította a tévedőt:

— Csák méltóságos.

S ehhez a címhez nemesi címert is készített magának, bár sehogy se tudta megoldani azt a kérdést, milyen ablakot vágasson a kassai dombán? Végre hosszas töprengés után származásának szimbolizálására a címerpajzsba hét olyan seprőalakú hársat festet, amelyek nem is annyira hársakhoz, mint edénymosó seprőkhöz hasonlítanak, s ezzel míg az ablak össze nem törik, megörökítette magát, nevét és származását.

S ha Lipiany ennek dacára sem reflektált arra, hogy várossá legyen s még városi jelleget sem igye-

kezett magának kölcsönözni, tette azt annál inkább Sobinov, a potarhaný Sobinov, mely időközönként büszkén választotta meg az egyes megyei notabilitásokat, főispánt, képviselőjét díszpolgárává, nehogy valaki is elfelejtse, hogy de mennyire is város! Bársonyokba fektette bele a díszes kivitellű díszpolgári okmányt s élén a polgármesterrel, külön napidijas deputáció vitte a kitüntető okmányt a város legujabb díszpolgárához. De meg is követelte, hogy városi mivoltát senki se vonja kétségbe, hiszen még híres fürdőhelye is volt, nem olyan, mint az eperjesi „Borkutka“, ahol csak kancsókba merítik a vizet, mert ott kádakban adják a kénes vizet!

Ez a „Švabľufka“!

Ide a Torsán keresztül a hegyoldal felé kell menni s az állomáshoz oly közel volt, hogy Adriányi Cornél állomásfőnök a vendéglő verandájáról kvaterkázás közben dirigálta, hogy melyik vonat melyik sínpárra fusson, s aki ide kirándult, megrendelhetfe a kenesvizű fürdőt, melyet fakádakban nyújtottak a mosdani kívá-
nóknak.

S milyen volt ez a kenesvíz? Az igazi Šobinovčan esküdözik a víz gyógyító hatására, de a rossz nyelvek beszélnek, hogy ha a fürdőbérlet nem találta elég kén-szagúnak a vizet, fürdőkészítés közben — nehogy a fürdőző észrevegye — nagy hirtelen belehajított a kádba egy-két pakli svabliknak nevezett veres fejű kenes gyufát, de ha azt véletlenül a fürdőkádban felejtette, piros foltokkal tetováltan bujt ki a fürdőből a gyanutlanul fürdőző delnő, aki bájait ott igyekezett felfrissíteni.

Itt zajlottak le az elegáns és kevésbé elegáns nyári mulatságok s nem egy szerelmes pár ott vallott egymásnak szerelmet, hogy másnap örömmel adja szülei tudtára, hogy e nevezetes helyen akadt kérője. Itt gyülekezett össze a vidéki fiatalság, hogy a régmúlt farsang után ismét kitáncolja magát. De ha túl sok volt a megjelentek száma, okosan előrelátó volt az, aki magával hozta a teli kosarat, mert még drága pénzen se tudott élelemhez jutni. Hiába szaladt le a fürdőbérló cselédje a szebeni mészároshoz, attól ugyan éhenhalhatott, mert vagy nem volt a bérlőnek pénze, vagy nem volt hitele s a húsért leküldött leány üres kosárral tért vissza. A köztudat ilyennek ösmervén a helyzetet, inkább batyubálokat rendezett a Švablufkán, s csak a tánctermet adta a fürdőbérló s ezt is elég rozoga állapotban, mert a táncterem fedelén át bevilágított a hold s ha esett, akkor az esőcseppek a vigadó táncolók nyakába potyogtak. Hanem ha a szél befújta a törött ablakon, az hozzájárult a vígsághoz, legfeljebb egy-két nyári porköpenyeget kellett odaakasztani s csak néha oltotta el a petroleum lámpát a besivítő szél s mégis meg volt a vígság s táncoltak reggelig. Rúgták a bős csárdást a bűzös petroleum-lámpa fényénél és sarat tüsszentettek a gardedámók a felkavart portól. Švablufka azóta kiépült, rendes tánctermet is kapott, de szülőanyja, Sobinov, még se maradt város, hiába exponálta magát érte egykori plébánosa, aki címzetes kanonok is volt.

Már akkor is sokan kétségbe vonták Sobinov városi jellegét s Űsz Ferdinánd ki is mondta a szentenciát:

— Ked Sobinov mesto, fa mucha plak.*

Pedig a jó szebeniek mindent elkövettek, hogy ne csak Švablufkát, hanem városukat is szépítsék s Péchy Sándor városi tanácsnok a Fő-utcára bevezette a patakot, az úgynevezett jarecskót, s ugyanott fákat, bokrokat ültetett, hogy legalább is Kassához hasonló promenádja legyen kedves városának. Reggelenként a városi notabilitások ezen a sétaféren gyűltek össze s ott pletykáztak s beszéltek meg, hogy a promenádét ünnepélyesen felszentelik s bankettet tartanak a Švablufkán, amelynek akkoriban nagyon jó bérlője lehetett, mert a mindennel elégedetlen Űsz Ferdi is kiemelte, hogy soha életében olyan jó rántott csirkét, mint aminőt a Švablufkán kapott, még nem evett.

— Najlepše vypražene kurčata som na Švablufke jidol.

De már Péchy Sándor büszkeségével, az alig sarjadzó promenáddal, sehogy se volt megelégedve, pedig szépen felkavicsozott gyalogutak kacskaringóztak a zahradkában, melynek közepére kiállva Űsz Ferdus elkiáltja magát:

— Ah, raťujce me ludze z teho labyrinta!**

Jól is tette, hogy a bankettre el nem ment s odébb állott, mert Péchy Sándor, de még a sobinoviak se tudták neki megbocsájtani, hogy kedves zahradkájukat csúffá tette s örökre elnevezte labyrintnak. S mikor az ünnepi bankett napja aktuális lett, éppen aznap tornyosulni kezdtek a fellegek s a főrendező magához

* Ha Szeben város, akkor a légy madár.

** Mentsetek ki emberek ebből a labyrintusból.

hivatta Zvolensky rendőrt s elrendelte kidobolni, hogy a bankett esős időben nem lesz megtartva s megmondta, úgy dobolja ki rendelkezését:

— Ked dišč budze, ta nebudze, a ked nebudze, ta budze.*

A parancsnak eleget tevő rendőr szóról-szóra dobolta ki a rendelkezést, ámde valami zavar támadhatott a dobolás körül, mert utóbb a jókedvű sárosiak így figurázták ki a kidobolt rendelkezést:

** Dava še na znamosc jednemu, každemu, že na Švabľufke tyranský bal budze, ked dišč ňebudze, a ked ňebudze ta budze, žeby še damy postavily v krochmaľených kabatoch, aľe ne boso. Ta žeby každý znal, ked ňebudze, ta budze, a ked budze, ta ňebudze. Perši zaskakač Dugasz Edi aj kvadrillon forfirer.

Nohát, ebből okoskodjon ki a meghívott közönség, s azt mondják, a túlbuzgó rendőr így is adta le a fontos tudnivalót.

Ha pedig igaz, a banketten történt, amikor a víg mulatozásnak vége lett s a magistrátus a meghívott vendégsereggel lefelé igyekezett, a késő éjszaka vak sötétjében Sobinov egy szál rendőrje lámpással kezében vezeti le a társaságot. Ámde hirtelen szél kerekedik s egy ilyen szélroham eloltja a petroleum-lámpás

* Ha eső lesz, hát nem lesz, és ha nem lesz, lesz

** Adatik tudtára egyiknek s mindenkinek, hogy a Švabľufkán kiváló bál lesz, ha eső nem lesz, ha lesz: nem lesz, ha nem lesz, hát lesz, s hogy a dámák keményített ruhában és ne meztláb jelenjenek meg. Hogy hát mindenki tudja, ha nem lesz, hát lesz, s ha lesz, hát nem lesz. Első előtáncos Dugasz Edi, úgysis mind kvadrillon rendező.

alig égő kanócat, s szó se lehetett arról, hogy azt a nagy szélben újra felgyújtani lehessen. Tanácsstalanul állanak az urak, hogyan fognak hazajutni. Nem látnak s egyike-másika támogatásra is szorult, mire az egy szál rendőrnek mentőgondolata támad, leteszi maga mellé a kialudt lámpát s most öt perc szünet, s az egy szál rendőr a sötétben felemeli a lámpát, hangosan elkiáltja magát: — uraim, szag után jöjjenek.

— Teraz panové řem za pachom!

Baj nélkül levezette a társaságot. Hogy igaz-e — azt, aki nem volt ott, nem hiszi, a többiek meg tagadták.

Azóta megnőtték a zahrádka gesztenyefái s Déchy Sándor is régen porladozik már, de Sobinovnak azután is akadt lelkes pártfogója, aki hasonlóképp, mint ő, görcsösen síkra szállott Sobinov városi jellegéért, s mint a város plébánosa, tekintélyes tagja a tanácsnak, meg nem tűri, hogy Sobinovot lekicsinyítsék, avagy csúfosan degradálják. Amde, amikor egy ízben nagyon is exponálta magát s erősgette, hogy milyen város Sobinov, a heves ellenlábás nyilván arra célozva, hogy csak olyan város a város, mint amilyen kanonok a plébános úr — vagyis csak a címet viseli, oda gördíti neki:

A ked oňí kanoňik

H.... je medovňik.

Vége lett a vitának s Sobinovot az utókor mégis megfosztotta városi jellegétől s bár a sobinoviak mindenüvé, csak éppen oda nem kívánták. — Űsz Ferdus talán éppen a mennyországból kajánul mosolyog, hogy

mégis csak neki volt igaza, mert Sobinov ma már nem város.

Most, mikor a labirintban elültetett fák hatalmas lombkoronája alatt a cifránál-cifrább gummikerekű gyerekkocsikat tologatják, a mai villanyhoz, repülőgép és tengeralattjárókhöz szokott rádió-hallgató elcsodálkozik azon, hogyan lehetett valamikor a Švabľufkán petroleum-lámpa mellett táncolni?

S bizony úgy volt, hogy ezzel a világítással soká kellett küzödni, míg feltalálták a villanyvilágítást s a petroleumvilágításnál még Dobay Imre, a sárosi ezermester se fedezett fel jobbat, pedig ő még azon is tölte a fejét, hogyan lehetne a perpetuum mobilet megoldani. Ő se előzte meg korát, mert az egyes időközön nem lehet úgy átcsúszni, mint a béka, amikor a nedves barázdákat átugrálja. Mindent lassan, fokozatosan és sorjában lehet csak felfedezni s volt még a švabľufkai petroleum-lámpásnál is nagyobb furcsaság, amikor még a boltban sem árultak faggyu-gyertyát s azt otthon kellett készíteni. A gondos háziasszony hónapokon át gyűjtötte az ahhoz való anyagot. Külön béllé csavarta, sodorta a hozzávaló pamutszálat s végre hosszas mártogatás után, lassan elkészült ez a világítási eszköz, melynek bűdösséget terjesztő égő végét koppantóval lecsipdesni s majd még külön agyonütni is kellett. S hányszor bűzlött a faggyu-gyertya, s néha a koppanto el is veszett, s nem találni sehöl, s mikor Szulyovszky Gusztáv valamely girálti vadászatról este hazajön, odaszól inasának:

— Húzzad le a csizmámat, valami egész nap nyomta a lábamat.

S mikor a csizma nagynehezen lekerül lábáról,

kiesik az elveszett s egész nap keresett koppantó, de legalább kitűnt, hogy az egész vadászat alatt csak ez a kis valami nyomta Szulyovszky lábát.

S mikor aztán hosszú idő múlva a parádés milligyertyát boltban is lehetett kapni, még mindég fényűzésszámba ment, ha két milligyertya világította meg a táncolókat s ezzel a lomtárba került a koppantó s vele letűnt az a korszak, mely a faggyugyertya kísérteties világítása dacára is fényes volt.

* * *

Az Eperjesen megtartott bálók most már milligyertyás világítást kaptak, s a parádés redutban csillárokba dugott gyertyák pazar fényt árasztottak szét a feldíszített teremben, de jaj volt annak, aki olyan csillár alá került, ahol a gyertyák renitenskedtek, mert ha egy gyertya is a többiektől kapott nagy hőt nem bírta s olvadni kezdett, vígan csepegtette a vikselt parkettre felhigult anyagát s nem kimélte sem a frakkot, sem a báli ruhás, nyitva hagyott női kebleket, s egy fényes megyebál alkalmával Duka ezredes leánya, Emy, rémes sikollyal menekült a csillár alól a toilettbe, mert pont decolltált nyakába csurgott le az izzó stearin-láva. Péchy Elemér frakkja is kapott ebből egy stósz, pedig frakkjának egyik oldala fel volt verezve a kamarási jelvény kétgombos aranyzsinórjával.

Az ilyen százzsál gyertyás eperjesi bálók híressé váltak, nemcsak a megyében, hanem a szomszédban is. A cifra báli meghívón első helyen állt a bálanya arannyal nyomtatott neve, s követte azt a rendezők hosszú sora. Belépő-díj nem volt, mert a belépődíjas

bál nem volt uri bál, s a költségeket maguk a rendezők adták össze. Becsődült a vidék, a kiválasztott polgárság s felrándultak a szomszédos vármegyék s lerándult a Szepesség. A híressé vált sárosi cigánybanda adta a muzsikát. Híres volt cigánya, eleget tanította a sárosi s meg is voltak vele elégedve, hiszen maga dirigálta, hogyan kell muzsikálni, hogyan tartsa a hegedűt s mikor tegye rá a hangfogót, s a sárosi hatömlte pénzzel cigányát, sohase sajnálta azt ettől. S hogy híres volt cigánya, Spectator írja:

Nem gavallér,
Ha nem svihák,
Nem is cigány,
Ha nem Sivák.

Majd mikor a Sivák is bekerült Szent Dávid bandájába, s a sárosi megharagudott a Sivákok utól nem érő cigányára, s az uri bálokat még rangosabbá is akarta tenni, elhozatta Nyíregyházáról Benőzi Gyulát, Debrecenből az öreg Magyarit, ezeket azután tejbevajba fürösztötte. A lezajlott báli éjszaka után magukkal vitték faluról-falura s három nap se engedték őket vissza, s az idegenből lehozatott cigánynak — hiába készült fel legszebb alföldi nótáival, meg kellett tanulnia még a po šarišsky nótákat is, de még azt is:

Mily mily jak gazduješ?
Každu karčmu navštivuješ,
Ciganova treca brazda,
Nebudzeš ty níkdý gazda!

S igaza volt a nótának, ekkor már minden harmadik bárázda a cigányé volt, de mire Benczi Gyula meg az öreg Magyarai haza jutott, Nyíregyházáig, Debrecenig, számlálhatták a kapott nagyhasu bankókat.

* * *

Vígan volt az uri közönség, de vígadott a falu népe is s vasárnap délután már ott állottak a falusi zenészek, hol hogyan, hol a korcsma előtt a gypen, hol meg a kúria előtt a kerítésen túl. Nem kellett sokáig várni a fiatalságra, mert amint lassanként szállingóztak a vecsernyéről, előbb a mezítlábas kis leányok kapaszkodnak össze s kis kört formálva, danolva keringőznek, majd közibük furakodik egy-egy parobek,* s míg az urak a bálteremben walzert járnak, künn a gypen a krucanya a kedvenc tánc, amely ment volt minden durva öleléstől, mert tempósan, imbolygó léptekkel kell azt lejteni. Táncolták a polkát és a csárdást is, azonban ezeket már „drindálva” járták.

Majd mint mikor a vércse a baromfi udvarra csap, hirtelen széjjelrebbenek a táncolók s az üres körbe ugrik egy zsíros ujjasú most érkezett bacsó, a körülállók egymás felé kiáltják nevét:

— Tu je Hurtuk, tu je Hurtuk!*

S ez hól ugrálva, hol guggolva eltáncolja a „po

* Legény.

** Itt van Hurtuk, itt van Hurtuk.

za bučkyt“, s a körben állók víg nevetés, taps közt
karban éneklük a dallamot:

Po za bučky, po za krák,
Kto vyskoči, budze chlap,
A ja taky šuháňec
že vyskočim na paľec.

Amde a pozabučky is kezdett kimenni a divatból
s azt nehéz is volt táncolni, inkább a nagy hegyek
lakói táncolták, s a köznép is kezdi eredetiségét el-
veszteni s a tűsző letűnésével utóbb már a bostont
is járták.

* * *

A téli mulatságokat követték a majálisok, melyek
Cemétén, a Švablufkán s Bárffán zajlottak le. Majd
jöttek az Annabálók, melyek valóságos megyei ünne-
pekké léptek elő, sőt még a falusi nép is ünnep gya-
nánt tartotta be az Anna-napot, mert akkor hétköznapi
daczára, még templomba is mentek s a mezőn is szü-
netelt minden munka. De valóságos ünneppé lépett
elő az Anna-napi a kúrián, ha a ház asszonya, avagy
eladó leánya is Anna volt, akkor e várt napra oda-
csődült a fiatalság s volt sütés-főzés, hogy a vendégek
jól legyenek ellátva, s tartott a mulatság „Bis jóreg-
gelt“, de még azon is túl. A cigánybanda vezetését az
úri primás vette kezébe és Szinyei Józsi kisérté a
hegedűt a primás kezéből, ezt lefokozta a bandába
kontrásnak, s muzsikált fáradhatatlanul reggelig, s mi-
kor hajnalban feltálatlák a korhely-levest, akkor meg

odaült a zongorához s hatalmas bömbölő hangon kísérté zongorajátékát, mert:

Nekem olyan asszony kell,
Ha beteg is, keljen fel.

Szinyei Józsiába bele volt szerelve az egész megye!

S ez a jókedvű, mulatni, de amellet dolgozni tudó megyei társaság lassan fogyni kezd, s a faggyúgyertya letűntével mindjobban megnőnek az igények s beállanak az idők, amikor a bankok könnyen adják a pénzt s csak be kellett nyújtani a keskeny váltóblankettákat, a nullák elé fel kellett írni a számot s nagyobb megérőltetés nélkül meg lett a pénz. A váltókat prolongálni se kellett, mert a kölcsönöket szép sorjában betáblázták a földekre, a kúriákra s ekkor a milligyertya is kezdi fényét veszteni, s itt a villany, az első üveg pezsgő, s a sárosi, aki igazán s élvezettel tudott mulatni, egy ideig a pezsgő dacára is, csak bort hozatott s bort ivott cigányával. Azt megtette, hogy ezentul is csak bort ivott, de cigányát már pezsgővel traktálta, de már azt nem tette meg, hogy míg ő pezsgőt ivott, csak bort adott volna cigányának, hanem legnagyobbbrészt cigányával együtt itta a pezsgőt s tartott az ilyen mulatozás déltől ebédig, estétől estéig, s ezalatt a vendéglő előtt várakozó négyes fogata türelmetlenül toporzékol az uccán, s ha kocsisuk megúnta a hosszas várakozást, suhogójával lovai közé csapott s a főtéren körbe-körbe megjáratta táltosait. Ezalatt a kíváncsi publikum bekandikált az ablakrése-

ken, hátha kilesi, ki is az a jókedvű mulató, aki erdejét irtatja?

S lassan-lassan fogytak az erdők, rétek, majd reá került a sor a földekre. A nagy dominiumok összeomlanak, s a falusi kúriák egyike-másika lakatlanná lesz.

A nagy dominiumok kastélyai közül legtovább tartotta magát Palocsa, amelynek azonban már vár jellege volt s nagy uradalmak tartoztak hozzá s utolsó bárója Párisban költötte pénzét s valamikor a forradalom kitörése előtt halt meg. Sárosban kívánt eltemetkezni s hatalmas üvegkoporsóban hozatta haza magát s hogy a hosszú utat romlatlan állapotban tegye meg, koporsóját feli öntötték spiritusszal. Ép akkor jártak arra a muszkák, akik Orló felől igyekeztek a Habsburgoknak segítséget hozni. Nem szívesen tették és bár ne tették volna. Természetszerű utjuk Palocsán át vezetett s bekvártélyozták magukat a palocsai várba, hol annak lovagtermében üvegkoporsójában ott szendergett az idegenből hazakerült utolsó Palocsay báró, várva, hogy családi kriptájába parádésan eltemessék. A muszka katonák nem igen voltak finnyásak s amint megérezték a spiritusz szagát, azon nyomban megcsapolták a koporsót s a spirituszt pálinkának megitták. Nem történt semmi bajuk s Lipianyn keresztül Roskoványba értek, ahol alkalmuk volt az első csatát megvívni.

A palocsai vár később leégett s az óvatos jószágmegőrző, nehogy az örökösök közül valamely bolondos Salamonnak eszébe jusson a várat újra építeni, kiméletlenül lehordatta még a csupasz falakat is s azok anyagából pálinkaházat, magtárt és tehénistállót építtetett.

S úgy, mint a nagy dominiumok közül annak egyikét-másikát a víz, a tűz s adósságok pusztították el, ép úgy pusztultak el a kisebb falusi kúriák is. Sok volt a gyerek, sok az Isten áldásából s aki mit örököl, azt se kapja meg tisztán s az Amerikából bevándorló dollár nem ösmeri a föld árát. A nép szívesen vette meg a lakatlan kúriák utolsó földjét, erdejét s ezzel a sárosi még azzal is megelőzte korát, hogy nem várta be a nagy garral beharangozott földosztást, hanem hamarabb osztotta szét földjeit, mint ahogy azt a későbbi törvény elrendelte. Felparcellázott rétjeit, földjeit s erdeit szerteszét hordták s polom áron kerülnek azok a földesurukat is elvesztett šariščanak kezébe, akiknek legelő kell s nem türik meg a fát és kőépületeket. Az erdőket fővig letarolják, s hogy a pusztulást még teljesebbé tegyék, az uri kastélyokat a fundamentumig lehordják, széjjelszedik s miként a Palocsay bárók örököseinek jószágigazgatója tette, a lehordott anyagból ólakat, sypaneceket* építenek.

Ez se baj, legalább a sárosi avval is vigasztalhatta magát, hogy a földosztó törvény kihirdetésekor már csak kevesüknek volt annyija, hogy azt széjjel lehessen osztogatni, de legalább a cigány szavaival vigasztalhatta magát:

— Nem adom száz forintért, hogy semmim sincsen!

* * *

S most állj meg vándor annál a kriptánál, melyen még ott büszkélkedik az ősi címer, amelynek koronája

* Falusi magtár.

össze van töredeztve s vedd le a kalapot a mult idők emlékezte előtt. Üdvözlöd azokat, akik ide bevonultak, de akik korántsem voltak rosszabbak, mint azok a kortársak, akikkel ugyanazon időben éltek; de különbek voltak, mert ha tudtak élni, de tudtak dolgozni is. Kultúrájuk mindég hirdetni fogja a mult kedves emlékeit s azt a jóízű humort, mely minden lépésüket követte. Kiváló egyéniségük emlékét megörökítik azok, akik a vármegyéből kikerülve, magas állásokba vergődtek fel, s az, hogy víg mulatozás közben kicsúszott lábuk alól a föld, ne bántson senkit, mert ezzel senkinek se ártottak. Az örök humorral megáldott mulatozó sárosi, ha ősi dominiumából semmije se maradt, még sem vált terhére senkinek s nem szorult kegyelemkenyérre. Tudott dolgozni akkor, mikor háta mögött ott volt dominiuma, tudott és tud dolgozni most is, habár dominiumának, kúriájának már csak emléke maradt meg.

Régi lakóitól nagyrészt kiürült Sárosvármegye, de a megmaradt kúriák még most is szorgalmas mohikánokat rejtegetnek magukban, kiknek csak attól kell óvakodniok, hogy össze ne tévesszék azokkal, akik már akkor is utánozták az igazi sárosit, amikor a vármegye még in floribus pompázott.

A sárosi sose vette rossz néven, ha sviháknak nevezték. Kedves, becézgető jelzőnek vette ezt az elnevezést, mely könnyed, gondokat palástoló modorát volt hivatva jellemezni, ámde azok, akik ha lovat hajtának s fejükbe nyomnak vaddisznó sertével ékesített vadászkalapot, cigánnyal dőzsölnek, s azt hitték magukról, hogy ezzel máris fel vannak avatva az igazi

sárosi fogalmának lovagjai közé, nagyon messze állottak még azoktól, akiket a kúria nevelt fel.

Ezek az utánczók voltak azok, akiket a svihák szóval nem „becéztek”, hanem „megbélyegeztek”, mert majmolták a sárosit anélkül, hogy azok erényeit magukra tudták volna öltetni. Csak a hibákat tudták felszedni kopott kabátjukra s eltorzították az igazi sárosit, s karikaturáját adták azoknak, akikben születésüknél fogva megvolt a „zsilka”, de megvolt a „spiritus” is.

Nem lehet ezeket utánozni! s a megmaradt kúriák megőrzik azok emlékezetét, akik Sáros multját oly kedvessé tették; s ha bármerre megyünk és találkozunk, mindenkor, még a romok felett is örömmel fogjuk egymást üdvözölni, mert szívünket, lelkünket még most is átjárja az igazi sárosi

Dobrý luft.

1954 OKT - 5. /418

B 9235